

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Mgr. Natálie Filipcová

**Domácí násilí v České republice a v Polsku –
komparativní studie**

Rigorózní práce

JUDr. Marie Vanduchová, Csc.

Tematický okruh: Trestní právo

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 28. 06. 2019

Prohlašuji, že jsem předkládanou rigorózní práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 289.380 znaků včetně mezer.

V Praze dne 28. 6. 2019

rigorozantka

Touto cestou bych mile ráda poděkovala JUDr. Marii Vanduchové, Csc. za její cenné připomínky, rady a pomoc při sepsání této práce. Byla pro mne nejen vynikajícím odborným vedením, ale i inspirací pro svůj zápal pro věc a vstřícnost. Zároveň bych ráda poděkovala svým rodičům, bez kterých by tato práce nikdy nebyla vznikla. Projev vděku náleží taktéž mému snoubenci za to, že mi byl oporou a sestře za pomoc s překladem do angličtiny.

Obsah

Úvod.....	6
1. Základní vymezení domácího násilí a nahlížení na něj v ČR a v Polsku	8
1.1 Pojem domácí násilí.....	8
1.1.1 Legální definice pojmu domácí násilí.....	9
1.1.2 Jiné definice pojmu domácí násilí	14
1.2 Znaky domácího násilí.....	16
1.3 Formy domácího násilí	21
1.4 Vnímání domácího násilí ve společnosti	25
1.4.1 Kořeny domácího násilí	26
1.4.2 Mýty o domácím násilí	28
1.4.3 Veřejné mínění o domácím násilí.....	29
2. Pachatel a oběť.....	34
2.1 Pachatel.....	34
2.1.1 Kriminologie	34
2.1.2 Charakteristika pachatele	37
2.2 Oběť.....	40
2.2.1 Viktimologie.....	41
2.2.2 Nejzranitelnější skupiny obětí domácího násilí.....	43
2.2.3 Reakce oběti na domácí násilí	50
3. Jednotlivé skutkové podstaty.....	56
3.1 Trestné činy proti rodině a dětem.....	57
3.1.1 Týrání osoby žijící ve společném obydlí	58
3.1.2 Týrání svěřené osoby	66
3.2 Trestné činy proti životu a zdraví.....	69

3.2.1 Vražda a zabití.....	70
3.2.2 Ublížení na zdraví.....	77
3.3 Trestné činy proti svobodě.....	84
3.3.1 Zbavení/omezení osobní svobody	85
3.3.2 Vydírání a útisk	87
3.4 Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti.....	89
3.4.1 Z násilně.....	91
3.4.2 Sexuální nátlak	97
3.5 Trestné činy narušující soužití lidí	99
3.5.1 Nebezpečné vyhrožování	100
3.6 Přestupky proti občanskému soužití.....	102
4. Vybrané procesní aspekty	106
4.1 Vybrané aspekty občanského práva procesního.....	106
4.2 Vybrané aspekty trestního práva procesního	112
4.3 Vykázání	120
4.4 Modrá karta	123
5. Závěr	125
Seznam použitých zkratk.....	132
Seznam použité literatury a pramenů.....	133
Résumé	151
Abstract	154

Úvod

Polský kněz Jerzy Popiełuszko, který v období vlády totalitního režimu v Polsku bojoval za lidská práva, a nakonec byl tímto režimem mučen a zavražděn, kdysi řekl: "Násilí není znakem síly, ale slabosti." Toto zcela jednoduché sdělení prokazuje, že méně je někdy více, a že složité úvahy se někdy dají shrnout do jediné věty.

Tato práce se bude zabývat násilím, konkrétně násilím, které snad může být mnohými považováno za to nejhorší a svým způsobem i nezvrácenější. Násilí páchané na těch nejbližších osobách. Domácí násilí. Toto téma bohužel je stále tématem aktuálním. Řada lidí se s domácím násilím setkává velmi často, někteří na vlastní kůži, někteří zprostředkovaně. Troufám si však říci, že je jen málo těch, kteří se s touto problematikou dosud nikdy nesetkali. Na tuto skutečnost samozřejmě reagují i zákonodárci, snažící se zakotvit do právního řádu taková opatření, aby bylo možné s tímto nebezpečným společenským fenoménem bojovat. Příkladem toho budiž i Úmluva Rady Evropy o prevenci a boji proti násilí na ženách a domácímu násilí, tak zvaná Istanbulská úmluva, která je dokumentem velmi aktuálním, a která v nejednom státě vyvolala bouři nevole. Stejně tak tomu bylo u nás i v Polsku.

Toto téma jsem si vybrala s ohledem na skutečnost, že se s problematikou domácího násilí setkávám v případech řešených během své praxe v advokátní kanceláři, a to nejen z pohledu trestního práva, které je středobodem zájmu této práce, ale i práva správního. Skutečnost, že jsem se rozhodla koncipovat svou práci jako komparativní poté vyvěrá z prostého faktu, že jakožto bilingvní člověk, od narození žijící v česko-polském prostředí, mohu kromě znalosti polštiny odpovědět i na mnohé otázky týkající se společenského a kulturního přesahu. Považuji za důležité zdůraznit, že si tato práce klade za cíl zaměřit se zejména na domácí násilí v právních úpravách trestního práva hmotného v obou státech.

V první kapitole této práce se budu zabývat pojmem domácího násilí jako takového. Tedy tím, jak ten který právní řád pojem domácí násilí definuje, či nedefinuje a proč. Dále se pokusím vymezit znaky a formy domácího násilí. Poslední část první kapitoly bude věnována tomu, jak domácí násilí vnímá společnost a bude tedy pojednáno jak o mýtech kolujících o této problematice, tak o veřejném mínění na téma domácího násilí v obou státech.

Druhá kapitola této práce bude věnována hlavním protagonistům domácího násilí, tedy pachateli a oběti. Pokusím se odpovědět na otázku, kým je osoba páchající násilí na svém blízkém a kým je její oběť. Tato kapitola budiž potvrzením slov Jerzego Popiełuszki, že násilná osoba není tak silná, že se může dopouštět násilí, ale tak slabá, že se jej musí dopouštět.

Třetí kapitola je stěžejní částí této práce, neboť se v ní hodlám zabývat jednotlivými skutkovými podstatami, které je možné pod pojem domácí násilí podřadit. Jak jsem již shora uvedla, práce je zaměřena zejména na hmotněprávní úpravu v trestním právu, a tedy na trestní zákoníky obou států. Ve třetí kapitole se tedy zaměřím na srovnání skutkových podstat koncipovaných polským a českým trestním zákoníkem.

Ve čtvrté kapitole této práce alespoň ve stručnosti zmíním některé procesní aspekty související s domácím násilím. Bude se jednat o instituty konstruované trestními řády obou států, ale i právem občanským a také o další důležité instituty, které musí být pro komplexnost práce alespoň v krátkosti zmíněny.

V poslední kapitole své rigorózní práce se pokusím shrnout závěry ze srovnání právních úprav obou států. Cílem této kapitoly je rekapitulace toho, co je dle mého názoru řešeno lépe v polském, a co v českém právním řádu. Tedy odpověď na otázku, čím se právní řády od sebe navzájem mohou inspirovat. A konečně si v této kapitole kladu za cíl i navrhnout možné změny právní úpravy tak, aby potírání domácího násilí bylo ještě efektivnější.

1. Základní vymezení domácího násilí a nahlížení na něj v ČR a v Polsku

Cílem této kapitoly je zejména pojednat o pojmu domácího násilí a jeho základních znacích v obou právních řádech. Nejprve tedy pojednám o pojmu domácí násilí a jeho významu, poté se budu blíže věnovat jeho základním znakům a odlišnostem v jejich pojetí v obou státech. Ve třetí části této kapitoly se budu zabývat možnými formami domácího násilí. A konečně v poslední části této kapitoly si kladu za cíl přiblížit, jak je tato problematika vnímána v obou státech a čím je veřejné mínění a společnost obecně v tomto svém nahlížení nejvíce ovlivněna.

1.1 Pojem domácí násilí

Domácí násilí je celospolečenský problém, o kterém se v poslední době poměrně často hovoří, nicméně jeho největším úskalím je právě skutečnost, že o něm jen zřídka mluví ti, kterých se bezprostředně týká. Jedná se o společensky nebezpečný jev, který v drtivé většině případů probíhá za zavřenými dveřmi našich domů a bytů, a proto je často tak nesnadné jej včas odhalit a pomoci jeho obětem. Nezřídka se můžeme setkat také se situací, kdy oběti pomoc dlouhodobě odmítají a místo aktivního řešení své nelehké situace se pouze více a více zaplétají do spirály svých problémů. Jelikož jejich situace je velmi obtížná a pro člověka nemajícího praktické zkušenosti s tímto jevem, či příslušné psychologické vzdělání, se může jevit jako zcela neuchopitelná, velmi často se oběti domácího násilí setkávají ve svém okolí s nepochopením.

Výše uvedené je v české společnosti ještě umocněno o skutečnost, že minulý režim nepřipouštěl možnost, že by v „socialistické rodině“ a společnosti vůbec mohl existovat tak závažný a negativní problém jako je právě domácí násilí, a proto právo jako takové k této problematice po dlouhou dobu mlčelo.¹

¹ MACHALOVÁ, Tatiana. *Domácí násilí: filosofická analýza pojmu*. Brno: Masarykova univerzita, 2014. s. 8-9.

1.1.1 Legální definice pojmu domácí násilí

Pokud bychom hledali legální definici pojmu domácí násilí, hledali bychom v zákonech marně. V rámci českého právního řádu nalezneme zákony, které s pojmem domácí násilí aktivně pracují, nicméně žádný z nich jej nedefinuje. Nezřídka jsou slyšet hlasy volající po zařazení legální definice pojmu do obecné části trestního zákoníku, je však potřeba se zamyslet, co by takové ustanovení přineslo pro aplikační praxi a zda by vůbec bylo přínosem.

Domácí násilí má řadu různých podob a projevů, týká se různých skupin osob a každý jednotlivý případ domácího násilí je zcela individuální a má svá specifika. Ani způsob útoku, ani způsobené následky, ani průběh jednotlivých dílčích útoků nejsou něčím, co by se dalo snadno subsumovat pod jedinou vyhovující definici. Navíce začleněním definice tohoto pojmu do našeho právního řádu bychom se vystavovali nebezpečí, že tato bude pojata příliš široce, či naopak příliš úzce. Pokud by definice domácího násilí byla pojata příliš extenzivně, snadno by se mohlo stát, že by docházelo ke snahám o kriminalizaci jednání, jenž by nedosahovalo míry společenské škodlivosti požadované trestním právem pro naplnění některé ze skutkových podstat, ale došlo by k naplnění pojmové definice domácího násilí. Takováto situace by byla jistě velmi nežádoucí, neboť dotčená osoba, by se mohlo domáhat ochrany svých subjektivních práv s poukazem na naplnění znaků legální definice, ale jelikož je trestní právo prostředkem „ultima ratio“, takové ochrany by se jí nemuselo dostat. Shora uvedená situace by pak mohlo v dotčené osobě vyvolávat pocity křivdy, či nespravedlnosti a ve větším měřítku by poté mohla oslabit důvěru v právo jako takové. Opačná situace, tedy příliš úzká definice pojmu domácí násilí by poté nemusela obsáhnout vše, co je pod tento pojem potřeba podřadit, což je jistě taktéž nežádoucí situace. Dle mého názoru tedy není potřeba začleňovat do českého právního řádu definici domácího násilí, neboť nejen, že by přiléhavé definování tohoto pojmu bylo nelehkým úkolem, ale také se domnívám, že by taková definice nebyla žádným přínosem, neboť rozklíčování pojmu domácí násilí nečiní v aplikační praxi žádné větší potíže.

V této souvislosti je však na místě uvést, že řada odborných publikací zabývajících se touto tematikou považuje existenci definice tohoto pojmu za velmi

zásadní a její nedostatek vnímají jako závažný problém.² V otázce, zda by definice domácího násilí měla či neměla být zakotvena do našeho právního řádu se odborná veřejnost značně rozchází, když někteří autoři ku příkladu uvádějí, že nutnost zakotvení legální definice je přinejmenším diskutabilní, a to zejména s ohledem na komplexnost celé problematiky, která vyžaduje značný interdisciplinární přesah.³

Je potřeba uvést, že ani pokud bychom se chtěli na základě našich právních předpisů dobrat k nějaké definici alespoň izolovaně, tedy definicí slova domácí a slova násilí každého samostatně, nebyli bychom příliš úspěšní. Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník (dále také „OZ“) pojem „domácnost“ definoval v ust. § 115, ve kterém stanovil, že: „*Domácnost tvoří fyzické osoby, které spolu trvale žijí a společně uhrazují náklady na své potřeby.*“ Naproti tomu zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále také „NOZ“) definici tohoto pojmu nepřevzal, ačkoliv tento pojem hojně užívá. Pojem násilí taktéž není definován v žádném právním předpisu, když zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (dále také „TZ“) stanoví v ust. § 119 pouze následující „*Trestný čin je spáchán násilím i tehdy, je-li spáchán na osobě, kterou pachatel uvedl do stavu bezbrannosti lstí nebo jiným podobným způsobem.*“ A je tedy zcela patrné, že se nejedná o kompletní definici násilí, když z formulace „i tehdy“ lze seznat, že se jedná o pouhé doplnění něčeho, co nejspíše dle názoru zákonodárce není pro svou obecnou srozumitelnost potřeba zevrubně definovat.

Ustanovení § 119 TZ tedy není s ohledem na jeho obsah možné považovat za výklad pojmu násilí, neboť se vztahuje pouze na případy, kdy násilím má být dosaženo určitého cíle, a nikoliv na případy, kdy násilí je cílem samo o sobě.⁴

Český zákonodárce se vyjádřil k pojednávanému pojmu alespoň v důvodové zprávě k zákonu č. 135/2006 Sb., zákon, kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím, ve kterém uvedl: „*domácí násilí je označení pro násilné jednání, kterým dochází k nebezpečnému útoku proti životu, zdraví, svobodě nebo lidské důstojnosti, a to v bytě nebo domě společně obývaném násilnou osobou i osobou, proti*

² MACHALOVÁ, Tatiana. *Domácí násilí: filosofická analýza pojmu*. Brno: Masarykova univerzita, 2014. s. 32.

³ STRÍLKOVÁ, Patricie a Marek FRYŠTÁK. *Vykázání jako prostředek ochrany před domácím násilím*. Ostrava: Key Publishing, 2009.

⁴ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012. s. 1306-1307.

niž takový útok směřuje. Domácím násilím se rozumí opakované násilné jednání nebo opakované vyhrožování násilným jednáním, v důsledku kterého dochází nebo hrozí, že dojde, k nebezpečnému útoku proti životu, zdraví, svobodě nebo lidské důstojnosti, mezi osobami, které jsou či byli spolu v intimním, rodinném či jiném obdobném vztahu a žijí ve společně obývaném bytě nebo domě. V rámci domácího násilí lze jednoznačně identifikovat osobu násilnou i osobu ohroženou, proti níž takové útoky nebo výhrůžky útokem směřují.”⁵

Naproti tomu zákonodárna moc v Polsku definici pojmu domácí násilí do svého právního řádu zakotvila. Polské právo však nepracuje s pojmem „przemoc domowa“, což je doslovný překlad českého sousloví domácí násilí, ale pracuje s pojmem „przemoc w rodzinie“ neboli „násilí v rodině“, čemuž poté odpovídá i mírně odchylné chápání okruhu osob, kterých se dle zákonné definice týká. Je však na místě se zmínit, že v literatuře či aplikační praxi se běžně používá také pojem „przemoc domowa“.⁶ Rozdíl mezi pojmy domácí násilí a násilí v rodině je velmi často předmětem odborných úvah mnoha autorů. Řada z nich zastává názor, že tyto pojmy jsou vzájemně zastupitelné, další však uvádějí, že se tyto pojmy významově liší.⁷ Drahomír Ševčík ku příkladu zastává názor, že pojem domácí násilí je pouhou podmnožinou pojmu násilí v rodině.⁸ S tímto názorem bych si dovolila nesouhlasit, neboť mám za to, že tyto pojmy není potřeba rozlišovat a subsumovat jeden pod druhý, když takové snahy považuji za čistě formalistické a teoretické, nemající žádný praktický význam pro aplikační praxi. V Polsku ku příkladu se jak termín „domácí násilí“, tak termín „násilí v rodině“ používá zcela běžně jakožto vzájemně zastupitelné pojmy a nutno konstatovat, že tato skutečnost nečiní ani v teorii ani v praxi žádné potíže.⁹

⁵ Důvodová zpráva k zákonu č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím.

⁶ SPUREK, Sylwia. *Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie: komentarz*. Wydanie 3. uzupełnione. Warszawa: Oficyna Wolters Kluwer Polska Sp. zo.o., 2012. s. 13.

⁷ MACHALOVÁ, Tatiana. *Domácí násilí: filosofická analýza pojmu*. Brno: Masarykova univerzita, 2014. s. 25.

⁸ ŠEVČÍK, Drahomír a Naděžda ŠPATENKOVÁ. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011. s. 24.

⁹ KRÓLIKOWSKI, Michał i Robert ZAWŁOCKI (red.), *Kodeks karny. Część szczególna*, Tom I, Warszawa: C.H Beck, 2013. s. 739.

Legální definici pojmu „przemoc w rodzinie“ přinesl zákon o potírání domácího násilí – ustawa z dnia 29 lipca 2005 (Dz.U. 2005 r. nr. 180, poz. 1493) - O przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (dále také „zákon o potírání domácího násilí“), který byl přijat polskou poslaneckou sněmovnou v roce 2005 a jehož primárním cílem bylo zavést účinné mechanismy k potírání domácího násilí. Jako takový jej lze považovat za jakousi „kuchařku“ pro orgány veřejné moci (zejména pak policii, soudy, státní zastupitelství), ale i pro neziskové organizace a jiné orgány a subjekty zapojené do pomoci obětem domácího násilí. Samotný text definice můžeme nalézt v ustanovení čl. 2 odst. 2 výše uvedeného zákona:

„... jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste osób wymienionych w pkt 1, w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą.“

A v překladu tedy znamená: Jedná se o jednorázové nebo opakující se úmyslné konání či opomenutí, zasahující do práv či oprávněných zájmů osob definovaných v odstavci 1, zejména pak ohrožování života, zdraví, důstojnosti, nedotknutelnosti a svobody, včetně důstojnosti a svobody v sexuální oblasti a způsobující škody na jejich fyzickém a duševním zdraví a taktéž působící utrpení a morální újmy u jejich obětí.

Jak lze tedy z výše uvedené definice seznat, popisuje, co znamená domácí násilí a zároveň odkazuje na odst. 1 téhož ustanovení, ve kterém můžeme nalézt definici osob, kterých se domácí násilí může dle tohoto zákona týkat. Dle ust. čl. 2 odst. 1 zákona o potírání domácího násilí, může být obětí domácího násilí člen rodiny, kterým je myšlena osoba blízká ve smyslu ustanovení čl. 115 odst. 11 trestního zákoníku - ustawy z dnia 6 czerwca 1997 (Dz. U. Nr 88, poz. 553) – Kodeks karny (dále také „kodeks karny“ nebo „KK“) a také osoba žijící s pachatelem ve společném obydlí, či osoba podílející se na nákladech domácnosti. Dlužno dodat ještě definici z kodeksu karnego, na který se toto ustanovení odkazuje, a ve kterém tedy stojí, že osobou blízkou je: manžel, předkové a potomci, sourozenci, osoby sešvagřené ve stejné linii a stupni,

osovojenec a osvojitel a osoba žijící ve společném obydlí. Je signifikantní, že na prvním místě legální definice pojmu domácí násilí není osoba spolužijící, ale osoba blízká, což odpovídá i používané terminologii „przemoc w rodzinie“ namísto „przemoc domowa“. Z této definice lze tedy vyčíst, že domácího násilí je dle polského právního řádu možné se dopustit také vůči osobě, se kterou pachatel nesdílí domácnost.

Definice domácího násilí v polském právním řádu tedy jednak poměrně podrobně popisuje, jaké projevy toto násilí může mít, a jednak jej vztahuje na velmi široký okruh osob. Avšak je potřeba mít na paměti, že i takto široce vymezený okruh osob, které dle zákonné definice mohou být oběťmi domácího násilí, je okruhem uzavřeným. V této souvislosti je tedy nutné poznamenat, že pod zákonnou definici oběti se nevejdou například snoubenci, pokud spolu nebydlí, či například osoby, které jsou spolu v každodenním kontaktu, nicméně spolu nesdílejí společné obydlí.¹⁰

Považuji rovněž za důležité poukázat na skutečnost, že dle definice nalézající se v zákoně o potírání domácího násilí, lze za domácí násilí považovat také jednorázový útok, což se mi s ohledem na možné zneužívání této definice při „sebemenším konfliktu“ jeví jako přinejmenším nepraktické.

I na základě legální definice domácího násilí v polském právním řádu mám tedy za to, že tato není něčím, co by bylo potřeba do našeho právního řádu implementovat, neboť každá taková definice sebou přináší určitá bílá místa a vždy se najdou skupiny osob, či druhy škodlivého jednání, jež se mohou takové definici vymykat, ačkoliv věcně spadají do téže kategorie. A existuje zde riziko, o kterém jsem se již výše zmiňovala a tedy, že definice bude pro některé případy příliš úzká, či naopak bude vykládána velmi extenzivně.¹¹

I z tohoto důvodu nelze než souhlasit s autory článku „Domácí násilí a právní možnosti jeho řešení“, kteří uvádějí, že hledat řešení závažného problému v definicích a stále nových snahách o zdokonalení ustanovení trestního zákoníku zabývajících se touto problematikou, je zcela liché. Nelze se totiž zaměřovat pouze na následky a neřešit příčiny. Trestní právo jako prostředek ultima ratio však nelze považovat za všelék a je

¹⁰ SPUREK, Sylwia. *Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie: komentarz*. Wydanie 3. uzupełnione. Warszawa: Oficyna Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2012. s. 77.

¹¹ STOŽEK, Maria. *Przemoc w rodzinie. Zapobieganie w świetle przepisów prawa*, Warszawa: Instytut Psychologii Zdrowia. Polskie Towarzystwo Psychologiczne, 2009. s. 15-21.

potřeba se zaměřit zejména na to, proč takovýto problém ve společnosti vůbec vzniká a co můžeme dělat pro to, abychom jej co nejméně omezili.¹²

Nicméně aby výše uvedené pojednání o legální definici pojmu domácí násilí v Polsku nevyznělo pouze kriticky, je na místě uvést, že potřebu zavedení této definice sebou přinesla zejména doba stále více se rozvíjející emancipace žen, kdy již lze původní paternalistické pojetí rodiny prohlásit za téměř překonané. Jelikož v polském právním řádu bylo do zavedení definice domácího násilí v roce 2005, domácí násilí ztotožňováno s definicí skutkové podstaty trestného činu „Znęcania się“ neboli týrání (o tomto trestném činu bude v práci pojednáváno blíže v následujících kapitolách), lze jednoznačně přisvědčit, že takováto definice by již dnes neobstála, neboť je typově velmi úzká.

Nicméně trestní právo jako takové nadále nezná skutkovou podstatu trestného činu domácího násilí a může se tak stát, že k naplnění znaků domácího násilí dle legální definice dojde, avšak nevyvolá to žádnou reakci orgánů činných v trestním řízení, neboť nemusí dojít zároveň k naplnění žádné ze skutkových podstat.¹³ Dalo by se tedy říci, že definice domácího násilí stojí jaksi vedle trestního práva, když toto ji jako skutkovou podstatu nezohledňuje a podobně jako u nás je nutné jednání naplňující znaky domácího násilí subsumovat pod jinou skutkovou podstatu. Toliko tedy k pojednání o zákonných neboli legálních definicích pojmu v obou právních řádech.

1.1.2 Jiné definice pojmu domácí násilí

Je potřeba mít na paměti, že často je to právě aplikační praxe, která cítí potřebu danou problematiku pojmenovat a definovat ji. Zejména pak z toho důvodu, že právě lidé, kteří se zabývají pomocí obětem domácího násilí, jsou s touto problematikou konfrontováni denně a s jistou mírou nadsázky by se dalo říci, že jsou to právě oni, kteří

¹² BAXA, Josef a Vladimír KRÁL. *Domácí násilí a právní možnosti jeho řešení*. In: *Trestněprávní revue*, č. 10, 2002. s. 284 – 286.

¹³ WRONA, Grzegorz. *Konflikt a przemoc zastosowanie art. 207 §1 KK w przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie*. Rozprawa doktorska, Uniwersytet Warszawski, Wydział prawa i administracji, 2017-06-12. Dostupné z: <https://depotuw.ceon.pl/bitstream/handle/item/2167/Praca%20doktorska%202017%20listopada%202016.pdf?sequence=1>. s. 9-10.

této problematice rozumějí nejlépe. Na tomto místě bych si tedy dovolila odcitovat definici domácího násilí, jak je uvedena na stránkách spolku Bílý Kruh Bezpečí, který v rámci svých aktivit poskytuje také pomoc obětem domácího násilí. K definici pojmu domácí násilí zde uvádějí:

"Domácí násilí je fyzické, psychické nebo sexuální násilí mezi intimními partnery, tj. manžely, druhy apod., ke kterému dochází v soukromí, tedy mimo kontrolu veřejnosti, intenzita násilných incidentů se zpravidla stupňuje a u oběti vede ke ztrátě schopností včas zastavit násilné incidenty a efektivně vyřešit narušený vztah" A naopak zde uvádějí, že za domácí násilí nelze považovat jednorázový spor či hádku mezi partnery.¹⁴

Dále bych si dovolila uvést ještě jednu definici, tentokrát z pera proFem o.p.s.:

*"Domácí násilí je opakované násilné jednání nebo vyhrožování takovým jednáním, v jehož důsledku dochází k nebezpečnému útoku proti životu, zdraví, svobodě nebo lidské důstojnosti nebo hrozí, že k němu dojde. K násilí dochází mezi osobami v rodinném nebo obdobném vztahu, které spolu často žijí ve společné domácnosti. Jedná se o stav, kdy jedna osoba využívá své převahy (fyzické, psychické, ekonomické) nad osobou druhou. Tyto pozice jsou neměnné."*¹⁵

Pokud bychom se chtěli poohlédnout po podobných definicích neziskových organizací v Polsku, nejspíše nás příliš nepřekvapí, že většina z nich vychází ze zákonné definice a tuto také povětšinou uvádějí jako definici tohoto pojmu na svých webových stránkách. Pro zachování vyváženosti uvádím alespoň jednu odlišnou definici, kterou na svých webových stránkách publikuje Ogólnopolskie Pogotowie dla Ofiar Przemocy w Rodzinie "Niebieska Linia":

*„Domácí násilí je jednání záměrně využívající dominantní pozici proti jinému členu rodiny, čímž dochází k porušení práv a svobod poškozeného a způsobení újmy a bolesti.“*¹⁶

¹⁴ BÍLÝ KRUH BEZPEČÍ. *Co je a co není domácí násilí*. Dostupné z: <https://www.bkb.cz/pomoc-obetem/domaci-nasili/co-je-a-co-neni-domaci-nasili/>

¹⁵ GUBOVÁ, Nad'a. *Domácí násilí*. In: proFem o.p.s. Dostupné z: www.profem.cz/clanek.aspx?a=55

¹⁶ OGÓLNOPOLSKIE POGOTOWIE DLA OFIAR PRZEMOCY W RODZINIE. *Przemoc w rodzinie - definicja*. Dostupné z: <http://www.niebieskalinia.pl/edukacja/podstawowe-informacje-o-przemocy/definicje/3987-przemoc-w-rodzinie-definicja>

Zcela na závěr této podkapitoly bych chtěla uvést definici nalézající se v čl. 3 Úmluvy Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí (dále také „Istanbulská úmluva“), která je mimořádně důležitá, neboť se jedná o mezinárodní smlouvu, ke které již přistoupila řada států a lze tak očekávat, že bude postupně docházet k unifikaci pojmu ve smyslu, jak jej definuje právě Istanbulská úmluva. V čl. 3 této úmluvy tedy stojí:

„Domácím násilím se rozumí veškeré akty fyzického, sexuálního, psychického či ekonomického násilí, k němuž dochází v rodině nebo v domácnosti anebo mezi bývalými či stávajícími manžely či partnery, bez ohledu na to, zda pachatel sdílí nebo sdílel společnou domácnost s obětí.“

1.2 Znaky domácího násilí

Jak jsem již uvedla v předchozí podkapitole – domácí násilí je velmi diverzifikovaný problém, který je v každém jednotlivém případě svého výskytu jiný, a je proto velmi těžké jej jednoznačně a nezpochybnitelně definovat. Existují však určité znaky, které se projevují ve většině případů jeho výskytu a jsou tak pro tuto problematiku velmi signifikantní. V této podkapitole bych se těmito znaky domácího násilí chtěla blíže zabývat, a to zejména s ohledem na skutečnost, že pojednání o znacích domácího násilí je dle mého názoru vhodným doplněním předchozí podkapitoly, kdy tyto lze považovat za jakési dokreslení pojmové definice domácího násilí.

Za znaky, které se vyskytují v drtivé většině případů domácího násilí lze považovat:

- Oběť a násilná osoba spolu bydlí
 - Blízký citový vztah/ závislost mezi obětí a násilnou osobou
 - Asymetrické uspořádání vzájemného vztahu oběti a násilné osoby
 - Stav kdy násilná osoba vystupuje zcela jinak na veřejnosti a zcela jinak za zavřenými dveřmi
 - Střídání fází a eskalace konfliktů
 - Opakovanost a dlouhodobost
-

- Podvolení a rezignace ze strany oběti ¹⁷

Na tomto místě bych si dovolila krátce pojednat o každém z výše zmíněných znaků, neboť, jak jsem již shora uvedla, považuji je za zcela stěžejní pro definici pojmu a taktéž mám za to, že je na místě zmínit některé odlišnosti v pojmání znaků domácího násilí v obou státech.

Prvním z výše zmíněných znaků je sdílení obydlí osobou násilnou a obětí domácího násilí. Skutečnost, že tyto osoby spolu sdílejí domácnost vychází již ze samotného pojmu domácí násilí čili násilí probíhající „doma“. Pojem domov je pro většinu z nás vyjádřením něčeho harmonického, místa, kde se cítíme dobře a v bezpečí. O to těžší je představit si, že jsou mezi námi tací, kteří zažívají naprosto odlišné pocity. Právě skutečnost, že násilí probíhá za zavřenými dveřmi je jedním z faktorů, proč je tak složité jej odhalit. V mnoha domácnostech totiž převládá názor, že „co se doma navaří, to se doma také sní.“ A samozřejmě čím déle tento nebezpečný stav přetrvává, tím horší jsou jeho následky. Naneštěstí jsou to často právě děti, které se stávají svědky násilí mezi svými rodiči a jsou tím poté poznamenány na celý život. Tento znak domácího násilí je však v polské teorii pojmán poněkud odlišně, což lze seznat již ze zákonné definice pojmu. Násilí v rodině se totiž dle polského právního řádu lze dopustit i vůči osobě, která s násilnou osobou nesdílí domácnost. Proto pokud bychom se poohlédli po typových znacích domácího násilí v polské literatuře, zpravidla mezi nimi tento znak nenalezneme.¹⁸ Namísto znaku společného bydlení (tento lze, dle mého názoru, považovat za znak na základě místa, kde k násilí dochází) používá polské právo k rozlišení těchto případů, shodně s jazykovým výkladem pojmu násilí v rodině, znak v podobě toho, vůči komu je násilí směřováno, tedy vůči členu rodiny. Někteří autoři dovozují, že se jedná právě o společný dům nebo byt, ale i pocit odpovědnosti, ekonomické závislosti či sounáležitosti, které jsou typickým znakem vazeb mezi členy rodiny, a kvůli kterým je většinou obtížné případy násilí v rodině odhalit a řešit.¹⁹

¹⁷ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Právo proti domácímu násilí. Praha: C.H. Beck, 2011. Beckova skripta. s. 6.

¹⁸ OGÓLNOPOLSKIE POGOTOWIE DLA OFIAR PRZEMOCY W RODZINIE. *Przemoc w rodzinie - definicja*. Dostupné z: <http://www.niebieskalinia.pl/edukacja/podstawowe-informacje-o-przemocy/definicje/3987-przemoc-w-rodzinie-definicja>

¹⁹ WRONA, Grzegorz. *Konflikt a przemoc zastosowanie art. 207 §1 KK w przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie*. Rozprawa doktorska, Uniwersytet Warszawski, Wydział prawa i administracji, 2017-06-12.

Absence tohoto znaku v definici pojmu násilí v rodině tak v Polsku vytváří širší platformu pro její uplatnění.

Nejen spolubydlení, ale i blízký citový vztah mezi obětí a násilnou osobou je tím, co velmi komplikuje odhalení a pomoc obětem domácího násilí. Častým problémem je také skutečnost, že počáteční fáze domácího násilí působí na své okolí jako pouhá nadměrná pozornost mezi partnery „hlídání si toho druhého“, které se jeví jako známka citové blízkosti mezi dotyčnými osobami.²⁰

Za zcela stěžejní znak domácího násilí je poté třeba považovat asymetrické uspořádání vzájemných vztahů mezi obětí a násilnou osobou. Jedná se o situaci, kdy jedna z osob je v každé situaci „tou slabší“, zatímco druhá je vždy „tou silnější“, tou která si prostřednictvím nátlaku vynucuje plnění své vůle. Jinými slovy se jedná právě o ono rozdělení rolí na oběť a agresora. Právě nemožnost střídání těchto rolí je pro případy domácího násilí velmi signifikantní. Pokud by se role oběť – agresor pravidelně střídaly, s vysokou pravděpodobností by se v takovém případě nejednalo o případ domácího násilí. Což však samozřejmě neplatí beze zbytku, když někteří autoři správně konstatují, že i domácí násilí může v některých případech probíhat formou akce a reakce – to znamená krátkodobou výměnou rolí, a to bez toho, abychom mohli říct, že se již o domácí násilí nejedná.²¹ Asymetrické uspořádání vztahu mezi obětí a násilnou osobou je znakem, který nepochybně pokládá za stěžejní pro případy násilí v rodině i polská teorie a aplikační praxe. Nicméně v souvislosti se shora uvedenou teorií akce a reakce se i v Polsku rozvinula teorie odlišující různé postavení osob v konfliktu v souvislosti s násilím v rodině. Tato teorie vychází z jazykového výkladu pojmu „przemoc“ (pojem „przemoc“ nemá v češtině vhodný ekvivalent, kterým by jej bylo možno nahradit, jelikož jeho význam je širší než pouhé „násilí“), kdy tento lze nejpřesněji definovat jako násilí s cílem ovládnout, nikoli pouze jako násilí. Část polské

Dostupné z:
<https://depotuw.ceon.pl/bitstream/handle/item/2167/Praca%20doktorska%2027%20listopada%202016.pdf?sequence=1>. s. 37.

²⁰ HUŇKOVÁ, Markéta a Jiřina VOŇKOVÁ. *Domácí násilí v ČR z pohledu práva: (efektivnost právních norem ČR posuzovaná vzhledem k cíli ochrany společnosti před domácím násilím)*. Stráž pod Ralskem: Justiční akademie ČR, 2004. s. 56.

²¹ ŠEVČÍK, Drahomír a Naděžda ŠPATENKOVÁ. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011. s. 38 – 40.

teorie tedy rozlišuje případy, kdy se jedná o przemoc, a kdy o agresii. Agrese je dle jejich názoru cílem sama o sobě, zatímco cílem „przemocy“ je získat něco dalšího. Prostředky tedy mohou být podobné, avšak cíle jsou různé.²² A právě na základě shora uvedeného rozlišení pojmů část teoretiků dovozuje, že střídání rolí je možné pouze v případě agrese, kdy reakcí na agresi je nezřídka taktéž agrese (v zásadě se shoduje s teorií akce a reakce.) Nicméně u „przemocy“ je dle této teorie střídání rolí takřka nemožné, neboť se jedná o trvalou nadvládu jedné osoby vůči druhé s cílem podrobit si ji.²³

Situace, kdy má násilná osoba „dvě tváře“, které mění dle potřeby, je taktéž důležitým znakem domácího násilí. A opět je to jedna ze skutečností, které velmi ztěžují možnost odhalení a pomoci obětem. Násilník se mnohdy může ve společnosti chovat jako osoba mírné povahy, kdy teprve za zavřenými dveřmi domácnosti se projevují jeho násilné sklony. O to překvapivější poté je odhalení možného domácího násilí, kdy bude pro okolí velmi složité uvěřit, že ten, jehož znají jako spořádaného a mírného člověka, by se mohl něčeho podobného dopustit. Osobně se domnívám, že tento právě pojednávaný znak je jedním z těch, které se nevyskytuje ve všech případech výskytu domácího násilí. Nicméně je dle mého názoru důležité jej na tomto místě uvést, neboť je to právě tento znak, který vtiskuje oběti domácího násilí stigma té, která si to „zasloužila“ a je to právě dvojí tvář násilníka, která je příčinou řady mýtů o domácím násilí.

Dalším a neméně důležitým znakem domácího násilí je střídání fází a eskalace napětí, kdy by se dalo zjednodušeně říci, že průběh domácího násilí zpravidla prochází určitým cyklem, který se neustále opakuje. Samozřejmě eskalace není obligatorním znakem domácího násilí a nevystupuje ve všech jeho případech. Lze tedy konstatovat, že i pokud k eskalaci napětí nedochází, ale jsou naplněny další znaky, i tak můžeme hovořit o domácím násilí.

²² MAZUR, Jadwiga, *Przemoc w rodzinie. Teoria a rzeczywistość*. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „Żak”, 2002. s. 13.

²³ PASZKIEWICZ, Wanda i Anna WIECHCIŃSKA. *Przemoc to nie to samo, co agresja*. In: Niebieska Linia. Dostupné z: <http://www.niebieskalinia.info/index.php/przemoc-w-rozynie/7-przemoc-a-agresja>

První fází cyklu eskalace je fáze narůstání napětí, kde se objevují první zárodky agrese. Následuje fáze výbuchu této agrese a posléze fáze „líbánek“, kdy se agresor nezřídká omlouvá za své chování, projevuje lítost a slibuje nápravu. Právě ve fázi největší eskalace napětí a následného výbuchu agresivity oběti nejčastěji přistupují k hledání pomoci a řešení své nelehké situace. Nicméně fáze „líbánek“ jim přináší pocit, že mají svou situaci pod kontrolou, a že se již vše v dobré obrátí a nezřídká tak stahují svá podání na policii a dalších orgánech pomáhajících obětem domácího násilí.²⁴ Zejména díky fázi „líbánek“ se u agresora často dostavuje pocit, že situaci dobře zvládl a pokud se bude opakovat, bude opět schopen oběť přesvědčit, aby mu odpustila.²⁵ Výše zmíněné v kombinaci s touhou a vírou oběti, že se viník napraví, vytváří nebezpečný koktejl, jenž může vybuchnout kdykoliv a s jakoukoliv intenzitou. V podstatné většině případů pak zpravidla dochází ke zkracování intervalů mezi návalem agrese a klidovým režimem a taktéž dochází k postupnému stupňování agresivity, kdy jednotlivé útoky jsou stále intenzivnější.²⁶

Opakovanost a dlouhodobost útoků je taktéž velmi důležitým znakem toho, že se v daném případě jedná skutečně o případ domácího násilí. Jedna facka či negativní výrok ještě z partnera nečiní násilníka, ačkoliv ani toto nelze považovat za jednání zcela bezvadné, a právě ona první facka je často jen počátkem problému, kdy agresor nezřídká zjistí, že takto dosáhl svého a nad to mu to ještě prošlo. Zde se však opět rozchází pojetí této problematiky v Polsku a v České republice, kdy v polské zákonné definici násilí v rodině je výslovně uvedeno, že k naplnění pojmových znaků definice postačuje jednorázový incident. Tato skutečnost se mi jeví jako velmi problematická a ještě více oddaluje zákonnou podobu definice pojmu násilí v rodině od skutkové podstaty trestného činu „Znęcanie się“ v trestním právu, což osobně nepovažuji za příliš šťastné řešení. Nicméně mám za to, že tato absence znaku opakovanosti a

²⁴ SASAL, Hanna Dorota. *Przewodnik do procedury interwencji wobec przemocy w rodzinie*. Warszawa: Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, 2005. s. 29–30.

²⁵ KRAJEWSKA- KUŁAK, Elżbieta. *Różne barwy przemocy*. Białystok: Uniwersytet Medyczny w Białymstoku, Wydział Nauk o Zdrowiu, 2016. s. 118.

²⁶ VOŇKOVÁ, Jiřina a Ivana SPOUSTOVÁ. *Domáci násilí z pohledu žen a dětí: právní stav k 1.1.2016*. 3. přepracované vydání. Praha: proFem, 2016. s. 24.

dlouhodobosti může být překlenuta právě shora uvedeným rozlišováním pojmu agrese a „przemoc“, kdy by jednorázové a neopakující se konflikty měly být vykládány jako akt agrese, a nikoliv dlouhodobého násilného působení s cílem dosáhnout svého.

Podvolení a rezignace ze strany oběti je posledním ze shora uvedeného výčtu znaků. Možná je to právě on, jenž je tím „zakopaným psem“, a který nám dává vysvětlení proč je pomoc obětem tak často málo efektivní. Oběť domácího násilí může časem své pozici natolik uvyknout, až ji to učiní zcela neschopnou se svou situací cokoli dělat. Takový stav psychiky člověka je nazýván „syndromem týrané osoby“ (o tomto jevu blíže pojednám v následujících kapitolách.)

Je nad míru důležité uvědomit si, že jednotlivé znaky je potřeba v případech domácího násilí vyhledávat, konkretizovat a pojmenovávat zejména z toho důvodu, že tato práce „teoretiků“ je neocenitelnou pomůckou pro ty, kdo v praxi obětem domácího násilí pomáhají a odhalují jeho výskyt. Jedná se pak zejména o policisty, kteří nejsou ani proškolení psychologové, ani odborníci na problematiku domácího násilí, a přece jsou to oni, kteří se zpravidla jako první dostávají do kontaktu s oběti. Je proto velmi často na nich a jejich uvážení, jak s případným oznámením ze strany oběti naloží. Na základě takto popsaných znaků pak mohou policisté analyzovat ten který případ a vyhodnotit, zda se jedná či nejedná o případ domácího násilí. Samozřejmě to sebou přináší i značná úskalí, když je v konečném důsledku vždy na vyhodnocení konkrétního člověka, zda naplnění znaků shledá či neshledá opodstatněným a pravděpodobnost mylného úsudku či chyby není úplně zanedbatelná.

1.3 Formy domácího násilí

V předchozích podkapitolách jsem se snažila co nejlépe popsat, co znamená sousloví domácí násilí, a to zejména analýzou pojmu samotného a taktéž analýzou jeho jednotlivých znaků. Nyní bych se chtěla věnovat možným formám domácího násilí. Jak jsem již v této práci několikrát uvedla, domácí násilí je velmi těžko uchopitelný jev a každý jednotlivý případ je zcela individuální, proto ani tento výčet možných forem jeho projevů není samozřejmě výčtem vyčerpávajícím. Zároveň je na jednotlivé formy nutno pohlížet ve vzájemných souvislostech, často se u případů domácího násilí setkáváme s několika formami násilí zároveň a nelze tedy podřadit vždy každý jednotlivý případ pod jedinou formu.

Za nejčastěji se vyskytující formy domácího násilí lze považovat:

- Fyzické násilí
- Psychické násilí
- Sexuální násilí
- Ekonomické násilí²⁷

V polské teorii jsou poznatky týkající se forem domácího násilí zásadně shodné, když v základním výčtu kromě výše zmiňovaného povětšinou uvádějí ještě zanedbávání, jakožto další specifickou formu domácího násilí.²⁸ Avšak je na místě uvést, že dlouhou dobu teorie rozlišovala pouze psychické, fyzické a sexuální násilí, kdy ekonomické násilí a zanedbávání se do výčtu dostalo až posléze.²⁹

Fyzické násilí je ve většině případů tou nejzjevnější formou domácího násilí, jedná se o různé druhy fyzických útoků, kterou mohou mít opravdu pestrou škálu.³⁰ Může se jednat o bití, kopání, facky, ale také na příklad o škrcení, pálení a podobně. Okolí může nezřídka vidět na těle oběti známky bití, různé podlitiny či škrábance. V počátečních fázích se oběť zpravidla snaží nalézt více či méně důvěryhodné výmluvy, jak k takovým zraněním přišla. Nicméně i přes tuto snahu oběti o zakrytí svých problémů se často stává, že okolí oběti vytuší, že něco není v pořádku, což samo o sobě samozřejmě není samospatitelné a troufám si říci, že toto poznání většinou k řešení situace oběti nevede. Řada lidí má totiž v takovéto situaci pocit, že co se děje mezi partnery je jejich interní záležitostí a tímto si odůvodní svou nečinnost.

²⁷ VOŇKOVÁ, Jiřina a Ivana SPOUSTOVÁ. *Domácí násilí z pohledu žen a dětí: právní stav k 1.1.2016*. 3. přepracované vydání. Praha: proFem, 2016. s. 26 – 27.

²⁸ BADURA-MADEJ, Wanda i Agnieszka DOBRZYŃSKA-MESTERHAZY. *Przemoc w rodzinie*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2000. s. 12.

²⁹ STOŽEK, Maria. *Przemoc w rodzinie. Zapobieganie w świetle przepisów prawa*, Warszawa: Instytut Psychologii Zdrowia. Polskie Towarzystwo Psychologiczne, 2009. s. 15-21.

³⁰ ŠEVČÍK, Drahomír a Naděžda ŠPATENKOVÁ. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011. s. 47.

I fyzické násilí lze za určitých okolností dělit na aktivní a pasivní, kdy aktivním jednáním je na příklad bití, kopání a podobně a pasivním jednáním pak ku příkladu neposkytnutí pomoci.³¹

Psychické násilí probíhá taktéž v různých obměnách. Jeho cílem je působit na vůli oběti nikoliv fyzickým útokem, ale psychickým týráním, které často zahrnuje různé druhy zesměšňování, ponižování, urážení, přesvědčování oběti o tom, že je psychicky nemocná, různé druhy výhrůzek či sociální izolace a podobně.³² Je to právě psychické násilí, které je velmi často tou nejhorší z forem domácího násilí vůbec. Zejména pak z toho důvodu, že jeho následky jsou často nejtěžší a nejhůře zhojitelné. Utrpení oběti se nedá nikterak změřit a je také velice nesnadně odhalitelné. Stejná situace či slovní výměna může mít pro někoho zcela neutrální zbarvení, zatímco pro jiného může mít zcela fatální následky pro jeho psychickou pohodu.³³ Právě z toho důvodu je psychické násilí velmi často okolím oběti po velmi dlouhou dobu přehlíženo, když na oběti nejsou viditelné známky násilí v podobě podlitin či jiných zranění, avšak o to plíživější a škodlivější psychické násilí může být.

Další z výše uvedených forem domácího násilí je násilí sexuální. Jedná se ve své podstatě o sexuální akty jakéhokoli charakteru, které si násilní osoba na své oběti vynucuje, a ke kterým tedy oběť v tomto důsledku nepřistupuje dobrovolně.³⁴ Podstatné je, že ne vždy jde násilné osobě o sexuální uspokojení, ale často se sexuálního násilí na oběti dopouští jen proto, aby ji ponižila.³⁵ Tato skutečnost jen dokresluje výše uvedenou propojenost všech forem domácího násilí, kdy na příklad k sexuálnímu násilí je často zapotřebí užít násilí fyzické a pokud je jeho účelem ponižít či zesměšnit oběť, jedná se nepochybně taktéž o projev násilí psychického.

³¹ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *Právo proti domácímu násilí*. Praha: C.H. Beck, 2011. Beckova skripta. s. 12.

³² BADURA-MADEJ, Wanda i Agnieszka DOBRZYŃSKA-MESTERHAZY. *Przemoc w rodzinie*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2000. s. 15.

³³ POSPISZYL, Irena. *Razem przeciw przemocy*. Warszawa: Żak, 1999. s. 104.

³⁴ VOŇKOVÁ, Jiřina a Ivana SPOUSTOVÁ. *Domáci násilí z pohledu žen a dětí: právní stav k 1.1.2016*. 3. přepracované vydání. Praha: proFem, 2016. s. 27.

³⁵ ŠEVČÍK, Drahomír a Naděžda ŠPATENKOVÁ. *Domáci násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011. s. 51.

Ekonomickým násilím je zjednodušeně řečeno znemožnění disponování s finančními prostředky, ať už jde o prostředky společné či ty, které si oběť vydělá sama.³⁶ Nezřídka násilná osoba vyžaduje po oběti, aby ji o peníze prosila, tyto dostává jen na příděl a posléze musí dobře odůvodnit na co je použila. Výjimkou není ani zakazování oběti nastoupit do zaměstnání, aby tak násilná osoba měla svého partnera neustále pod kontrolou a zejména, aby se na ní nestal nezávislým. Ekonomické násilí je často spojené s ponižováním partnera ve smyslu „ty všechny peníze utratíš“, což je velmi často argument, který okolí oběti vnímá jako spravedlivý důvod kontroly násilné osoby nad obětí. Ekonomické násilí bylo dlouhou dobu v pozadí, neboť převládal názor, že muž je hlavou rodiny, jejím živitelem a otázky financí by tak měly být na něm. Proto mám za to, že ačkoliv většině lidí nepřipadá v pořádku, pokud mezi partnery dochází k fyzickému násilí, ekonomické násilí je něčím, co je řada lidí ochotná akceptovat. Zejména z tohoto důvodu považují za velmi užitečné přímé uvedení ekonomického násilí jako možného způsobu násilného jednání, jak tomu bylo učiněno v Istanbulské úmluvě, a to konkrétně v čl. 3 písm. a) a b).

Zanedbávání je velmi netypickým způsobem projevu násilí, kdy dochází k úmyslnému neplnění povinnosti násilné osoby s cílem ublížit oběti. Netypičnost spočívá zejména v tom, že zatímco ostatní formy násilí zpravidla vyžadují nějakou činnost či je možné se jich dopustit jak konáním, tak opomenutím, v případě zanedbání jde vždy jednání omisivní.³⁷ O případy zanedbání může jít na příklad v situaci, kdy je starší člověk plně odkázán na pomoc svých potomků, kteří mu tuto neposkytují či může jít o případy mentálně či fyzicky postižených. Nezřídka se obětí takovéto formy násilí mohou stát i děti, které jsou samozřejmě taktéž plně závislé na svých rodičích.

Na závěr této podkapitoly si dovoluji uvést ještě formy násilí, jak jsou uvedeny v Istanbulské úmluvě. Jedná se o psychické násilí, stalking, fyzické násilí, sexuální násilí včetně znásilnění, vynucený sňatek, mrzačení ženského genitálu, násilný potrat, násilná sterilizace a sexuální obtěžování.³⁸

³⁶ VOŇKOVÁ, Jiřina a Markéta HUŇKOVÁ. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. Praha: proFem, 2004. s. 20.

³⁷ POSPISZYL, Irena. *Przemoc w rodzinie*, Warszawa: Wydawnictwo Szkolne i Psychologiczne, 1994. s. 114.

³⁸ Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí - čl. 33 až 40.

1.4 Vnímání domácího násilí ve společnosti

Na závěr celé této kapitoly si dovoluji uvést několik úvah ohledně vnímání problematiky domácího násilí ze strany společnosti v obou státech. Skutečnost, jak nahlíží na tento negativní jev občané daného státu a jak je se v tomto kontextu projevuje v kultuře, veřejném mínění, náboženství, společenských vztazích a dalších sférách jejich života, je velmi významným ukazatelem. Je to právě společnost, a to jak daný jev vnímá, co vytváří právo jako takové a co je tedy onou hybnou silou k tvorbě zákonů, které to které jednání zakazuje či jej považuje za nežádoucí. Jednotlivé zákony by měly, i když samozřejmě ne vždy tomu tak je, zrcadlit jakýsi společenský konsenzus o tom, co je správné a spravedlivé a co je naopak nutno považovat za hodné našeho odsouzení. Domácí násilí je jev, který ve společnosti probouzí značné kontroverze, značná část společnosti je ochotna jej tolerovat, přecházet či dokonce schvalovat. Mnohdy by pak stejné jednání za okolností, že by se neodehrávalo mezi osobami sobě blízkými příkře odsoudili. Je snad to, že se někdo dopouští zla vůči člověku, ke kterému má blízký citový vztah méně odsouzeníhodné než to, když se jej dopouští na někom jiném? Nejspíše ne. Avšak přesto je to takto relativně často vnímáno. Odpovědět si na otázku proč tomu tak je, je velmi složité ale přitom zcela stěžejní, neboť je to mnohdy právě strach z veřejného mínění, který brání oběti vyhledat pomoc a je to právě ono veřejné mínění, které mnohdy zcela nelogicky dodává pachateli pocit, že jedná správně.

Je všeobecně známo, a lze tedy dle mého názoru tuto skutečnost považovat za notorietu, že nejvíce rozšířeným druhem domácího násilí je násilí partnera vůči partnerce – tedy muže vůči ženě. Většina statistických průzkumů, které byly realizovány do konce devadesátých let téměř jednotně uváděly, že obětí domácího násilí jsou v 92 až 98 % ženy. Novější průzkumy sice tuto obrovskou nerovnováhu alespoň částečně zmírňují, když navyšují procento evidovaných případů mužských obětí domácího násilí, avšak stále platí, že jsou to častěji ženy, které tento negativní jev postihuje.³⁹ Z aktuálnějších výzkumů tedy i nadále vyplývá, že více než 90 % obětí domácího násilí jsou ženy, a že pachatelem domácího násilí je většinou partner oběti.⁴⁰

³⁹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Zatím víme více o ohrožených osobách*. In: Zpravodaj BKB, č. 2, 2003.

⁴⁰ HOKR MIHOLOVÁ, Petra a Jitka ONDRUŠKOVÁ a David DOHNAL. *Ekonomické dopady domácího násilí v oblasti zdraví*. Praha: proFem, 2016. s. 10.

Ze statistik, které vytváří polská policie v souvislosti s pomocí obětí domácího násilí a zakládáním „Modré karty“ pro oběti domácího násilí (o této problematice bude blíže pojednáno v dalších částech této práce) vyplývá, že z celkového počtu všech pravděpodobných obětí domácího násilí je 73,47 % žen a 11,92 % mužů, zbylá procenta pak představují děti, kdy u nezletilých je poměr mezi pohlavími téměř půl na půl.⁴¹

Na tomto místě si dovoluji zdůraznit, že tato práce si rozhodně neklade za cíl vyznívat jakkoliv feministicky či zlehčovat násilí páchané ženami, když toto je stejně závažné a v kontextu vnímání společnosti často ještě problematičtější. Avšak pokud se chceme skutečně zamyslet nad vnímáním tohoto problému ze strany široké veřejnosti, není možné odhlédnout od určitého historického kontextu, stereotypů a vývoje postavení žen ve společnosti. Jsou to právě tyto faktory, které do značné míry ovlivňují postavení žen nejen v celé společnosti, ale taktéž v jednotlivých rodinách, které lze považovat za jakési dílčí prvky, jenž ve svém souhrnu vytvářejí společnost jako takovou.

1.4.1 Kořeny domácího násilí

Na tomto místě bych ráda učinila krátký historický exkurz skrze klíčové hybatele naší kultury, jelikož je to dle mého názoru velmi důležité pro pochopení role ženy ve společnosti a s tím související nazírání společnosti na domácí násilí jako takové. Za prvního hybatele považují římské právo, které ovlivňuje naši právní kulturu do dnešního dne. V římském právu existoval institut zvaný „patria potestas“ neboli otcovská moc. Muž měl v rodině výsadní postavení, kdy to byl pouze on, kdo rozhodoval o všech rodinných záležitostech a byly mu podrobeny jak děti, tak manželka. Rozhodoval o výchově dětí, řídil chod domácnosti, spravoval jmění a byl taktéž arbitrem nad přečiny svých dětí i své ženy. Toto jeho výsadní postavení mu dávalo moc nad celou rodinou.⁴² O domácím násilí v tom slova smyslu, jak jej vnímáme dnes, se proto příliš hovořit nedá, neboť téměř vše, co učinil Pater Familias vůči své

⁴¹ KOMENDA GŁÓWNA POLICJI. *Sprawozdania z realizacji procedury "Niebieskiej Karty"*. Dostupné z: <http://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/przemoc-w-rodzinie/137709,Sprawozdania-z-realizacji-procedury-quotNiebieskie-Kartyquot.html>

⁴² ČUHELOVÁ, Kateřina a Petr DOSTALÍK. *Postavení muže a ženy, instituty ochrany před domácím násilím v římském právu a dnes*. In: Právní fórum, 2012, č. 3, roč. 9. s. 111–118.

rodině, činil po právu. Domácí násilí jako takové tady nepochybně taktéž existovalo, avšak nebylo reflektováno jako něco nežádoucího či špatného. I tato skutečnost tedy může být zakořeněná kdesi hluboko v nás a může být příčinou toho, proč je řadou lidí domácí násilí i dnes považováno za čistě soukromou záležitost, do které není radno jakkoliv zasahovat.

Dalším velmi důležitým hybatelem veřejného mínění a naší kultury jako takové je křesťanství, na kterém je naše západní civilizace vybudována. Ačkoliv je mnohdy vytýkáno právě křesťanství a Bibli, že udržují nerovnost mezi pohlavími podřízením ženy muži, já osobně se domnívám, že je to právě křesťanství, které naopak v mnoha aspektech učinilo první kroky ke zrovnoprávnění. Vždyť je to právě křesťanství, kdo uctívá postavu bohorodičky a je to právě křesťanství, kde svatými a mučednicemi se mohou stát stejně tak ženy, jako muži. V samotné Bibli najdeme mnoho citátů, které, navzdory všeobecnému přesvědčení o jejím ryze patriarchálním zaměření, vyznívají ve prospěch rovnosti pohlaví. Ku příkladu uvádím citaci z první knihy Mojžíšovy, kdy se Bůh po stvoření muže rozhodne stvořit ženu se slovy: „*Není dobré, aby člověk byl sám. Učiním mu pomoc jemu rovnou.*“ Dalším příkladem budiž desatero Božích přikázání, kde stojí: „*Cti otce svého i matku svou*“ a přiznává tak tedy oběma rodičům rovné postavení.

Samozřejmě lze v Písmu svatém vyhledat mnoho momentů, které jsou v příkrém rozporu s rovností pohlaví a přikazují ženě poslušnost muži. Je nezpochybnitelnou skutečností, že středověké církevní právo uznávalo podřízenost ženy vůči muži a tento ji, podobně jako tomu bylo v právu římském, mohl trestat a vychovávat.⁴³ I křesťanské kořeny naší kultury tedy lze do jisté míry činit zodpovědnými za skutečnost, že v naší společnosti stále ještě, ačkoliv již ve velmi omezené míře přetrvává mínění, že by žena měla být poslušná muži. Z této skutečnosti pak mnohdy může pramenit pocit mužské části populace, že pokud se žena tomuto přirozenému řádu věcí nepodřídí dobrovolně, je třeba si tuto poslušnost vynucovat.

Nerovnost mezi muži a ženami lze tedy nepochybně považovat za jednu z možných příčin výskytu domácího násilí. Skutečnost, že měli muži výsadní postavení po tak dlouhou dobu poté do značné míry ovlivnila možnost otevření otázky

⁴³ #ZAISTANBUL. *Domácí násilí a vybraná témata z oblasti genderově podmíněného násilí*. Praha: Český svaz žen, 2017. s. 13.

problematiky domácího násilí. Až teprve v druhé polovině 20. století se o domácím násilí začíná otevřeně hovořit jako o celospolečenském problému. Zejména díky lobby feministických organizací v 70. letech minulého století se tato problematika stala předmětem seriózních výzkumů, které poodhalily roušku dosud nepříliš dobře známé pravdy o domácím násilí. V jednotlivých státech po celém světě se poté začala tato ožehavá problematika hlouběji analyzovat až po roce 1990, a to především díky intenzivní práci mezinárodních organizací, zejména pak OSN, která přijala Deklaraci o odstranění násilí páchaného na ženách.⁴⁴

1.4.2 Mýty o domácím násilí

Po tomto krátkém historickém exkurzu bych chtěla upozornit na některé mýty, které ohledně problematiky domácího násilí panují, a které často vyvěrají právě z historického a sociokulturního kontextu vnímání této problematiky. Za nejzávažnější zkratkovité a nepravdivé smýšlení o domácím násilí lze považovat tyto:

- Domácí násilí je problémem nižších společenských vrstev, lidí z okraje společnosti
- Domácí násilí je soukromou záležitostí oběti a násilné osoby
- Domácí násilí je pouhou krátkodobou ztrátou sebekontroly
- Oběť si násilné jednání zasloužila
- Příčinou domácího násilí je alkohol
- Pachatel domácího násilí jsou lidé s nízkou inteligencí
- Oběti se násilí líbí, a proto setrvává ve vztahu s násilnou osobou
- Muž má právo vynucovat si na ženě poslušnost násilím.⁴⁵

Nepovažuji za nezbytné se k výše uvedenému výčtu dlouze vyjadřovat, neboť jak vyplývá z celé řady seriózních výzkumů, odborné literatury a aplikační praxe,

⁴⁴ #ZAISTANBUL. *Domácí násilí a vybraná témata z oblasti genderově podmíněného násilí*. Praha: Český svaz žen, 2017. s. 14-15.

⁴⁵ DOBRZYŃSKA-MESTERHAZY, Agnieszka i Wanda BADURA-MADEJ. *Przemoc w rodzinie: diagnoza i interwencja kryzysowa, Wybrane zagadnienia interwencji kryzysowej. Poradnik dla pracowników socjalnych, wybór i oprac.* Katowice: Wydawnictwo naukowe Śląsk, 1999. s. 116–118.

násilnou osobou může být stejně tak dělník jako advokát a stejně tak alkoholik jako zapřísáhlý abstinents. Skutečnost, že si někdo zaslouží násilné jednání, či že se oběti násilné jednání líbí, a proto ve vztahu postiženém násilím zůstává, je stejně nesmyslné jako myslet si, že si někdo zasloužil být okraden, protože má hodně peněz a konečně se mu bude vlastně i líbit, že mu od nich někdo ulevil. Posledně zmiňovaný mýtus je pak důsledkem dlouhodobého nerovnoprávného uspořádání společnosti, kdy řada mužů má do dnešní doby pocit, že násilným jednáním vůči ženě vlastně pouze dodržují tradice a tuto svou neřest směle nazývají konzervatismem.

1.4.3 Veřejné mínění o domácím násilí

Jak v České republice, tak v Polsku jsou k dispozici průzkumy veřejného mínění, o které je možné se opřít a zodpovědět si otázku, jak společnost v obou státech nahlíží na domácí násilí. Nyní bych tedy chtěla prezentovat několik statistických zjištění týkajících se této otázky.

V České republice proběhl výzkum veřejného mínění v otázkách souvisejících s domácím násilím v roce 2006 a provedla jej agentura STEM pro Bílý kruh bezpečí a Phillip Morris ČR. Jednalo se o sociologický výzkum, kterého se směly zúčastnit osoby starší 15 let a probíhal formou rozhovoru „z očí do očí“. Tohoto výzkumu se zúčastnilo 1690 respondentů.⁴⁶ Dalším výzkumem veřejného mínění, o který bych chtěla opřít zjištění stran názoru veřejnosti na téma domácího násilí je pak výzkum v rámci projektu „Zlepšení praxe při prevenci, identifikaci a eliminaci domácího násilí prostřednictvím specializace“, za nímž stojí výzkumná organizace SocioFactor, a který proběhl v letech 2015 a 2016. V rámci tohoto výzkumu bylo dotázáno na 1500 respondentů starších 15 let. Stejně jako v předchozím případě probíhalo dotazování respondentů formou z „očí do očí“.⁴⁷

⁴⁶ STEM PRO BÍLÝ KRUH BEZPEČÍ A PHILIP MORRIS ČR. *Shrnutí základních výsledků reprezentativního výzkumu pro občanské sdružení Bílý kruh bezpečí a Philip Morris ČR a.s.* Dostupné z: <http://www.domacinasili.cz/statistiky/shrnuti-zakladnich-vysledku-cervenec-2006/>

⁴⁷ TOPINKA, Daniel, ed. *Domácí násilí z perspektivy aplikovaného výzkumu: základní fakta a výsledky*. Ostrava: SocioFactor, 2016. s. 8 a 27.

Výzkum podobného zaměření v Polsku, který chci porovnávat s výše uvedeným proběhl v roce 2007. Tento výzkum zpracovala agentura TNS OBOP na základě zadání Ministerstva práce a sociálních věcí. Zúčastnilo se jej 3000 respondentů starších 18 let a zvolenou metodou průzkumu byl telefonický dotazník. Autoři přímo v sociologickém průzkumu zdůvodňují, že metoda osobního dotazování respondentů nebyla zvolena s ohledem na citlivou povahu problematiky a mají tedy v tomto kontextu za to, že větší anonymita průzkumu, který neprobíhá z očí do očí, může přinést objektivnější výsledky, když respondenti budou mít menší tendenci své odpovědi zkreslovat.⁴⁸

Při srovnávání výše uvedených výzkumů v obou státech je potřeba mít na paměti jednak malé odchylky v provádění výzkumu (počet respondentů, věková hranice, metoda sběru dat), jak jsem je již naznačila výše, a především pak skutečnost, že respondentům nebyly kladeny totožné otázky a jednotlivé procentuální hodnoty tedy nelze stavět vedle sebe. I přesto se domnívám, že si z těchto průzkumů lze odnést alespoň přibližnou představu o veřejném mínění na zkoumané téma.

Z výzkumu, který proběhl v Polsku v roce 2007 pod taktovkou agentury TNS OBOP vyplývají následující skutečnosti týkající se především mýtů o domácím násilí:

- 16 % respondentů má za to, že pokud oběť sama aktivně nevyhledává pomoc, nemělo by být do soukromí oběti a násilné osoby zasahováno.
- 8 % respondentů se domnívá, že domácí násilí je jev, který se vyskytuje pouze v patologickém prostředí.
- 49 % respondentů uvedlo, že oběti domácího násilí svou situaci akceptují.
- 13 % respondentů se domnívá, že existují okolnosti, které domácí násilí ospravedlňují.

⁴⁸ TNS OBOP DLA MINISTERSTWA PRACY I POLITYKI SPOŁECZNEJ. *Polacy wobec zjawiska przemocy w rodzinie oraz opinie ofiar, sprawców i świadków o występowaniu i okolicznościach występowania przemocy w rodzinie.* Dostupné z: https://www.niebieskalinia.pl/spaw/docs/wyniki_badan_20071113_obop.pdf

- 24 % respondentů souhlasí s tvrzením, že násilná osoba se nebude dopouštět domácího násilí v případě, že si najde jiného – vhodného partnera, který jej nebude dráždit.⁴⁹

Z obou výše zmíněných průzkumů, konajících se v České republice pak uvádím následující:

- 20 % respondentů se domnívá, že domácí násilí by se mělo řešit v rámci rodiny, bez vnějších zásahů.⁵⁰
- 13,2 % respondentů se domnívá, že se domácí násilí vyskytuje v sociálně slabších rodinách.
- 35,6 % respondentů uvedlo, že domácí násilí se vyskytuje z toho důvodu, že si jej oběť nechá líbit.
- 21,2 % respondentů se vyjádřila, že oběti domácího násilí jsou jednoduše rozpoznatelné.
- 14,6 % dotázaných uvedlo, že ženy si často za svou situaci mohou samy, protože muže dráždí.⁵¹

Jako velmi zajímavá se jeví taktéž skutečnost, že 84 % procent Poláků se domnívá, že obětí domácího násilí se nedostává potřebné pomoci a 70 % Poláků připadá právní ochrana poskytovaná zákony nedostatečná. Ovšem až 87 % respondentů se domnívá, že organizace zabývající se pomocí obětí domácího násilí často nemohou zasáhnout právě z důvodu pasivního postoje oběti.⁵²

⁴⁹ TNS OBOP DLA MINISTERSTWA PRACY I POLITYKI SPOŁECZNEJ. *Polacy wobec zjawiska przemocy w rodzinie oraz opinie ofiar, sprawców i świadków o występowaniu i okolicznościach występowania przemocy w rodzinie.* Dostupné z: https://www.niebieskalinia.pl/spaw/docs/wyniki_badan_20071113_obop.pdf

⁵⁰ STEM PRO BÍLÝ KRUH BEZPEČÍ A PHILIP MORRIS ČR. *Shrnutí základních výsledků reprezentativního výzkumu pro občanské sdružení Bílý kruh bezpečí a Philip Morris ČR a.s.* Dostupné z: <http://www.domacinasili.cz/statistiky/shrnuti-zakladnich-vysledku-cervenec-2006/>

⁵¹ TOPINKA, Daniel, ed. *Domácí násilí z perspektivy aplikovaného výzkumu: základní fakta a výsledky.* Ostrava: SocioFactor, 2016. s. 42.

⁵² TNS OBOP DLA MINISTERSTWA PRACY I POLITYKI SPOŁECZNEJ. *Polacy wobec zjawiska przemocy w rodzinie oraz opinie ofiar, sprawców i świadków o występowaniu i okolicznościach*

Z průzkumu veřejného mínění organizace SocioFactor vyplývá, že 81 % dotazovaných Čechů se domnívá, že se v posledních pěti letech ve společnosti častěji hovoří o problematice domácího násilí, 73 % procent se jich pak domnívá, že pomoc obětem domácího násilí je obecně dostupnější a 57 % Čechů má za to, že se v této oblasti více dělá.⁵³

Dalším a neméně zajímavým ukazatelem je mínění polských občanů o četnosti výskytu domácího násilí, kdy obecně se Poláci domnívají, že domácí násilí je problémem tykajícím se každé druhé polské domácnosti. Avšak počet domácností dotčených domácím násilím v kraji, ve kterém žijí odhadují již pouze na dvě pětiny, v konkrétním městě/ vesnici, kde se jejich bydliště nachází pak odhadují na každou třetí domácnost a ve svém nejbližším okolí je dle jejich názoru domácím násilím dotčena každá čtvrtá domácnost. Obyvatelé vesnic pak udávají menší počet domácností, kterých se dle jejich názoru domácí násilí týká než obyvatelé měst. Celkově uvedlo 64 % polských respondentů, že znají případy domácího násilí alespoň z doslechu a 36 % Poláků se samo stalo obětí domácího násilí.⁵⁴ Naproti tomu v České republice, dle výzkumu z roku 2006, znalo alespoň z doslechu případ domácího násilí 50 % dotazovaných a 13 % jich uvedlo, že se stali oběťmi domácího násilí.⁵⁵

Z výše uvedeného lze dle mého názoru seznat, že veřejné mínění ohledně problematiky domácího násilí je v obou státech velmi podobné. Ve společnosti obou států jsou patrné určité stereotypy a mýty ohledně domácího násilí, v obou státech je patrná tendence zvyšování povědomí o této problematice, když domácí násilí bylo po dlouhou dobu spíše okrajové téma. Stále více lidí považuje domácí

występowania przemocy w rodzinie. Dostupné z: https://www.niebieskalinia.pl/spaw/docs/wyniki_badan_20071113_obop.pdf

⁵³ TOPINKA, Daniel, ed. *Domáci násilí z perspektivy aplikovaného výzkumu: základní fakta a výsledky.* Ostrava: SocioFactor, 2016. s. 83.

⁵⁴ TNS OBOP DLA MINISTERSTWA PRACY I POLITYKI SPOŁECZNEJ. *Polacy wobec zjawiska przemocy w rodzinie oraz opinie ofiar, sprawców i świadków o występowaniu i okolicznościach występowania przemocy w rodzinie.* Dostupné z: https://www.niebieskalinia.pl/spaw/docs/wyniki_badan_20071113_obop.pdf

⁵⁵ STEM PRO BÍLÝ KRUH BEZPEČÍ A PHILIP MORRIS ČR. *Shrnutí základních výsledků reprezentativního výzkumu pro občanské sdružení Bílý kruh bezpečí a Philip Morris ČR a.s.* Dostupné z: <http://www.domacinasili.cz/statistiky/shrnuti-zakladnich-vysledku-cervenec-2006/>

násilí za skutečný problém, jež je potřeba aktivně řešit. V minulosti převládající názor, že je domácí násilí pouze soukromou záležitostí rodiny, postupně nahrazuje přesvědčení o nutnosti pomoci jeho obětem, i když o to přímo aktivně nepožádají.

Nelze však odhlédnout od stále silné skupiny zastánců „tradičního pořádku“, kteří i v dnešní době, pod rouškou konzervativního smýšlení vyznávají paternalistickou moc muže nad rodinou a jsou striktními zastánci názoru, že co se doma uvaří, to se doma také sní. Pokud zde zmiňuji zastánce tradičního pořádku, není možné se nezmínit o skutečnosti, že 86,4 % Poláků se hlásí ke katolické víře, což z Polska činí jeden z nejvíce křesťanských států světa.⁵⁶ Během svého výzkumu této problematiky jsem tedy nemohla téma vlivu katolicismu na vnímání domácího násilí zcela pominout. V Polsku (ostatně podobně jako v České republice) v době ratifikace Istanbulské úmluvy byla vedena bouřlivá debata stran možného narušení koncepce tradiční rodiny, kdy nejedna církevní autorita v rámci veřejné debaty Istanbulskou úmluvu v mnoha jejích bodech, právě z výše zmíněného důvodu, hanila. Církev tak sice na jednu stranu hlásá tradiční model rodiny, na druhou však zapovídá jakékoliv násilí. Tento občasně „schizofrenický“ postoj však nevyvolává velkou statistickou odchylku ve vnímání a výskytu domácího násilí jako takového, což lze také mezi řádky vyčíst ze shora uvedených statistických údajů.

Na závěr této podkapitoly si dovoluji konstatovat, že vnímání domácího násilí v obou státech je dle mého názoru velmi podobné. Tuto skutečnost přisuzuji zejména kulturní, geografické, právní a sociální blízkosti obou států, kdy obě společnosti jsou založeny na stejných základech a ani životní úroveň v obou státech se příliš neliší.

⁵⁶ GŁÓWNY URZĄD STATYSTYCZNY. *Struktura administracyjna Kościoła katolickiego w Polsce i podstawowe statystyki*. Dostupné z: <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/inne-opracowania/wyznania-religijne/struktura-administracyjna-kosciola-katolickiego-w-polsce-i-podstawowe-statystyki,7,1.html>

2. Pachatel a oběť

V předchozí kapitole jsem pojednala o pojmu, znacích a formách domácího násilí. Avšak vše výše zmíněné je neoddělitelně spjata a determinováno lidským chováním a lidskou osobností. Chováním a osobností pachatele a jeho oběti. Proto bych v této kapitole chtěla najít odpovědi na otázky, jak vypadá, chová se a přemýšlí typický pachatel domácího násilí a co jej vede k násilným činům. Stejně tak důležité je odpovědět na otázku, kdo je obětí domácího násilí, a jestli existují znaky či rizikové faktory, které oběti předurčují k tomu, aby se jí staly.

2.1 Pachatel

Otázku, kým je a kam směřuje člověk, jenž se dopouští násilí vůči své nejbližší osobě již si jistě kladl každý, kdo měl někdy v životě s tímto negativním jevem jakoukoliv zkušenost. A skutečně je to jedna z nejzajímavějších otázek, která nemá jednoznačnou a uspokojivou odpověď. Pachatele domácího násilí se nedá úspěšně „zaškatulkovat“ do jediné vyhovující kategorie. Stejně tak nelze jednoznačně říci, proč se takového jednání dopouští. O to překvapivějším se proto jeví po dlouhou dobu přetrvávající nezáměr kriminologie jako takové o tento celospolečenský problém.

2.1.1 Kriminologie

Poprvé se kriminologie začíná zajímat o problematiku domácího násilí až v 80. letech dvacátého století. Vysvětlením tohoto nezájmu, je právě onen hluboce zakořeněný konzervatismus, který ve společnosti přetrvával po dlouhou dobu, a jež je také důvodem, proč se o domácím násilí v minulosti otevřeně nehovořilo.⁵⁷

První otázky, které si v této oblasti kriminologie kladla se týkaly toho, jaká by měla být správná a vhodná reakce na odhalení domácnosti, v níž k domácímu násilí dochází. Vedly se tedy spory o tom, zda je vhodné pachatele zatknout, nařídit mu sezení u psychologa, či zda by nebylo na místě se o tento problém nezajímat, neboť je soukromou záležitostí dotčených osob. Bohužel po dlouhou dobu převládal názor, že nejvhodnějším „řešením“ je posledně zmíněné. Teprve moderní kriminologie je

⁵⁷ VOŇKOVÁ, Jiřina a Ivana SPOUSTOVÁ. *Domácí násilí z pohledu žen a dětí: právní stav k 1.1.2016*. 3. přepracované vydání. Praha: proFem, 2016. s. 33.

otevřená otázkám domácího násilí, které vnímá jako důležitý problém a snaží se nashromáždit o něm co nejvíce poznatků. Výsledky tohoto výzkumu pak propojuje s naukou trestního práva, pro kterou je nepochybně velkým přínosem.⁵⁸

Kriminologie se zabývá taktéž otázkami příčin trestné činnosti a v našem případě se tedy snaží odpovědět na otázku, proč se pachatel dopouští domácího násilí. Na tomto místě je potřeba uvést, že teorii příčin domácího násilí se již vyvinula celá řada a nepovažuji za důležité zmiňovat každou z nich. Teorie příčin domácího násilí, kterou bych však chtěla zmínit, je teorie D. G. Duttona, který jako příčiny tohoto sociálně patologického jevu uvádí následující:

- Makrosystém – příčinou domácího násilí je uspořádání společnosti, která je založená na vnímání muže jako dominantní osoby, která má nejen právo, ale i povinnost rozhodovat a vládnout.
- Exosystému – příčinou domácího násilí může být i sociální okolí, se kterými pachatel během svého života přichází do kontaktu a sociální situace, kterým musí čelit. Může se jednat například o chudobu, nezaměstnanost, nevzdělanost apod.
- Mikrosystém – příčinou domácího násilí je i rodinný život jako takový, který sebou přináší řadu rizikových faktorů. Takovými faktory mohou být velmi důkladná znalost jeden druhého, přesně stanovené role v rámci rodiny, obecné přesvědčení o nutnosti zachovávání soukromí rodiny, které ztěžuje odhalení domácího násilí a další.
- Ontogenetická teorie – příčinou domácího násilí jsou charakteristiky jak na straně oběti, tak na straně pachatele a jejich vzájemná koexistence. Může se jednat na příklad o situaci, kdy pachatel sám ve svém dětství zažil na vlastní kůži domácí násilí, či naopak oběť přijme svou roli oběti již v dětství a ani v dospělém životě není schopná se z ní vymanit.⁵⁹

Jak jsem již uvedla výše teorii příčin domácího násilí je povícero, ale mám v zásadě za to, že postačí uvedení jedné z nich, neboť je dle mého názoru komplexní a

⁵⁸ KAISER, Günther. *Kriminologie: Úvod do základů*. Praha: C.H. Beck, 1994. Beckovy právnické učebnice. s. 257.

⁵⁹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Domácí násilí ve faktech a teoriích*. In: Gender. Rovné příležitosti. Výzkum, č.1, 2002. s. 1-3.

dostačující. Obecně lze shrnout, že většina autorů těchto teorií považuje za příčinu domácího násilí dlouhodobou nespokojenost se vztahem a taktéž s chováním svého partnera, dále též nerovnost ve vztahu a hádky a neshody, které mnohdy mohou vést k ponížení či dokonce podlomení sebeúcty jedince. Nízké sebevědomí pak velmi často může vyústit v až nepochopitelně podrážděnou a agresivní reakci, kdy takovýto člověk je schopen si na sebe vztáhnout jakoukoliv, byť často nevinnou poznámku své oběti.⁶⁰

Nyní bych se chtěla zamyslet nad osobností pachatele. Kým je člověk, který se dopouští násilí vůči svým nejbližším? Mám za to, že pachatel domácího násilí je oproti mnohým jiným kriminálním živlům v celé řadě záležitostí odlišný. Jako nejvíce zarážející fakt se mi jeví skutečnost, kterou jsem měla možnost vypořádat při své dosavadní praxi v advokátní kanceláři, že pachatelé trestných činů, které lze obsahově označit jako domácí násilí, téměř nikdy nemají dojem, že by se dopustili čehokoliv špatného. Naopak kladou vinu oběti za to, že je k jednání vyprovokovala. Své útoky líčí zcela zkresleně, kdy dle jejich názoru vlastně k ničemu tak hroznému nedošlo.

Jako příklad výše uvedeného si dovoluji uvést anonymizovaný případ, kdy jak pachatel, tak oběť líčí zcela totožný incident, každý svou optikou. Výslechu obou zúčastněných během hlavního líčení jsem byla osobně přítomna a zanechal ve mně hluboký dojem. Poškozená k situaci, kdy utekla před agresivním partnerem do koupelny uvedla: *„Skákal po mně, smýkal se mnou o zem, bolely mě svaly, bolelo mě celé tělo. Pak mi plivnul do obličeje a říkal, že pro něj nejsem ženská a nikdy jsem nebyla. Utekla jsem do koupelny, kde jsem si sedla oblečená na okraj vany a on mě do té vany shodil, vzal sprchu a pustil ledovou vodu. Začal mi sprchovat obličej až jsem se začala dusit. V té vaně mě držel násilím, bylo to mokré, nemohla jsem se z toho dostat, klouzalo to. Měla jsem na prsou tlak a myslela jsem si, že tam umřu.“* Obžalovaný k totožnému incidentu uvedl následující: *„Jednou, když jsme byli na chodbě v našem bytě, začala být hysterická a nepřičetná tak jsem zapnul sprchu a pustil jsem ji vodu někam dozadu na hlavu. Ona byla v té vaně. Do vany spadla, když byla hysterická, třískala mě rukama, tak jsem ji ty ruce držel. Já jsem nezačal, nebyl jsem vulgární, v životě bych ji neuhodil, nikdy by se nic podobného nestalo, kdyby mě údajně poškozené sama nenapadla.“*

⁶⁰ VOŇKOVÁ, Jiřina a Markéta HUŇKOVÁ. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. Praha: proFem, 2004. s. 57.

Jelikož má obhájce obviněného v trestním řízení zákonem, a konečně i stavovskými předpisy, uloženou povinnost mlčenlivosti a jeho úlohou je hájit zájmy svého klienta bez ohledu na to, zda se domnívá, že se daného trestného činu dopustil, či nedopustil, není ničím výjimečným, když se obviněný svému obhájci z trestné činnosti dozná.⁶¹ Domnívám se, že pachatelé domácího násilí se v drtivé většině případů ke svému činu nedoznají nikomu, mnohdy jej nepřiznají ani sami před sebou. Dokonce ani upozornění obhájce, že k účinné obhajobě je potřeba mít co nejpřesnější a nejkompaktnější informace povětšinou nedonutí pachatele, aby šel lidově řečeno s pravdou ven. Osobně se ze své zkušenosti domnívám, že tito lidé jsou skutečně a hluboce přesvědčeni o své nevině a své jednání nezřídka omlouvají tím, že to vlastně mysleli dobře.

2.1.2 Charakteristika pachatele

Pokud bychom měli charakterizovat typického pachatele domácího násilí je potřeba mít na mysli, že jak každý případ je potřeba posuzovat izolovaně a ve všech jeho souvislostech, stejně je potřeba postupovat i u charakteristiky pachatele. Každý z nich je něčím jiný a něčím se podobá ostatním. Za typické znaky pachatele domácího násilí jsou často považovány tyto: nízké sebevědomí, závislost na svém partnerovi/partnerce, nepřiznání si viny a projekce viny, zkreslená představa o vlastních násilných činech, násilí prožité v dětství, sociální odloučení, lpění na konzervativním uspořádání rodinného života.⁶²

Pro zachování vyváženosti uvádím taktéž typické znaky pachatele domácího násilí dle polské autorky zabývající se touto problematikou, která považuje za stěžejní tyto rysy: pachatel pochází z rodiny, ve které byl velmi dominantní otec a matka byla naopak submisivní; pachatel domácího násilí je často velmi dobrým manipulátorem, avšak v nejistých situacích se sám necítí bezpečně; za svou agresivitou často skrývá

⁶¹ VANTUCH, Pavel. *Obhajoba obviněného. 3., dopl. a přeprac. vyd.* Praha: C.H. Beck, 2010. Beckovy příručky pro právní praxi. s. 45 – 46.

⁶² HUŇKOVÁ, Markéta a Jiřina VONKOVÁ. Domácí násilí v ČR z pohledu práva: (efektivnost právních norem ČR posuzovaná vzhledem k cíli ochrany společnosti před domácím násilím). Stráž pod Ralskem: Justiční akademie ČR, 2004. s. 60-62.

strach; za svá selhání vždy obviňuje ty, které považuje za slabší; cítí se nešťastně a nespokojeně; rád se cítí nadřazeně; rodinné vztahy udržuje na bázi „donucování.“⁶³

Dalším znakem vyskytujícím se často u pachatelů domácího násilí je také kladný vztah k alkoholu či jiným návykovým látkám, kdy často dochází k tomu, že pachatel pije na kuráž, či naopak alkohol v něm odbourává možné zábrany a vyvolává agresivitu. A konečně používají pachatele alkohol také velmi často jako výmluvu, proč se násilného jednání dopustili.⁶⁴ Alkohol a domácí násilí jsou nejspíše opravdu téměř „nerozlučná dvojka“, což vyplynulo také ze studie, která v Polsku odhalila, že k 81,08 % případů domácího násilí dochází právě pod vlivem alkoholu.⁶⁵

Samozřejmě ne všechny výše uvedené charakteristiky se vztahují beze zbytku na všechny pachatele domácího násilí. Jelikož jsou mezi nimi v mnoha případech opravdu značné rozdíly, reaguje na toto i teorie, která vytváří různá dělení v závislosti na typickém chování určité skupiny pachatelů. Jako příklad uvádím členění uznávané české psychologičky Ludmily Čírtkové, která rozlišuje pachatele domácího násilí následovně:

- pachatelé, kteří se násilí dopouštějí pouze v soukromí
- pachatelé, kteří se chovají agresivně doma i mimo domov
- pachatelé, jenž jsou agresivní pouze v určitých životních situacích (např. odhalení nevěry partnera či partnerky)
- sadističtí pachatelé⁶⁶

V některých zdrojích je pak možné dočíst se taktéž o dělení pachatelů podle způsobu užívaného násilí, na násilí „horké“ a „chladné.“ Zde se jedná samozřejmě spíše o rozdělení způsobu provádění útoků, lze z něj však vyčíst také podstatné rysy osobnosti pachatele. Pachatel „horkého“ násilí je osobou, která nedokáže ovládat své jednání, jeho

⁶³ MAZUR, Jadwiga. *Przemoc w rodzinie. Teoria a rzeczywistość*. Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa 2002.

⁶⁴ ŠEVČÍK, Drahomír a Naděžda ŠPATENKOVÁ. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011. s. 63.

⁶⁵ MATEJEWSKA, Henryka a BIURO SŁUŻBY PREWENCYJNEJ KOMENDY GŁÓWNEJ POLICJI. *Raport o rozpoznanych zjawiskach patologii społecznej, przestępczości i demoralizacji nieletnich w 2001 r.* Legionowo: Wydaw. Centrum Szkolenia Policji, 2002.

⁶⁶ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Zatím víme více o ohrožených osobách*. In: Zpravodaj BKB, č. 2, 2003.

útoky jsou velmi často emocionálně laděny a jejich cílem je odreagovat se, či „vybít si negativní energii.“ Naproti tomu pachatel „chladného násilí“ je klidný, má rád svou rutinu, trpí nedostatkem empatie a není schopen navazovat blízké citové vztahy, přičemž však chce mít své okolí neustále pod kontrolou. Pachatel „chladného násilí“ má většinou vše dobře naplánováno a ublížit blízké osobě je jeho cílem, zatímco pachatel „horkého“ násilí v drtivé většině případů podlehne aktuální frustraci a nahromaděnému hněvu.⁶⁷

Jak jsem již uvedla v předchozí kapitole, pachateli domácího násilí bývají častěji muži než ženy. Statistická čísla, která jsem uvedla však nelze brát bez dalšího za přesná čísla, kromě statistické odchylky zde hraje roli taktéž strach ze stigmatizace ze strany oběti. Pokud je obětí domácího násilí muž, je riziko stigmatizace ještě větší. Konzervativně pojata role muže v rodině a společnosti jako takové totiž neubližuje jen ženám, jakožto obětem domácího násilí, ale i mužům, kteří se stanou oběťmi téhož. Jestliže je muž obecně považován za pána tvorstva, tak ten, který se „nechá“ doma týrat manželkou, je jistě „defektní“ kus a oslabuje ideál muže, který vládne všemu a všem. Výše uvedené je tedy nesporně jeden z důvodů, proč je pro muže ještě složitější vyjít s pravdou ven.

Navzdory všem statistikám je tedy nepochybně jisté, že i mužů jakožto obětí domácího násilí není málo. Jaké jsou ženy v roli pachatelky? Tuto otázku si po dosti dlouhou dobu nikdo nepoložil. Dříve se o ženách v souvislosti s násilím hovořilo téměř výhradně v případech jejich sebeobrany. Tedy v případech, kdy žena musela použít násilí, aby odvrátila útok proti sobě, či svým dětem. Takováto koncepce byla samozřejmě dlouhodobě neudržitelná. Nyní již se odborná literatura zásadně shoduje v tom, že násilnou osobou může být stejně tak žena jako muž. V případech, kdy je násilnou osobou žena, však můžeme shledat určitá specifika, která rozhodně stojí za zmínění. Ženy se zpravidla dopouštějí násilného jednání s menší frekvencí a taktéž útok nelze považovat za tak intenzivní jako ten ze strany muže. Ženy se oproti mužům dopouštějí méně často fyzických a sexuálních útoků, naproti tomu slovní napadání je jak u žen, tak u mužů přibližně stejně časté. Není bez zajímavosti, že z provedených

⁶⁷ TUCHOLSKA, Stanisława, *Charakterystyka sprawców przemocy domowej*. In: *Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze*, nr. 1, 2002. s. 34–38.

výzkumů bylo zjištěno, že pokud dojde během násilného incidentu k ničení věcí, muž zpravidla ničí majetek ženy, zatímco žena většinou ničí ten svůj. Co však lze v případech násilí ze strany žen považovat za velmi nešťastné je skutečnost, že pokud je obětí domácího násilí muž, dochází velmi často ze strany zasahujících orgánů k chybné identifikaci násilné a ohrožené osoby.⁶⁸

2.2 Oběť

V předchozí kapitole jsem uvedla několik mýtů ohledně domácího násilí, kterými jsou například představy, že obětmi domácího násilí jsou „puťky“, které si násilí vůči své osobě v podstatě užívají, a které si jej proto ve skutečnosti zaslouží. Každý rozumný člověk snad ví, že shora uvedené mýty nejsou ničím víc než holými nesmysly. Obětí domácího násilí se může stát kdokoli, sebevědomá vzdělaná žena stejně tak jako žena v domácnosti. Stranou naší pozornosti by však neměli zůstat ani muži, jakožto obětí domácího násilí. A v neposlední řadě jsou zde ty vůbec nejzranitelnější skupiny osob, které se mohou stát obětmi domácího násilí. Jsou jimi děti, senioři, mentálně či jinak postižení jedinci.

Možných obětí je celá řada, mají však všechny tyto skupiny něco společného? Je důvod proč se právě vůči nim někdo dopouští násilí ukryt právě v osobnosti oběti? A proč oběti velice často zůstávají ve vztahu, ve kterém se jim dostává bolesti a utrpení? Zejména posledně zmíněné je často pro veřejnost zcela nepochopitelné. Proč od svého partnera/manžela neodešla? Ptají se mnozí. Stejnou otázku si však nekladou u jiných skupin obětí – u dětí, u seniorů, kteří nemají kam a za kým jít, u zdravotně postižených, závislých na péči násilné osoby. A přitom možná zde lze najít odpověď na tuto zásadní otázku. Pokud bychom se u těchto zmíněných skupin onu otázku položili, nejspíše bychom si dokázali odpovědět, že společným jmenovatelem pro setrvání v násilném vztahu je závislost. Třeba je tomu stejně tak i u žen a mužů, kteří do těchto zranitelných skupin zdánlivě nenáleží. V případě násilného vztahu, který jsem popisovala v předchozí podkapitole došla celá situace tak daleko, že se oběť domácího násilí dvakrát pokusila o sebevraždu, ale od pachatele by sama nikdy neodešla, nebýt její

⁶⁸ ŠEVČÍK, Drahomír a Naděžda ŠPATENKOVÁ. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011. s. 65 – 68.

matky, která celou věc oznámila na Policii ČR a dceru si odvezla k sobě domů. Proč oběti svou situaci tak dlouho tají? Na výše uvedené otázky bych ráda našla v této podkapitole odpověď nebo bych se možným odpovědím chtěla alespoň přiblížit.

2.2.1 Viktimologie

Nauka zabývající se oběťmi trestné činnosti, tedy viktimologie, se začíná rozvíjet teprve v 50. letech minulého století, jakožto reakce na hrůzy druhé světové války. Viktimologie je částí odborné veřejnosti považována za samostatný vědní obor, částí pak za součást kriminologie. Bez ohledu na to, zda je či není samostatným oborem, jsou však její poznatky v oblasti domácího násilí velmi cenné. Předmětem jejího zkoumání jsou zejména osoba oběti trestného činu, vzájemné vztahy oběti a pachatele, viktimizace a sekundární viktimizace, dále také pomoc obětem trestné činnosti a jejich role v rámci trestního řízení.⁶⁹

Nejprve bych se chtěla blíže zabývat osobou oběti domácího násilí. Otázkou, zda existuje nějaké predispozice k tomu stát se obětí domácího násilí, se již zabývala řada předních odborníků. Nikoho však nejspíše nepřekvapí, že nalézt odpověď na tuto otázku je stejně nesnadné jako nalézt odpověď na jakoukoliv jinou otázku týkající se této problematiky.

Viktimologie jako taková nazývá predispozice konkrétní osoby k tomu, aby se stala obětí trestného činu jako viktimnost. Jedná se tedy o jakýsi předpoklad konkrétního jedince k tomu stát se obětí, i když se ještě doposud obětí nestal, ale pravděpodobnost, že se jí stane je větší než u jiné osoby. V kontextu shora uvedeného hovoří viktimologie o tak zvaném viktimologickém potenciálu. Cennými poznatky v této oblasti jsou zejména souvislost mezi viktimností a:

- zaměstnáním oběti
- věkem oběti
- vnitřními– psychologickými charakteristikami na straně oběti
- sociální příslušnosti
- příslušnosti k menšinám

⁶⁹ VOŇKOVÁ, Jiřina a Markéta HUŇKOVÁ. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. Praha: proFem, 2004. s. 69 – 73.

- alkoholismem a narkomanií ⁷⁰

V odborné literatuře převládá názor, že nejrizikovějším předpokladem k tomu, stát se obětí domácího násilí je fakt, že oběť samotná vyrůstala v rodině, kde se tento negativní jev objevoval. Každé dítě má totiž do určitého věku za to, že jeho rodiče jsou spravedliví a dokonalí lidé a věří všemu, co jeho rodiče říkají a dělají. Proto se může stát, že dítě vyrůstající v prostředí, kde otec týrá matku (nebo obráceně) považují takovýto stav za normální. Když se dítě samo stane obětí násilí některého ze svých rodičů, většinou opět hledá vinu u sebe, neboť rodiče jsou pro něj nedotknutelní. Velmi často je tomu tak, že čím méně harmonické bylo prostředí, ve kterém oběť vyrůstala, tím více chce v budoucnu sama utvořit pro svou rodinu dokonalou kulisu.⁷¹ Vidíme zde tedy, že prostředí, ve kterém dítě vyrůstá je naprosto klíčovým faktorem, když jak pachatelé, tak oběti se nezřídka rekrutují z řad dětí vyrůstajících v násilných vztazích. Otázka, zda se z dítěte stane oběť, pachatel nebo bude v dospělém životě schopné vytvářet normální zdravé vztahy, je pak ryze individuální a záleží především na osobnostních a psychických rysech daného člověka. Tudiž na tom, jak je schopen se s „ránami osudu“ vyrovnat. Dalo by se s nadsázkou říci, že nejlepší prevencí domácího násilí by byla aktivní práce s dětmi z rodin, ve kterých k domácímu násilí dochází.

Na rozdíl od různých typologií osobností pachatele domácího násilí však nelze sestavit typický profil oběti. Obětí domácího násilí se tak může stát kdokoliv, bez ohledu na vzdělání, zaměstnání, věk, fyzické či psychické predispozice a další charakteristiky.⁷² Jediným prokazatelným rizikovým faktorem tedy zůstávají shora uvedené prožitky, které si sebou oběť přináší ze svého dětství.

Viktimizace je poté na rozdíl od shora uvedené viktimnosti procesem, kdy se z původně potenciální oběti stává oběť reálná. V procesu viktimizace hraje důležitou roli chování oběti, tedy ku příkladu to, zda oběť pachatele provokuje, či mu zavdává

⁷⁰ GŘIVNA, Tomáš a Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. Kriminologie. 4., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014. s. 115.

⁷¹ HUŇKOVÁ, Markéta a Jiřina VOŇKOVÁ. *Domácí násilí v ČR z pohledu práva: (efektivnost právních norem ČR posuzovaná vzhledem k cíli ochrany společnosti před domácím násilím)*. Stráž pod Ralskem: Justiční akademie ČR, 2004. s. 64 – 65.

⁷² VOŇKOVÁ, Jiřina a Markéta HUŇKOVÁ. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. Praha: proFem, 2004. s. 72.

jinou příčinu k jeho jednání. Dále vztah mezi obětí a pachatelem, kdy v případě domácího násilí se jedná zpravidla o blízký citový vztah mezi pachatelem a obětí. Tento se tedy velmi často může stát jakýmsi hnacím motorem k protiprávnímu jednání pachatele. Důležitá je také míra viktimizace, kdy jako primární viktimizaci označujeme přímou újmu způsobenou pachatelem obětí. Za sekundární viktimizaci se pak považuje reakce okolí na to, že se daná osoba stala obětí domácího násilí, kdy nezdůvodněná je tato skutečnost stigmatem nejen pro pachatele, což se děje po právu, ale také pro oběť. Za terciální viktimizaci lze poté považovat subjektivní prožitky na straně oběti, kdy tato se v důsledku utrpěné újmy nedokáže se svou situací vyrovnat.⁷³ Právě sekundární viktimizace je poté důvodem k vytváření a umocňování mýtů o domácím násilí, o kterých jsem se v této práci již na několika místech zmínila.⁷⁴

Na základě shora uvedeného si tedy dovoluji ještě jednou shrnout, že oběti domácího násilí se může dle mého názoru stát kdokoliv a v tomto důsledku tedy ani nelze sestavit jakýsi profil oběti domácího násilí. Co je však určitě na místě je pokusit se zodpovědět otázku, jaké skupiny osob jsou potencionálně nejnáchylnější k tomu stát se oběťmi domácího násilí.

2.2.2 Nejzranitelnější skupiny obětí domácího násilí

Za nejzranitelnější skupiny ve vztahu k domácímu násilí můžeme považovat:

- Ženy
- Děti a mladistvé
- Starší a nemohoucí osoby
- Mentálně a zdravotně postižené
- Uprchlíky a cizince⁷⁵

⁷³ VOŇKOVÁ, Jiřina a Markéta HUŇKOVÁ. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. Praha: proFem, 2004. s. 74 – 75.

⁷⁴ HUŇKOVÁ, Markéta a Jiřina VOŇKOVÁ. *Domácí násilí v ČR z pohledu práva: (efektivnost právních norem ČR posuzovaná vzhledem k cíli ochrany společnosti před domácím násilím)*. Stráž pod Ralskem: Justiční akademie ČR, 2004. s. 73.

⁷⁵ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *Právo proti domácímu násilí*. Praha: C.H. Beck, 2011. Beckova skripta. s. 10.

Jak jsem se již shora několikrát zmínila, nejčastější se obětmi domácího násilí stávají ženy. Není nespíše nikterak překvapivé, že jsou to zpravidla partnerské vztahy, ve kterých tento nežádoucí jev vzniká. Dalo by se tedy zobecnit, že pokud je mezi obětmi nejvíce žen, je mezi pachateli nejvíce mužů v postavení manžela, partnera či velmi často také bývalého manžela a bývalého partnera oběti. Situace je o to horší, jak plyne z posledně zmíněného, že ukončení partnerství/manželství, ne vždy vede k ukončení násilí páchaného partnerem.

V Polské odborné literatuře se objevila velmi zajímavá charakteristika ženy postižené domácím násilím. Autorka této odborné publikace jí připisují tyto vlastnosti: žena jako oběť domácího násilí je často finančně a emocionálně závislá na svém partnerovi, je značně submisivní a mimo svůj partnerský vztah neudrhuje téměř žádné jiné vztahy a je sociálně neaktivní. Působí vyděšeným dojmem, cítí se být v bezvýchodné situaci, připadá si jako „horší člověk.“ Snaží se před sebou i svým okolím omlouvat chování svého partnera, dává si vinu za situaci, ve které se nachází. Neumí si představit, že by od svého partnera odešla, ale setrávat v takovém vztahu je pro ni stejně tak nemyslitelné. Namlouvá si, že právě prožitý útok byl tím posledním ze strany násilného partnera, a že se násilník napraví a k dalším útokům tak nebude docházet. Za svou situaci se stydí, nechce o ní mluvit a pokud je k tomu donucena, zdůvodňuje a omlouvá partnerovo chování.⁷⁶

Na druhou stranu někteří autoři poukazují na skutečnost, že řada žen má, podobně jako je tomu u násilných osob, dvojí tvář. Jedná se tedy o situace, kdy na veřejnosti může taková žena působit sebevědomě a optimisticky, i když za zavřenými dveřmi svého bytu je typickou obětí domácího násilí, jak je shora popsána.⁷⁷ Jakkoliv je situace týrané ženy složitá, odpověď na otázku, proč od svého partnera neodešla, když se stala obětí takového jednání, je často ještě složitější. Nezřídka jsou ženy hnány touhou zachránit rodinu, zejména děti. Neumí si představit kam by s dětmi šly, mají strach, že by o ně přišly. Velmi často je dokonce jejich partneři tímto vydírají a tvrdí, že

⁷⁶ DOBRZYŃSKA-MESTERHAZY, Agnieszka i Wanda BADURA-MADEJ. *Przemoc w rodzinie: diagnoza i interwencja kryzysowa, Wybrane zagadnienia interwencji kryzysowej. Poradnik dla pracowników socjalnych, wybór i oprac.* Katowice: Wydawnictwo naukowe Śląsk, 1999. s.122.

⁷⁷ ŠEVČÍK, Drahomír a Naděžda ŠPATENKOVÁ. *Domáci násilí: kontext, dynamika a intervence.* Praha: Portál, 2011. s. 24.

si sami děti odvedou. Nejednou jistě podpoří tuto svoji teorii invektivy typu „kdo by ti svěřil dítě do péče, když jsi tak neschopná...“ A tisíckrát opakovaná lež se v očích oběti stane pravdou. Kromě strachu ze ztráty dětí je to často také otázka bydlení či naprosté ekonomické závislosti, která nutí oběť zůstat s násilnou osobou. Vždyť co by přece dělala a kam by šla. Pachatel svou oběť cíleně odřízne od okolí, sociálně ji izoluje, činí ji závislou psychicky i emocionálně. Oběť na konci nemá kam jít, za kým jít a z čeho žít. Takto závislá je jako loutka v rukou šikovně s ní nakládajícího „umělce“, který s ní hraje proti její vůli své divadlo. A co pokud oběť doposud není závislá finančně na svém partnerovi? Co když spolu doposud nezaložili rodinu? V případě dvou mladých lidí, který jsem popisovala v předchozí kapitole, se předsedkyně senátu dotázala poškozené, proč zůstávala v násilném vztahu, když nebyla na obžalovaném ekonomicky závislá, otázku bydlení měla vyřešenou, nebyli s obžalovaným ani sezdáni. Odpověď je až překvapivě jednoduchá. Poškozená měla pocit, že již do vztahu investovala tolik času, že se jej již nechtěla vzdát. Také měla pocit, že je již ve věku, kdyby chtěla založit rodinu, a než by si našla jiného partnera a byla s ním patřičnou dobu proto, aby s ním rodinu mohla založit... Jakkoliv se tedy shora uvedené může zdát nepochopitelné, dle mého názoru i tyto biologické faktory ve spojení s nátlakem společnosti (je ji už přes třicet a dítě nikde...) mohou mít vliv na setrvávání žen v násilném vztahu.

Shora uvedené pocity oběti, že již do vztahu investovala příliš času a úsilí a nechce tedy, aby tato její snaha a dlouhá léta pěstování vztahu přišly vniveč, bývá někdy také označována jako „efekt psychologické pasti“, do které se bohužel většinou oběť dostává sama. Tento jev je u oběti domácího násilí jevem velmi rozšířeným, a to především pokud se jedná o oběti ženského pohlaví.⁷⁸

Další ze shora uvedených skupin nejzranitelnějších obětí domácího násilí jsou děti. Dle sociologických výzkumů dokonce až v 80% rodin, ve kterých dochází k partnerskému násilí vyrůstají nezletilé děti.⁷⁹ Nejspíše není potřeba nikterak zdůrazňovat, že si děti žijící v tak neutěšených podmínkách nesou toto trauma většinou

⁷⁸ POSPISZYL, Irena. *Przemoc w rodzinie*, Warszawa: Wydawnictwo Szkolne i Psychologiczne, 1994. s. 200 – 201.

⁷⁹ ŠEVČÍK, Drahomír a Naděžda ŠPATENKOVÁ. *Domáci násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011. s. 120.

až do konce života a taktéž je značným způsobem ovlivněn a poznamenán jejich budoucí partnerský život a schopnost navazovat intimní a partnerské vztahy vůbec.

V této souvislosti je důležité zmínit, že děti jsou často považovány toliko za nepřímé oběti, kdy často je jim přisuzována role pouhého svědka násilí probíhajícího mezi jeho rodiči. Z mnoha psychologických výzkumů však bylo v poslední době spolehlivě dovozeno, že i když děti samotné nejsou přímým terčem násilí v rodině, i tak je lze s ohledem na velké psychické trauma považovat za oběti domácího násilí. Jen těžko si lze totiž představit, že by dítě násilí probíhající mezi svými rodiči nikterak nevnímalo. Situace, kdy se dítě stane nepřímou obětí domácího násilí je však samozřejmě potřeba důsledně odlišit od situace, kdy je dítě obětí přímou a násilí je tak směřováno bezprostředně vůči němu.⁸⁰

Situace dětí, které se staly oběťmi domácího násilí lze považovat za velmi komplikovanou a možnosti řešení jsou ještě obtížnější, než je tomu u ostatních skupin obětí domácího násilí. Děti zpravidla nemají možnost vyhledat pomoc, nemohou odejít z domova a na svých rodičích jsou existenčně a emocionálně závislé. Jak jsem již uvedla v předchozí i této podkapitole, prožití tak traumatického dětství může vést a velmi často také vede k tomu, že se dítě identifikuje s rolí jednoho z rodičů (násilník nebo oběť) a v svém budoucím partnerském životě se posléze samo stane buď násilníkem nebo obětí. Dle některých pramenů dokonce platí, že pokud se dítě stalo obětí sexuálního zneužívání, značně se zvyšuje pravděpodobnost, že bude obětí téhož taktéž v dospělosti.⁸¹

Pokud bychom se ptali po příčinách násilí rodičů vůči dětem, nejčastější odpovědí by byla skutečnost, že dítě není takové, jaké by jej rodiče chtěli mít, nesplňuje některé jejich požadavky, může se jednat o výsledky ve škole či jiné důvody, které rodiče dítěte považují za důležité a jsou v tomto důsledku svým dítětem zklamáni.⁸²

⁸⁰ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *Právo proti domácímu násilí*. Praha: C.H. Beck, 2011. Beckova skripta. s. 13.

⁸¹ DUNOVSKÝ, Jiří a Ondřej TROJAN a Petr WEISS. *Sexuální zneužívání dětí a sexuální násilí: sborník z konference East-West, Praha 1996*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky, 1997. s. 41.

⁸² JUNDZIŁŁ, Irena. *Dziecko – ofiara przemocy*. Warszawa: Wydawnictwo Szkolne i Pedagogiczne, 1993, s. 60.

Domácí násilí vůči dětem samozřejmě není možné zaměňovat s použitím výchovných prostředků vůči dítěti, kdy však občanský zákoník v ust. § 884 odst. 2 NOZ poměrně jasně stanoví, že: „*Výchovné prostředky lze použít pouze v podobě a míře, která je přiměřená okolnostem, neohrožuje zdraví dítěte ani jeho rozvoj a nedotýká se lidské důstojnosti dítěte.*“

Jako velmi zajímavé se jeví výsledky sociologických výzkumů, ze kterých vyniká, že častěji se násilí vůči dítěti dopouští matka než otec a mezi oběťmi je více chlapců než děvčat. Mezi staršími dětmi a mládeží se postupem věku hranice mezi ženskými a mužskými oběťmi domácího násilí postupně dorovnává a posléze se přechyluje na stranu ženského pohlaví. Dále pak sociologické výzkumy hovoří o tom, že čím více jsou nevyrovnané vztahy mezi rodiči dítěte, tím větší je pravděpodobnost, že se i dítě stane obětí domácího násilí.⁸³

Dopady domácího násilí na život dítěte jsou samozřejmě nedozírné, velmi často u nich však dochází k následujícím následkům: dítě se cítí zodpovědné za situaci v rodině; často se snaží chránit rodiče, který je v pozici ohrožené osoby, kdy nezdědka dochází v tomto důsledku ke zranění jeho samotného; dítě zažívá existenční stres, beznaděj a permanentní strach z toho „co bude“; často dochází ze strany dětí k nepředvídatelnému chování, problémům ve škole; dítě může mít v důsledku domácího násilí potíže se spánkem, projevovat zvýšenou agresivitu, strach či může trpět poruchami chování.⁸⁴

Důsledkem domácího násilí vůči dítěti může být i rozvoj syndromu týraného a zneužívaného dítěte, tak zvané CAN (z angličtiny Child abuse and neglect.) Syndrom týraného dítěte je dle definice Zdravotnické komise Rady Evropy definován takto:

„Jakékoliv nenáhodné preventabilní, vědomé případně nevědomé jednání rodiče, vychovatele anebo jiné osoby vůči dítěti, jež je v dané společnosti nepřijatelné nebo

⁸³ POSPISZYL, Irena. *Przemoc w rodzinie*, Warszawa: Wydawnictwo Szkolne i Psychologiczne, 1994. s. 65-69.

⁸⁴ ŠEVČÍK, Drahomír a Naděžda ŠPATENKOVÁ. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011. s. 121.

odmítané, a jež poškozuje tělesný, duševní i společenský stav a vývoj dítěte, popřípadě způsobuje jeho smrt.“⁸⁵

Téma domácího násilí vůči dětem je velmi obšírné a jako takové by vydalo na samostatnou práci. Jelikož však tématem této práce není pouze domácí násilí vůči dětem, ale domácí násilí obecně, dovolila bych si přejít k další ze shora uvedených skupin nejzranitelnějších obětí domácího násilí.

Další skupinu obětí domácího násilí tvoří senioři. Ačkoliv se má obecně za to, že s rostoucím věkem klesá pravděpodobnost, že se určitá osoba stane obětí domácího násilí, nelze v žádném případě bagatelizovat tento nebezpečný jev mezi osobami starší generace.⁸⁶ Jako u všech jiných obětí domácího násilí i senioři mají své důvody, proč tajit, že se stali jeho obětí. Nejčastěji je to dle mého názoru stud, co brání osobám v pokročilém věku, aby se ohradily proti špatnému zacházení. Situace, kdy by senioři vyšli s pravdou ven, je pro ně naprosto nemyslitelná zejména z toho důvodu, že jsou to často jejich děti či vnoučata, kdo se násilí vůči nim dopouštějí. Přiznat se, že jsou oběťmi domácího násilí by tedy znamenalo přiznat jakousi vlastní chybu ve výchově. Dalším důvodem je nepochybně závislost na pachateli. Nezřídka je pachatel osobou, která o seniora pečuje, obstarává mu každodenní záležitosti. V případě, kdy je starší osoba nemohoucí za něj obstarávat i ty nejzákladnější životní potřeby. Dalším důvodem, proč domácí násilí neohlásit je skutečnost, že senior, i když není závislý na péči pachatele, již ku příkladu nikoho jiného blízkého nemá a bojí se samoty. A konečně může být příčinou neoznámení domácího násilí taktéž skutečnost, že toho senior není fyzicky schopen (na příklad situace, kdy je upoután na lůžko), či si není schopen špatné zacházení vůči sobě uvědomit nebo zapamatovat (případy stařecké demence a jiných degenerativních mozkových onemocnění.)

Jaké jsou důvody dopouštění se domácího násilí vůči seniorům? Samozřejmě jich může být celá řada, od nespokojenosti s vlastním životem, kdy senior je nejzranitelnějším článkem, na kterém se násilník může vybouřit, až po vidinu snadného „lupu“ v případě, že chce násilná osoba seniora obrát o peníze. Jako častá příčina

⁸⁵ VOŇKOVÁ, Jiřina a Ivana SPOUSTOVÁ. *Domácí násilí z pohledu žen a dětí: právní stav k 1.1.2016.* 3. přepracované vydání. Praha: proFem, 2016. s. 70.

⁸⁶ WALBY, Sylvia a Jonathan ALLEN. *Domácí násilí, sexuální napadení a pronásledování: výsledky britského průzkumu o kriminalitě.* Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2009. s. 81-82.

domácího násilí vůči starším osobám je uváděna jakási msta za to, jak senior v postavení rodiče zacházel se svým dítětem.⁸⁷ A dalo by se tedy říct, domácí násilí vůči dětem a seniorům je do jisté míry provázané.

Samotný jev špatného zacházení s osobami pokročilého věku, tak zvaný EAN neboli Elder Abus and Neglect, je nejčastěji vymezen jako fyzické či psychické týrání, finanční zneužívání, úmyslné zanedbávání, sexuální zneužívání a obsahově se tedy v případě, že se jej vůči seniorovi dopouští osoba blízká, shoduje s pojmem domácí násilí.⁸⁸

Dá se předpokládat, že jelikož senioři tvoří specifickou skupinu obětí domácího násilí i formy tohoto násilí mohou být často specifické. U obětí domácího násilí z řad seniorů dochází dle mého názoru mnohem častěji k násilí ve formě zanedbávání, a to ze zcela zřejmého důvodu, kterým je velmi často plná odkázanost seniora na pečující osobu. Dalo by se tedy zevšeobecnit, že u seniorů dochází častěji k pasivním formám domácího násilí. Specifické je u seniorů dle mého mínění i ekonomické násilí, kdy pachatel neodebírá oběti finanční prostředky, aby si ji podrobil a učinil na sobě závislou, jak tomu často bývá u partnerského násilí. Cílem pachatele ekonomického násilí vůči seniorům je nejčastěji vlastní prospěch, kdy nezřídka pachatel odebírá seniorovi jeho finanční prostředky s tím, že v jeho věku již tolik peněz nepotřebuje.

Podobně jako u dětských obětí domácího násilí může dojít k rozvoji syndromu CAN (jak jsem shora popsala), u seniorů se v této souvislosti hovoří o syndromu EAN.⁸⁹

Na tomto místě bych chtěla uvést několik základních charakteristik osob se zdravotním postižením, jakožto obětí domácího násilí. Podobně jako u seniorů i u zdravotně postižených osob lze hovořit o větší míře závislosti na svém okolí a nezřídka samozřejmě konkrétně na násilné osobě.

⁸⁷ JASZCZAK-KUŹMIŃSKA, Dorota i Katarzyna MICHALSKA. *Przemoc w rodzinie wobec osób starszych i niepełnosprawnych*. Warszawa: Wydawnictwo Edukacyjne PARPAMEDIA, 2010. s. 27.

⁸⁸ MARTINKOVÁ, Milada a Jiří VLACH a Soňa KREJČOVÁ. *Špatné zacházení s osobami pokročilého věku - se zvláštním zřetelem k domácímu násilí*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2009. s. 9-10.

⁸⁹ ŠEVČÍK, Drahomír a Naděžda ŠPATENKOVÁ. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011. s. 129.

Zdravotně postižená oběť má ztížené možnosti, jak požádat o pomoc, u mentálně postižených jedinců je poté situace ještě složitější, neboť tito si často špatného zacházení vůči sobě nejsou vůbec vědomi či mu nejsou schopni čelit. Stejně tak osoby tělesně postižené zpravidla nemohou jen tak vstát a jít si říct o pomoc. S určitou mírou nadsázky by se tedy dalo konstatovat, že závislost činí z této skupiny ideální oběti, kdy násilným osobám se často daří držet vše pod pokličkou velmi dlouho.⁹⁰ Mnohdy může být důvodem násilí vůči této skupině osob nahromaděný stres a vyčerpání násilné osoby, která o oběť musí pečovat a být jí neustále k dispozici. Nicméně tato skutečnost není a nemůže být v žádném případě omluvou pro násilné jednání.

Poslední ze shora uvedených skupin jsou cizinci a uprchlíci. V dnešní době vzrůstající migrační krize je tato otázka nanejvýše aktuální a v této souvislosti se jí snaží řešit i Istanbulská úmluva. Ke specifickým této skupiny obětí domácího násilí patří zejména pocit určitého odcizení, kdy cizinec zpravidla nemá v dané zemi, ve které aktuálně pobývá, širokou sociální síť známých, přátel a rodiny. Často je pak právě násilná osoba jediným blízkým oběti. Dalším specifickým oběti cizince či uprchlíka je neznalost místních právních předpisů a možnosti pomoci. Stejně tak je na překážku neznalost jazyka a kultury. Dalším negativem je možná diskriminace z řad majoritní společnosti, kdy tato může projevovat určitou neochotu pomáhat „cizím a jiným.“ A konečně velmi zásadní roli může hrát povolení k pobytu, které může být a často také je závislé na násilném partnerovi.⁹¹

2.2.3 Reakce oběti na domácí násilí

Již ze samotného názvu tohoto bodu práce plyne, že jejím předmětem jsou následky ve vnitřním psychickém životě člověka, které domácí násilí může zanechat na své oběti. Tyto následky se u oběti samozřejmě nemusí objevit vždy, zpravidla však platí, že čím déle oběť zůstává v násilném vztahu, tím větší je pravděpodobnost, že k jejich rozvoji dojde. Zabývat se jimi je dle mého názoru navýsost důležité, neboť jsou velmi často příčinou, proč oběť zůstává v násilném vztahu. Jedná se tedy o poněkud

⁹⁰ JASZCZAK-KUŹMIŃSKA, Dorota i Katarzyna MICHALSKA. *Przemoc w rodzinie wobec osób starszych i niepełnosprawnych*. Warszawa: Wydawnictwo Edukacyjne PARPAMEDIA, 2010. s. 81.

⁹¹ #ZAISTANBUL. *Domácí násilí a vybraná témata z oblasti genderově podmíněného násilí*. Praha: Český svaz žen, 2017. s. 33-35.

paradoxní situaci, kdy k jejich rozvoji dochází až skutečností, že oběť násilnou osobu neopustí a zároveň je i důvodem pro další setrvávání v násilném vztahu.

Jednou z možných reakcí oběti je naučená bezmoc, o této reakci hovoříme v případech, kdy se oběť nachází v takovém psychickém stavu, ve kterém je pevně přesvědčena o tom, že se svou situací nemůže nic udělat. Takovýto stav psychiky člověka je důsledkem opakujících se útoků a nesouvisí tedy nutně s intenzitou těchto útoků. Klíčovým kritériem k jejímu rozvoji je dlouhodobost a opakovanost.⁹² Přírozenou fyziologickou reakcí člověka na stres je boj nebo útěk. Lidský mozek vyhodnocuje psychickou zátěž – stres a na základě tohoto dá pokyn k jednomu či druhému.⁹³ Dlouhodobá oběť domácího násilí se dle mého názoru dostává do pozice, kdy tyto přirozené reakce zcela potlačí a není schopná ani bojovat ani utéct, kdy boj je pro ni často zcela nemyslitelný a útěk nemožný.

Oběť se však může na začátku snažit vyhledat pomoc, odejít z násilného vztahu či jinak aktivně zasáhnout. Pokud jsou tyto její snahy dlouhodobě neúspěšné snadno sklouzne do stavu absolutní bezmoci, kdy má pocit, že jakákoliv její snaha o řešení tohoto problému je zcela bezvýsledná a zbytečná. Veškerou svou energii poté taková oběť přesouvá do snahy nějak násilí vydržet, neboť má pocit, že nemá jinou možnost než takovéto jednání vůči sobě strpět. S tím se samozřejmě úzce pojí ztráta nebo drastické snížení sebevědomí, kdy se oběť stává pouhou loutkou v rukách násilné osoby a vědoma si této skutečnosti připadá si mnohdy zcela bezcenná. Oběť často až nepřirozeně vzhlíží ke svému agresorovi, kdy v důsledku vlastního nízkého sebevědomí má pocit, že násilník má vlastně ve všem pravdu a myslí to s ní dobře.⁹⁴

Z vlastní zkušenosti mohu říci, že oběť domácího násilí, která trpí syndromem naučené bezmoci je často svým chováním nápadná. U jedné ze svých známých, která se stala obětí domácího násilí ze strany svého partnera jsem tuto skutečnost vypožorovala z její roztržitosti a zároveň nadměrné kontroly svého chování. Kdokoliv ji ve společnosti položil nějakou otázku, či kdykoliv si ona sama vzala slovo, vždy se dívala

⁹² VOŇKOVÁ, Jiřina a Ivana SPOUSTOVÁ. *Domácí násilí z pohledu žen a dětí: právní stav k 1.1.2016*. 3. přepracované vydání. Praha: proFem, 2016. s. 53.

⁹³ ATKINSON, Rita L. *Psychologie*. Praha: Portál, 2003. s. 497.

⁹⁴ ŠEVČÍK, Drahomír a Naděžda ŠPATENKOVÁ. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011. s. 44.

na svého partnera, jestli neudělala něco špatně, a jestli se na ní nedívá káravě. Stejně tak veškeré jeho výčitky přijímala s absolutním klidem a pokorou, i když byly často proneseny veřejně a způsobem, který většina přítomných považovala za ponižující.

Další možnou reakcí oběti na domácí násilí je tak zvaný Stockholmský syndrom. Tento se samozřejmě, jak je všeobecně známo netýká pouze obětí domácího násilí, ale může se rozvinout u obětí celé řady trestných činů. Do popředí zájmu psychologie se tento jev dostává v sedmdesátých letech minulého století, kdy došlo ve Stockholmu k přepadení banky a v rámci tohoto pachatelé několik dní věznili uvnitř banky skupinu lidí, které si vzali jako rukojmí. Po určité době se rukojmí s pachatelem natolik sblížili, že považovali za agresory zasahující policisty a nikoliv pachatele. S policisty poté rukojmí vůbec nechtěli spolupracovat a svých únosců se zastávali ještě dlouho po svém osvobození. Celá situace dokonce došla tak daleko, že se jedna z rukojmích s pachatelem zasnoubila a jiný rukojmí zase založil fond, aby mohl nastrádat finanční prostředky pro zaplacení obhájce svým únoscům. Za symptomy Stockholmského syndromu se považují: sympatie oběti vůči pachateli; sympatie pachatele vůči oběti; pocit oběti, že chápe pachatelův motiv a ztotožňuje se s ním; oběť se snaží pachateli pomoci; negativní emoce oběti vůči všem, kdo jí chtějí zachránit, ať už se jedná o policii, jiné organizace či rodinu a přátelé; neschopnost zapojit se do jednání, jež by mohlo oběti pomoci vymámit se z moci pachatele.⁹⁵

Samozřejmě se tento syndrom netýká obětí všech trestných činů, aby k jeho rozvoji došlo, musí být naplněny tyto podmínky:

- Oběť je přesvědčena, že je plně závislá na vůli pachatele
- Oběť nevidí žádnou možnost úniku
- Oběť cítí ze strany pachatele náklonnost
- Oběť je izolována od zbytku světa⁹⁶

S ohledem na shora uvedené tedy není divu, že rozvoj tohoto syndromu vidáme často u obětí domácího násilí. Dalo by se říci, že domácí násilí je dokonalým podhoubím pro vznik stockholmského syndromu. Pachatel a oběť jsou osoby blízké, oběť tedy

⁹⁵ BLOCH – GNYCH, Anna. *Syndrom sztokholmski w relacjach międzyludzkich*. In: Niebieska Linia, nr. 4, 2010.

⁹⁶ VOŇKOVÁ, Jiřina a Ivana SPOUSTOVÁ. *Domácí násilí z pohledu žen a dětí: právní stav k 1.1.2016*. 3. přepracované vydání. Praha: proFem, 2016. s. 54.

přirozeně cítí vůči pachateli náklonnost. Pachatel činí oběť závislou na své osobě, dává jí pocit, že bez něj nemůže žít, tím ji částečně izoluje od jejího okolí. Oběť nevidí možnost útěku od partnera, má strach, a tak v násilném vztahu zůstává. Pachatel mnohdy může podpořit atmosféru strachu i tím, že oběti vyhrožuje, co všechno se stane, když od něj odejde (přijdeš o děti, budu tě pronásledovat, nenechám tě na pokoji, zabiju tě/ sebe apod.) Takovými výhrůzkami se oběť dostává do stejné situace jako rukojmí v bance ve Stockholmu, kde si oběti mohly vybrat, zda budou spolupracovat se svými únosci nebo se vystaví nebezpečí smrti či vážného zranění. Oběť domácího násilí se tedy snadno může stát rukojmím svého vlastního vztahu s násilnou osobou.

Dalším možným následkem domácího násilí je rozvoj posttraumatické stresové poruchy u oběti. Posttraumatická stresová porucha je dokonce zapsána na seznamu mezinárodní klasifikace nemocí. Příznaky této poruchy u obětí jsou zejména neustále a opakované znovuprožívání stresové události; snaha vyhnout se všemu, co byt' vzdáleně připomíná traumatické události; poruchy spánku; podrážděnost a náladovost; oběť je neustále ve střehu, kdy očekává další útok a není tak schopná si fyzicky ani psychicky odpočinout.⁹⁷

Zajímavý je bezesporu také poznatek, že oběť vlivem posttraumatické stresové poruchy může prožívat svou situaci natolik intenzivně, až u ní dojde k jakémusi vytěsnění všech emocí. Nejen tedy, že se odtrhne od negativních emocí, kdy se snaží zahnat návaly strachu a nepříjemných pocitů, ale může se stát také, že se odizoluje i od pozitivních emocí a není tak schopná prožívat ani radostné chvíle. Důsledkem oddělení emocí od prožívaných skutečností poté může být v krajních případech i skutečnost, že výpověď oběti o prožitých traumatech může působit nedůvěryhodně.⁹⁸

Ještě horší následky může mít domácí násilí a s ním související posttraumatická stresová porucha v případech, kdy jsou oběťmi děti. Nezřídka u nich v souvislosti s prodělanými traumaty vystupují i další projevy posttraumatické poruchy, jakými jsou

⁹⁷ VOŇKOVÁ, Jiřina a Markéta HUŇKOVÁ. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. Praha: proFem, 2004. s. 76-77.

⁹⁸ TOMASZEWSKA, Ludmiła. *Przemoc wobec kobiet w rodzinie*. Warszawa: Centrum Praw Kobiet, 2007. s. 47-48.

ku příkladu pomočování, záškoláctví, agresivita, ale i větší sklon k závislostem či poruchy příjmu potravy.⁹⁹

Všechny shora uvedené důsledky mají společné to, že aby k nim mohlo dojít, musí oběť v násilném vztahu po určitou dobu setrvávat. Pokud by oběť byla schopná adekvátním způsobem reagovat již na první projev násilí ze strany pachatele, pravděpodobně by k ničemu ze shora uvedeného nemuselo dojít. Vcítit se do role člověka, který zažívá domácí násilí je pro jedince, jemuž se nikdy nic podobného nestalo, zcela nemožné. Co prožívá oběť, než se konečně odhodlá od násilné osoby odejít?

Obecně lze říci, že oběť zpravidla prochází několika vývojovými fázemi, které předcházejí vyřešení její nelehké situace. Většinou jsou to tato:

- Odmítání – oběť nechce přiznat sama před sebou ani před svým okolím, že se stala obětí domácího násilí. Snaží se tuto skutečnost zatajit, zranění zakrývat a tvářit se, že se vlastně nic neděje.
- Vztažení viny na sebe – oběť si v této fázi již uvědomuje svou situaci, avšak vinu za to, že se do ní dostala, klade sama sobě. Trpí utkvělým pocitem, že pokud se bude chovat, jak si bude pachatel přát a jak je to tedy jediné správně, nebude jí pachatel již nadále ubližovat.
- Snaha o vyhledání pomoci – oběť si uvědomuje svou situaci a chce ji aktivně řešit. Vyhledává pomoc rodiny, policie či psychologa. Pokud ji v této fázi není poskytnutá kvalifikovaná pomoc, může se opět dostat na začátek a její problém se ještě prohloubí. Často se může stát, že se oběť svěří ku příkladu rodině, která její problém bude bagatelizovat a tvrdit, že je přecitlivělá, a že pokud se partner jinak dobře stará o rodinu, měla by být vlastně ráda. Takováto reakce samozřejmě oběť může posunout zpátky do některé z předchozích fází.
- Návrat – oběť pachatele sice opustila, ale neustále má tendence se k němu vracet. Uvěří jeho slibům, že se násilí již nebude opakovat. Věří v tvrzení pachatele, že je již jiným a lepším člověkem. Chce dát rodinu zase dohromady či

⁹⁹ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *Právo proti domácímu násilí*. Praha C.H. Beck, 2011. Beckova skripta. s. 20-21.

má strach z partnerových výhružek, a proto se raději vrátí. Důvodu k návratu může být mnoho.

- Vyřešení problému – poslední fází je definitivní vzdálení se od násilné osoby, uvědomění si vlastní hodnoty. Oběť většinou není schopná si s prodělaným traumatem poradit sama, a proto je nutné ji pomáhat a podporovat ji, aby do této konečné fáze mohla dojít. Samozřejmě u oběti budou i nadále přetrvávat následky prožitých útrap, které mohou mít na příklad podobu shora zmiňované posttraumatické stresové poruchy.¹⁰⁰

¹⁰⁰ HUŇKOVÁ, Markéta a Jiřina VOŇKOVÁ. *Domácí násilí v ČR z pohledu práva: (efektivnost právních norem ČR posuzovaná vzhledem k cíli ochrany společnosti před domácím násilím)*. Stráž pod Ralskem: Justiční akademie ČR, 2004. s. 67-69.

3. Jednotlivé skutkové podstaty

Účelem trestního práva jako takového je ochrana těch nejdůležitějších statků, kterými jsou především život a zdraví osob, jejich práva a svobody, zájmy celé společnosti a ústavní zřízení státu. Trestní právo a skutkové podstaty trestných činů jím definované jsou však prostředkem, který se využívá k ochraně shora uvedených zájmu pouze v nejzávažnějších případech jejich porušení či ohrožení. V této souvislosti mluvíme o trestním právu jako o prostředku „ultima ratio.“ Jedná se tedy o prostředky, jež by měly být využity až pokud všechny ostatní možnosti selhávají.¹⁰¹

Trestní právo samozřejmě pamatuje ve svých skutkových podstatách i na případy domácího násilí. Velmi často bývá domácí násilí mylně zaměňováno se skutkovou podstatou trestného činu týrání osoby žijící ve společném obydlí, což je samozřejmě nesprávné. Tato skutková podstata jistě pod pojem domácího násilí spadá, nicméně není v žádném případě možné ji označovat za jediné trestněprávní vyjádření ochrany před domácím násilím. Jak jsem již v předchozích kapitolách mnohokrát uváděla, domácí násilí je velmi diverzifikovaný problém, mající celou řadu forem a podob. Z tohoto důvodu tedy nemůžeme zjednodušeně napasovat každý jeho případ pod jedinou skutkovou podstatu.

Skutkových podstat, které reflektují protiprávní jednání pojmově spadající pod pojem domácího násilí najdeme v trestním zákoníku celou řadu. Trestní právo s pojmem domácí násilí jako takovým nepracuje a neobsahuje tedy ani skutkovou podstatu, která by tomuto pojmu odpovídala. Tuto skutečnost však nelze považovat za nevýhodu, či dokonce jakousi nedokonalost. Neexistence skutkové podstaty „domácí násilí“ je naopak rozšířením možností postihu domácího násilí, neboť trestněprávní odpovědnost pachatele za jednání mající znaky domácího násilí je možno díky této skutečnosti podřadit pod celou škálu jiných skutkových podstat.¹⁰²

V této kapitole si kladu za cíl představit jednotlivé skutkové podstaty, jejichž naplnění se nejčastěji dopouštějí pachatelé domácího násilí. Na tomto místě si opět

¹⁰¹ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 6. vyd. Praha: Leges, 2017. s. 24.

¹⁰² KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *Právo proti domácímu násilí*. Praha: C.H. Beck, 2011. Beckova skripta. s. 90.

dovoluji zdůraznit, že domácí násilí je natolik široký pojem, že kdybych zde chtěla popisovat všechny skutkové podstaty, jichž se může pachatel domácího násilí svým jednáním dopustit, musela bych zde uvést téměř celou zvláštní část trestního zákoníku. Pachatel se může v rámci domácího násilí dopustit ublížení na zdraví, týrání osoby žijící ve společném obydlí či znásilnění, stejně tak jako na příklad poškození cizí věci, kdy ve vzteku ničí majetek poškozeného. Obsahem této kapitoly by tedy měly být ty nejtypičtější trestné činy, kterých se pachatelé domácího násilí dopouštějí, a to jak z pohledu českého trestního práva, tak z pohledu toho polského.

Než přejdu k jednotlivým skutkovým podstatám trestných činů, chtěla bych krátce zmínit několik základních odlišností polského trestního zákoníku oproti tomu českému. Polský trestní zákoník neboli kodeks karny se na rozdíl od českého trestního zákoníku nedělí na dvě části, ale dělí se na části tři. První částí kodeksu karnego je část obecná, druhou část zvláštní, třetí část je pak částí vojenskou. Není taktéž bez zajímavosti, že kromě kodeksu karnego existuje v Polsku paralelně ještě Kodeks karny skarbowy, který postihuje finanční trestnou činnost. Tento však zůstane v rámci této práce stranou pozornosti. Odlišná je taktéž systematika kodeksu karnego a trestního zákoníku. Zatímco trestní zákoník staví do popředí ochranu života, zdraví, důstojnosti a svobody člověka, kodeks karny v první hlavě obsahuje skutkové podstaty trestných činů proti lidskosti, míru a válečné trestné činy, v druhé pak trestné činy proti státu, ve třetí trestné činy proti obraně státu a až ve čtvrté hlavě zvláštní části nalezneme ustanovení na ochranu života a zdraví osob. Když k tomu ještě přičteme, že trestné činy proti branné povinnosti se v kodeksu karnem nacházejí v samostatné třetí části, dalo by se říci, že posledních několik hlav českého trestního zákoníku tvoří úvodní hlavy polského kodeksu karnego.

Toliko tedy k základnímu srovnání obou trestních zákoníků a nyní bych se již chtěla věnovat jednotlivým skutkovým podstatám, které je možno přiřadit k pojmu domácí násilí a jejich případným odlišnostem v obou právních řádech.

3.1 Trestné činy proti rodině a dětem

Jak jsem již v úvodu této kapitoly uvedla, domácí násilí bývá velmi často zaměňováno s trestným činem týrání osoby žijící ve společném obydlí, nacházejícím se v hlavě čtvrté zvláštní části trestního zákoníku. Stavět mezi pojem domácí násilí a týrání

osoby žijící ve společném obydlí rovnítko sice není zcela přesné, avšak nelze než přiznat, že tento trestný čin (spolu s trestným činem týrání svěřené osoby) je tím stěžejním a nejlépe vystihujícím podstatu pojmu domácí násilí. Skutkové podstaty trestných činů dle ust. § 198 a 199 TZ, tedy týrání osoby žijící ve společném obydlí a týrání svěřené osoby, jsou velmi významnými nástroji v boji s domácím násilím a nezbyvá než konstatovat, že nebýt těchto skutkových podstat, řada jednání násilných osob by mohla zůstat nepotrestána a prakticky nepostižitelná.

Jelikož tedy tyto shora uvedené trestné činy obsahově nejlépe vystihují to, co nazýváme domácím násilím, jsou v této práci (v rozporu se systematikou TZ) předřazeny před ostatní skutkové podstaty trestných činů.

3.1.1 Týrání osoby žijící ve společném obydlí

Objektem skutkové podstaty trestného činu týrání osoby žijící ve společném obydlí je ochrana osob, které s pachatelem sdílejí společné obydlí. Pojem obydlí je definován v ust. § 133 TZ jako dům, byt nebo jiná prostora sloužící k bydlení a příslušenství k nim náležející. Pod pojem jiná prostora sloužící k bydlení je poté možno podřadit i ku příkladu hotelový pokoj, ubytovnu, chatu, hausbót či jakýkoliv jiný prostor, jehož účelem je uspokojovat bytové potřeby osob. Důležité je taktéž zdůraznit, že nezáleží na titulu společného bydlení pachatele s poškozeným a není tedy potřeba zkoumat, zda jsou manžely, partnery či jsou ve vztahu nájemce pronajímatel nebo jakémkoliv jiném. Podstatným je pouze fakt, zda spolu pachatel a poškozený reálně společně obývají prostor určený k bydlení.¹⁰³ Tuto skutečnost potvrzuje ve své konstantní judikatuře také Nejvyšší soud ČR:

„Pro závěr, že poškozená osoba je osobou žijící ve společném obydlí s pachatelem, je rozhodující faktický stav společného bydlení pachatele a poškozené osoby. Není proto významné, zda a jaký právní vztah k domu či bytu (popř. k jinému prostoru k bydlení), který společně obývají, taková osoba má. Osobou žijící ve společném obydlí tak může být nejen osoba, která zde žije z titulu vlastnictví či spoluvlastnictví nemovitosti, nájemního nebo podnájemního vztahu, ale i jen z důvodu společného bydlení na základě

¹⁰³ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře. s. 1940.

*rodinných a jiných vztahů. Takovou osobou může být např. družka pachatele, která s ním v domě, který vlastnil, bydlela s jeho, byť jen konkludentním souhlasem.*¹⁰⁴

Znak společného obydlí je touto skutkovou podstatou vyžadován z důvodů specifických vztahů, jaké společné bydlení dvou či více osob přináší. K této otázce si taktéž dovoluji uvést krátkou pasáž z rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, který mimo jiné uvedl:

*„Společné obydlí vyjadřuje specifický znak tohoto trestného činu, že pachatelé, kteří týrají jiné osoby, tak činí vůči osobám blízkým a dalším osobám žijícím s nimi ve společném obydlí, v důsledku čehož je u nich dána specifická forma vzájemné závislosti vyplývající ze skutečnosti, že tyto osoby obývají společné obydlí, a proto jsou mezi nimi vytvořeny zvláštní vztahy vyplývající ze společného bydliště a zpravidla též mají ztíženou možnost toto společné obydlí opustit.*¹⁰⁵

Pakliže je podmínkou k naplnění skutkové podstaty upravené v ust. § 199 TZ to, že pachatel sdílí s poškozeným společné obydlí, je zřejmé, že předmětem útoku může být každá osoba, která tuto podmínku splňuje. V ust. § 199 TZ je tedy stanoveno, že předmětem útoku může být osoba blízká či jiná osoba žijící s pachatelem ve společném obydlí, jak jsem však výše uvedla, není podstatné, zda jsou pachatel a poškozený osobami blízkými, ale faktické spolubydlení těchto osob. Skutečnost, že zákonodárce v ustanovení na ochranu před týráním osob žijících ve společném obydlí uvádí i osobu blízkou lze považovat za pouhý příklad či lépe řečeno nejčastěji se vyskytující důvod společného bydlení. Pouze pro úplnost uvádím, že dle ust. § 125 TZ je osobou blízkou:

„příbuzný v pokolení přímém, osvojitel, osvojenec, sourozenec, manžel a partner a jiné osoby v poměru rodinném nebo obdobném se pokládají za osoby sobě navzájem blízké jen tehdy, kdyby újmu, kterou utrpěla jedna z nich, druhá důvodně pocítovala jako újmu vlastní.“

Stejně tak pachatelem tohoto trestného činu může být každý, kdo s poškozeným žije ve společném obydlí. Skutečnost, že podmínku k naplnění této skutkové podstaty je

¹⁰⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 19.9.2012 ve věci 7 Tdo 1072/2012. Dostupné z <http://beck-online.cz>

¹⁰⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 11.4.2018 ve věci 8 Tdo 368/2018. Dostupné z <http://iudictum.cz>

společné bydlení osobně považují za slabinu české právní úpravy. V praxi může velmi často docházet k jednáním majícím veškeré znaky tohoto trestného činu, avšak mezi osobami, které spolu již ku příkladu nebydlí. Může se jednat o dospělé děti týrající svoje postarší rodiče, či o bývalé partnery, kteří spolu již nebydlí, avšak z důvodů péče o společné děti jsou v neustálém kontaktu.

Z judikатурních závěrů Nejvyššího soudu ČR přitom zcela jasně vyplývá, že ukončením společného bydlení je založena překážka kvalifikace jednání pachatele jako týrání osoby žijící ve společném obydlí.¹⁰⁶ V takovém případě bude tedy na místě posuzovat jednání pachatele jako jinou trestnou činnost či se případně nebude jednat o žádný trestný čin, a to ačkoliv bude absentovat pouze znak společného bydlení a v ostatních aspektech by tedy byla skutková podstata týrání osoby žijící ve společném obydlí nejpřílehavější. Je na místě zamyslet se, zda by nebylo přínosnější pojmenovat skutkovou podstatu pouze „týrání“ a znak společného bydlení vypustit a nahradit jej vztahem vzájemné závislosti pachatele a poškozeného (což by odpovídalo závěrům soudní praxe, že skutečnost společného bydlení vytváří specifický vztah závislosti mezi pachatelem a poškozeným.) Skutečně se domnívám, že existuje celá řada případů, na které by mohla být aplikována takto modifikovaná skutková podstata. Jednalo by se na příklad o seniory, jenž jsou týráni svými dospělými dětmi, které o ně však nepečují (nejedná se tak o týrání svěřené osoby) a vztah závislosti je u nich umocňován hrozbou sociální izolace a „odříznutí“ od rodiny, dětí a zejména vnoučat.

Nyní bych se však chtěla vrátit k dalším znakům skutkové podstaty trestného činu týrání osoby žijící ve společném obydlí. Je zřejmé, že klíčovým pojmem u tohoto trestného činu je pojem týrání. Tento je v trestním zákoníku aktivně využíván v názvu hned tří skutkových podstat, avšak není jim definován. Nezbyvá tedy než hledat definici v judikatuře. Nejvyšší soud ČR se v jednom ze svých rozhodnutí vyjádřil takto:

„Pod pojmem „týrání“ osob uvedených v ustanovení § 215a odst. 1 tr. zák. je třeba rozumět takové jednání pachatele, které se vyznačuje zlým nakládáním buď s blízkou osobou nebo i jinou osobou, s níž pachatel žije ve společném bytě či domě, a současně se vyznačuje i určitou mírou trvalosti a dosahuje takové intenzity, aby bylo způsobitelné

¹⁰⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 14.1.2009 ve věci 3 Tdo 1446/2008. Dostupné z <http://beck-online.cz>

*vyvolat stav, který pociťuje postižená osoba jako těžké příkoří, resp. psychické nebo i fyzické útrapy. Zákon přitom nevyžaduje, aby týrání mělo povahu fyzického násilí, popřípadě též spojeného s následky na zdraví týrané osoby.*¹⁰⁷

Ve svém rozhodnutí z roku 2014 poté definoval Nejvyšší soud ČR týrání následovně:

*„týrání představuje vyvolání a udržování stavu vnímaného poškozeným jako v zásadě trvalý stav negativních pocitů, vnitřní nepohody a obav“*¹⁰⁸

Lze tedy shrnout, že týráním je míněno zlé nakládání s jinou osobou, které tato osoba považuje za těžké příkoří, takové zacházení musí dosahovat určité intenzity a musí trvat po určitou dobu. Nejedná se tedy o jednorázové incidenty.

Dle závěru judikatury lze dále konstatovat, že za týrání lze považovat jednak jednání pachatele, které je nižší intenzity, ale trvá po delší dobu, a stejně tak jednání pachatele, které se vyznačuje vysokým stupněm intenzity, avšak trvá po kratší dobu. Vždy je tedy třeba přihlídnout k intenzitě protiprávního jednání pachatele. O týrání však hovoříme zpravidla tam, kde se pachatel dopouští zlého nakládání s poškozeným v řádech měsíců.¹⁰⁹

Za jednání uvedené v ust. § 199 odst. 1 TZ, jehož znaky jsem shora popsala, hrozí pachateli trest odnětí svobody v délce trvání od šesti měsíců do čtyř let. Ustanovení na ochranu osob žijících s pachatelem ve společném obydlí však v odstavci druhém a třetím obsahuje taktéž okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby. Pokud pachatel svým protiprávním jednáním naplní některou z okolností podmiňující použití vyšší trestní sazby dle ust. § 199 odst. 2 TZ, je možné mu uložit trest odnětí svobody v délce trvání od dvou do osmi let. V případě dle ust. § 199 odst. 3 se poté hranice trestu odnětí svobody pohybuje v rozmezí pěti až dvanácti let.

Mezi okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby náleží spáchání činu uvedeného v odstavci prvním ust. § 199 TZ zvláště surovým nebo trýznivým způsobem.

¹⁰⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 14.9.2005 ve věci 3 Tdo 1160/2005. Dostupné z <http://beck-online.cz>

¹⁰⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 17.12.2014 ve věci 15 Tdo 887/2014. Dostupné z <http://kraken.slv.cz>

¹⁰⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 1. 2018 ve věci 7 Tdo 40/2018. Dostupné z <http://iudictum.cz>

Surovým způsobem je míněno jednání pachatele, které je natolik brutální, že se zcela vymyká rámci, v jakém běžně k naplnění skutkové podstaty tohoto trestného činu dochází. Za trýznivý způsob spáchání poté považujeme kruté jednání pachatele, jehož následkem je taková bolest poškozeného, která je pro něj jen velmi těžce snesitelná.¹¹⁰ K naplnění této okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby nepostačí, aby byl čin spáchán surovým nebo trýznivým způsobem, ale musí se jednat o zvlášť surový nebo trýznivý způsob spáchání. Je tedy zřejmé, že zákonodárce spojuje možnost uložení vyššího trestu pouze s takovým jednáním, které významně překračuje rámec „běžného“ způsobu spáchání tohoto trestného činu. Po subjektivní stránce postačí, pokud pachatel jedná vzhledem k této okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby nedbalostně.

Další okolností podmiňující použití vyšší trestní sazby je skutečnost, že pachatel jednáním popsaným ve skutkové podstatě trestného činu týráni osoby žijící ve společném obydlí způsobí poškozenému těžkou újmu na zdraví. Co je těžká újma na zdraví a za jakých podmínek se bude jednat o souběh trestných činů těžké újmy na zdraví a týráni osoby žijící ve společném obydlí, a za jakých o naplnění okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby pojednám v části věnované trestným činům proti životu a zdraví, a proto se na tomto místě nebudu danou problematikou zabývat.

Okolností podmiňující použití vyšší trestní sazby je poté taktéž skutečnost, že se pachatel dopustí týráni na dvou a více osobách. Další z okolností předvídaných v ust. § 199 odst. 2 TZ je delší dobu trvající týráni osoby žijící ve společném obydlí. Jak jsem již uvedla shora, samotný pojem týráni se charakterizuje určitou délkou trvání, a je proto vždy na soudech, aby rozhodly, zda se délka trvání vymyká době předvídané již samotným pojmem týráni a jedná se tudíž o okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby, či nikoliv. Po subjektivní stránce opět postačí vzhledem k této okolnosti nedbalostní zavinění pachatele.

V ust. § 199 odst. 3 TZ jsou uvedeny okolnosti, za jejichž naplnění je pachatel v rámci této skutkové podstaty postihován nejpřísněji. Těmito okolnostmi jsou způsobení těžké újmy na zdraví u dvou a více osob a způsobení smrti poškozeného. Ohledně otázky možného souběhu trestného činu dle ust. § 199 TZ a ust. § 140 TZ odkazují na část této práce věnované trestným činům proti životu a zdraví.

¹¹⁰ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře. s. 1935.

Dlužno dodat, že po subjektivní stránce vyžaduje skutková podstata trestného činu týrání osoby žijící ve společném obydlí zavinění ve formě úmyslu, a že v souladu s konstantní judikaturou je tento trestný čin považován za trestný čin trvajících.¹¹¹

Nyní bych chtěla věnovat pozornost polské právní úpravě trestného činu, který obsahově odpovídá svému českému protějšku – týrání osoby žijící ve společném obydlí. Hned v úvodu je potřeba se zmínit o skutečnosti, že ust. § 207 KK upravuje dvě skutkové podstaty. Skutková podstata obsažená v ust. § 207 odst. 1 KK odpovídá, samozřejmě s určitými odchylkami, ustanovení § 199 TZ a skutková podstata upravená v ust. § 207 odst. 1a KK pak snese srovnání s ust. § 198 TZ. Druhá jmenovaná proto bude v souladu se systematikou této práce blíže představena v pasáži věnované trestnému činu týrání svěřené osoby.

V ust. § 207 odst. 1 se tedy dočteme, že potrestán bude ten, kdo fyzicky nebo psychicky týrá nejbližší osobu nebo osobu, která je vůči němu ve vztahu stále nebo přechodné závislosti.

Vymezení objektu trestného činu „znęcanie się“ neboli týrání se překvapivě stal terčem pozornosti právních teoretiků i soudní praxe v Polsku. Otázka, co všechno je objektem trestného činu týrání byla vyřešena v rozhodovací praxi polského Nejvyššího soudu a teorií byla posléze přejata. Hlavním objektem trestného činu je tedy ochrana rodiny a zájem společnosti na bezproblémovém fungování rodinných vztahů, vedlejším objektem pak ochrana života, zdraví, cti a nedotknutelnosti člověka.¹¹²

Objektivní stránka spočívá ve „znęcaniu“ – týrání. Za týrání je považováno úmyslně působení fyzické bolesti či psychické újmy, které může být spácháno jak konáním, tak opomenutím.¹¹³ V soudní praxi bylo po dlouhou dobu sporným, zda obsahem pojmu týrání je také vztah určité převahy pachatele nad poškozeným. Nejvyšší soud se povětšinou klonil k názoru, že vztah podřízenosti je pojmovým

¹¹¹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 17.12.2014 ve věci 15 Tdo 887/2014. Dostupné z <http://kraken.slv.cz>

¹¹² Wyrok Sądu Najwyższego ze dne 24.7.1974 ve věci I KRN 31/74. Dostupný z: <http://www.saos.org.pl>

¹¹³ TOBIS, Aleksander. *Główne przestępstwa przeciwko rodzinie: charakterystyka prawna i skuteczność kary pozbawienia wolności*. In: *Seria prawo*, nr. 97, 1980.

znakem týrání.¹¹⁴ Novější judikatura však od této praxe pozvolna ustupuje. Dalším znakem pojmu týrání je skutečnost, že toto se skládá z více jednání stejného či různého druhu a trvá zpravidla po delší dobu.¹¹⁵ Značné kontroverze způsobilo rozhodnutí polského Nejvyššího soudu, ve kterém se jeho soudci vyjádřili tak, že při zvlášť vysoké intenzitě jednání pachatele, lze za týrání považovat i jediný, neopakující se akt.¹¹⁶

Jestliže má být jednání pachatele považováno za týrání ve smyslu ust. § 207 KK je potřeba, aby takové jednání mohlo být kvalifikováno jako „dotkliwe“ neboli intenzivní jednání, jež se přímo dotýká a zasahuje do práv poškozeného. Během hodnocení, zda jednání bylo skutečně takové intenzity, aby mohlo být považováno za týrání přitom nelze vycházet pouze ze subjektivního pocitu poškozeného, ale je nutné zohlednit, jak by se pravděpodobně v obdobné situaci cítil a choval jakýkoliv jiný člověk.¹¹⁷

Dalším znakem tohoto trestného činu je uzavřený okruh osob, vůči kterým je možné se jej dopustit. Do této kategorie spadají nejbližší osoby, kterými jsou v souladu s ust. § 115 KK: manžel, předkové a potomci, sourozenci, osoby sešvagřené ve stejné linii a stupni, osvojenec a osvojitel a osoba žijící ve společném obydlí. Dále se může jednat o osoby, které jsou na pachateli do určité míry závislé. Může se jednat o závislost přechodnou či trvalou.

Za vztah závislosti se přitom dle judikatury Nejvyššího soudu považuje takový vztah, kdy poškozený není o vlastní vůli schopen postavit se týrání ze strany pachatele, a to kvůli strachu ze zhoršení jeho dosavadních životních podmínek (např. ztráta zaměstnání, bydlení atd.) Takový vztah může existovat na základě zákonného nebo smluvního titulu. Stejně tak může vzniknout pouze fakticky, kdy pachatel využívá svou

¹¹⁴ Wyrok Sądu Najwyższego ze dne 4.6.1990 ve věci V KRN 96/90. Dostupný z: <https://www.saos.org.pl>

¹¹⁵ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie ze dne 16.11.1997 ve věci II Aka 1998/97. Dostupný z: <https://www.saos.org.pl>

¹¹⁶ Wyrok Sądu Najwyższego ze dne 9.6.1976 ve věci VI KZP 13/75. Dostupný z: <https://www.saos.org.pl>

¹¹⁷ WĄSKA, Andrzej. *Kodeks Karny: część szeregowa. Komentarz do artykułów 117-221*. 3. wyd. Warszawa: C.H. Beck, 2006. s. 1040 – 1041.

převahu nad poškozeným, která pro něj vyplývá z osobních, citových či materiálních vazeb těchto osob.¹¹⁸

Okruh osob, vůči kterým je možné dopustit se trestného činu dle ust. § 207 odst. 1 KK je tedy vymezen skutečně velmi široce. Může se jednat o osoby spolužijící a stejně tak o příbuzné, zaměstnavatele a jeho zaměstnance, učitele a žáka. Osobně považují takto širokou koncepci za velmi přínosnou. Jednání, jakým je týrání, by společnost neměla tolerovat nejen mezi osobami, které spolu bydlí, či které jsou svěřeny jinému do péče. Dle ust. § 207 odst. 1 KK by tak mohl být postižen i případ týrání seniorů ze strany jejich dospělých dětí, které s nimi nebydlí a nemají je v péči, jak jsem jej předestřela shora. Skutečně se domnívám, že polská právní úprava trestného činu dle ust. § 207 KK by mohla být inspirací pro budoucí legislativní změny ust. § 198 a 199 TZ. Mám za to, že existuje řada případů, kdy pachatelé skutečně týrají své oběti a fakticky na ně nedopadá žádná ze skutkových podstat jen z toho důvodu, že poškozený a pachatel nežijí společně a následky takového jednání jsou ku příkladu „pouze“ psychického charakteru. Přitom je jednání těchto „nepostižitelných“ pachatelů stejně závažné jako to, které pod ustanovení § 199 TZ podřadit lze.

Jestliže poškozeným může být pouze osoba vymezena v předchozím odstavci, analogicky i pachatelem může být pouze ten, kdo je ve vztahu k poškozenému takovou osobou, jakou zákon předvídá. Dlužno dodat, že po subjektivní stránce je vyžadován úmysl ke spáchání tohoto trestného činu.

Skutková podstata trestného činu „znęcania się“ obsahuje v ust. § 207 odst. 2 a 3 KK okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby. Jednou z okolností je spáchání činu zvlášť krutým způsobem. Zda byl čin spáchán zvlášť krutým způsobem je posuzována vždy jednotlivě u každého případu a neexistuje proto univerzální měřítko, dle něhož by se dalo usuzovat na naplnění či nenaplnění této okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby. Kritici tohoto ustanovení mu vytýkají, že stupeň krutosti jednání pachatele je vždy posuzován subjektivně a záleží na osobních vlastnostech poškozeného. Někteří teoretici dokonce dovozují, že pokud je čin spáchán vůči

¹¹⁸ Wyrok Sądu Najwyższego ze dne 9.6.1976 ve věci VI KZP 13/75. Dostupný z: <https://www.saos.org.pl>

poškozenému, kterým je malé dítě, osoba zdravotně či mentálně postižená nebo těhotná žena, jedná se vždy o zvlášť krutý způsob spáchání trestného činu.¹¹⁹

Další a zároveň poslední z okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby je ta pojmenovaná v ust. § 207 odst. 3 KK. Touto okolností je skutečnost, že poškozený v důsledku týrání ze strany pachatele spáchá sebevraždu. Sebevražedná snaha poškozeného přitom nemusí končit jeho smrtí, ale postačí, pokud je k tomu způsobilá a pokud byl tento jeho pokus míněn vážně. Zcela stěžejní přitom je, aby mezi jednáním pachatele a pokusem usmrtit se poškozeného byla zachována příčinná souvislost. Tedy, aby důvodem pro spáchání sebevraždy nebylo u poškozeného něco jiného než týrání ze strany pachatele. Pokud by poškozený spáchal sebevraždu z jiného důvodu, nebylo by samozřejmě možné k této skutečnosti přihlížet jako k okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby. Avšak je potřeba zmínit, že postačí, aby týrání ze strany pachatele bylo pouze jednou z více příčin pro tak fatální rozhodnutí poškozeného.¹²⁰

Co se týče trestních sazeb, nezbyvá než konstatovat, že jsou nastaveny velmi podobně, jako je tomu v České republice u ust. § 199 TZ, a to s tím rozdílem, že spodní hranice trestu odnětí svobody je ve všech případech nižší. Pokud se pachatel dopustí trestného činu dle ust. § 207 odst. 1 KK může mu být uložen trest odnětí svobody v délce trvání od tří měsíců do pěti let. V případě, že se pachatel dopustí jednání uvedeného v § 207 odst. 1 KK zvlášť krutým způsobem dle ust. § 207 odst. 2 KK hrozí mu poté trest odnětí svobody v rozmezí jednoho až desíti let. Pokud následkem jednání pachatele bude sebevražda poškozeného, či alespoň pokus o sebevraždu, jak předvídá ust. § 207 odst. 3 KK, pohybuje se zákonné rozmezí trestu odnětí svobody v hranicích dvou až dvanácti let.

3.1.2 Týrání svěřené osoby

Skutková podstata týrání svěřené osoby dle ust. § 198 TZ je speciální skutkovou podstatou k trestnému činu dle ust. § 199 TZ. Pokud tedy pachatel týrá osobu, která je v jeho výchově či péči a zároveň pachatel a poškozený společně bydlí, budeme takové

¹¹⁹ WĄSKA, Andrzej. *Kodeks Karny: część szeregowa. Komentarz do artykułów 117-221*. 3. wyd. Warszawa: C.H. Beck, 2006. s. 1049.

¹²⁰ WĄSKA, Andrzej. *Kodeks Karny: część szeregowa. Komentarz do artykułów 117-221*. 3. wyd. Warszawa: C.H. Beck, 2006. s. 1050.

jednání posuzovat jako trestný čin dle ust. § 198 TZ. Skutková podstata dle ust. § 198 TZ je oproti té stanovené v ust. § 199 přísněji trestná, a to ve všech svých odstavcích. Odhlédneme-li od této skutečnosti, lze konstatovat, že vše, co bylo uvedeno o trestném činu dle ust. § 199 TZ platí také pro trestný čin dle ust. § 198 TZ, a to včetně vymezení okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby.

Čím se však skutková podstata týrání svěřené osoby liší, je nahrazení znaku společného obydlí vztahem, jehož obsahem je pachatelova výchova či péče o poškozeného. Vztah výchovy či péče může být založen na základě zákonného titulu (na příklad vztah mezi rodiči a dětmi), na základě pracovní smlouvy (vychovatelka a žáci), úředního rozhodnutí či se může jednat o faktickou péči či výchovu bez jakéhokoliv právního titulu.¹²¹

Nejvyšší soud ČR se ke vztahu výchovy a péče ve svém rozhodnutí vyjádřil takto:

„Vztah mezi pachatelem trestného činu týrání svěřené osoby podle § 215 odst. 1 tr. zák. a týranou osobou je vymezen jako péče nebo výchova, takže může vzniknout též jen fakticky, tj. neformálně na podkladě byt' konkludentní dohody. Konkrétní způsob svěřené týrané osoby pachateli není zákonným znakem uvedeného trestného činu, proto k naplnění jeho skutkové podstaty není nutné, aby tu byl nějaký zvláštní akt, jímž by týraná osoba byla výslovně svěřena do péče nebo výchovy pachatele.“¹²²

V praxi budou osobami dotčenými tímto trestným činem zejména nezletilé děti, senioři, zdravotně a mentálně postižení jedinci a jiné osoby odkázány buď zcela, nebo částečně na pachatelovu pomoc či podporu.

Dle mého názoru by skutková podstata dle ust. §198 TZ mohla být zakomponována do mnou shora navrhané skutkové podstaty „týrání“, kde by tato mohla být koncipována jakožto okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby.

Skutkovou podstatou, která je v polském trestním zákoníku nejbliže skutkové podstatě trestného činu týrání svěřené osoby, je bezesporu ta, uvedená

¹²¹ VANTUCH, Pavel. *Trestní zákoník s komentářem: komentář k zákonu č. 40/2009 Sb., ve znění pozdějších předpisů: informace z judikatury: k 1.8. 2011. 1. vyd.* Olomouc: ANAG, 2011. s. 694.

¹²² Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 10.8.2006 ve věci 7 Tdo 870/2006. Dostupné z <http://beck-online.cz>

v ust. 207 odst. 1a KK. Jedná se o samostatnou skutkovou podstatu, která je ve vztahu speciality k ust. § 207 odst. 1 KK a dopustí-li se pachatel stejného jednání jako je to uvedené v ust. § 207 odst. 1 KK, avšak vůči osobě vyjmenované v ust. § 207 odst. 1a KK, bude odpovědný pouze za trestný čin dle ust. § 207 odst. 1a KK. Tato speciální skutková podstata je samozřejmě s ohledem na okruh chráněných osob přísněji trestná a za její naplnění je tedy možné pachateli uložit trest odnětí svobody v délce trvání od šesti měsíců do osmi let. Jediným rozdílem (kromě již zmiňované vyšší trestní sazby) mezi ustanovením § 207 odst. 1 KK a ust. § 207 odst. 1a KK je okruh osob, vůči kterým se pachatel trestného činu může dopustit. Ve zbytku je tato skutková podstata zcela totožná ve všech svých znacích, a to včetně okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby. V této souvislosti si tedy dovoluji odkázat na výklad k ustanovení § 207 odst. 1 KK a na tomto místě uvádím pouze již zmíněné vymezení okruhu možných poškozených.

Dle dikce ust. § 207 odst. 1a KK jsou jimi osoby, které jsou bezradné s ohledem na svůj věk, zdravotní nebo psychický stav. Dle názoru polského Nejvyššího soudu se jedná o osoby, které nemohou z důvodu svých fyzických vlastností (jako je vysoký věk, zdravotní postižení, dlouhodobá nemoc) nebo psychických vlastností (jako je například mentální postižení) rozhodovat o svém vlastním osudu ani o své vlastní vůli změnit svou situaci a postavení.¹²³

Na rozdíl od české právní úpravy tedy není potřeba, aby poškozený byl svěřen (byť fakticky bez právního titulu) do péče pachatele. Postačí, pokud poškozený splňuje shora popsaná kritéria a nejsou zde tedy kladeny žádné zvláštní požadavky na vlastnosti či postavení pachatele. Pachatelem v tomto kontextu může být kdokoliv. Důležité je pouze to, že lze poškozeného zařadit do skupiny shora popsaných zranitelných osob. Domnívám se však, že v praxi bude tato skutková podstata dopadat v drtivé většině případů na stejný okruh pachatelů, jako je tomu u trestného činu týrání svěřené osoby dle českého trestního zákoníku, a tedy na pachatele mající poškozeného v péči. Dle polského trestního zákoníku však může být za týrání odpovědný i ku příkladu soused nemohoucího seniora, či paní na úklid, jejímž úkolem není pečovat o něj.

¹²³ Wyrok Sądu Najwyższego ze dne 9.6.1976 ve věci VI KZP 13/75. Dostupný z: <https://www.saos.org.pl>

3.2 Trestné činy proti životu a zdraví

Život a zdraví člověka jsou bezesporu ty nejdůležitější statky, které právo chrání. V českém trestním zákoníku je tato skutečnost vyjádřena mezi jinými i zařazením trestných činů ohrožujících či porušujících tyto zájmy do první hlavy zvláštní části. Polský zákonodárce zařadil trestné činy proti životu a zdraví až do čtvrté hlavy zvláštní části, avšak na základě této premisy nelze konstatovat, že by polské trestní právo přikládalo lidskému životu a zdraví menší hodnotu. Ostatně požadavek ochrany života a zdraví člověka je v obou státech zakotven na úrovni ústavního práva, kdy v ústavním zákoně č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod (dále také „LZPS“) v čl. 6 odst. 1 stojí, že: „Každý má právo na život. Lidský život je hoden ochrany již před narozením.“ a v polské ústavě – ustawa z dnia 2 kwietnia 1997 (Dz.U. 1997 nr 78 poz. 483) - Konstytucja Rzeczypospolitej Polski (dále také „KRP“) je pak v čl. 38 uvedeno, že: „Polská republika garantuje každému člověku právní ochranu života.“ Právo na život je tedy právem, které svědčí každému člověku a jako takové je tedy ústavním právem, které je přímo aplikovatelné, nicméně k plné aplikovatelnosti takového práva je nutná jeho konkretizace v rámci celého právního řádu. Jednou z takových konkretizací jsou pak i ustanovení trestního zákoníku, konkrétně stanovení skutkových podstat trestných činů proti životu a zdraví.¹²⁴

Zdánlivě by se mohlo zdát, že trestné činy proti životu a zdraví tak úplně s domácím násilím nesouvisejí. Takovýto pohled na věc by byl však dle mého názoru mylný a značně zjednodušený. Trestné činy proti životu a zdraví jsou ve velké části případů domácího násilí naopak velmi relevantním pojmem. Ať už hovoříme o případech fyzických útoků, kdy oběť může mít často velmi vážná zranění, či dokonce o případech, kdy pachatel oběť zavraždí. Samozřejmě jsou zde i případy, kdy oběť zabije násilnou osobu, neboť již déle nedokáže snášet její trýznivé jednání. I této problematice bych se chtěla alespoň krátce věnovat, ačkoliv primárním cílem této kapitoly je popis jednotlivých skutkových podstat, jejichž naplnění se dopouštějí pachatelé domácího

¹²⁴ KLÍMA, Karel. *Ústavní právo*. 3., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006. Právnícké učebnice. s. 281.

násilí a nikoliv oběti. V širším slova smyslu však takovýto trestný čin spáchaný obětí má také původ v domácím násilí, a proto považují za důležité jej zmínit.

3.2.1 Vražda a zabití

Vražda je nejzávažnějším trestným činem proti životu a zdraví. Trestní zákoník zakotvil tuto skutkovou podstatu do § 140 a stanovil za její naplnění nejpřísnější sankce. Objektem tohoto trestného činu je zcela logicky lidský život. Objektivní stránka trestného činu vraždy spočívá v usmrcení, přičemž nezáleží na tom, jakými prostředky toho pachatel dosáhne. Vražda může být spáchána jak konáním, tak opomenutím. Dlužno dodat, že pachatelem trestného činu vraždy může být kdokoliv a trestní zákoník tedy u této skutkové podstaty nestanoví konkrétní či speciální subjekt.¹²⁵

Subjektivní stránka trestného činu vraždy vyžaduje úmysl, avšak míra úmyslného způsobení následku nemusí být ve všech případech jejího spáchání stejná.¹²⁶ V rámci této skutkové podstaty tedy trestní zákoník rozlišuje, na základě míry úmyslného způsobení následku, tak zvanou „vraždu prostou“, kdy pachatel zavraždí svou oběť bez předchozího plánování a dalo by se tedy zjednodušeně konstatovat, že se jedná o vraždu v afektu a vraždu s rozmyslem, která je závažnějším typem tohoto deliktu. Rozlišujícím kritériem mezi vraždou prostou a vraždou s rozmyslem je právě onen „rozmysl,“ kdy pachatel v rámci svého uvážení hodnotí, zda se tohoto trestného činu dopustit či ne. Takovéto pachatelovo uvážení či hodnocení není myšlenkovým pochodem, který by nutně musel znamenat dlouhou dobu příprav a promýšlení vraždy. K tomu, aby byl pachatel uznán vinným vraždou s rozmyslem bohatě postačí pachatelovo uvážení krátce před činem.¹²⁷

Polský Kodeks karny uzákoňuje trestnost vraždy v ustanovení § 148. Jak konstrukce této skutkové podstaty, tak teoretická východiska, která se k ní vážou jsou až na malé detaily totožné s těmi českými. Na rozdíl od české úpravy chybí kvalifikovaná skutková podstata trestného činu vraždy v případech, kdy tato je spáchána s rozmyslem. Ačkoliv kodeks karny tuto kvalifikovanou skutkovou podstatu neobsahuje, teorie i

¹²⁵ NOVOTNÝ, Oto. *Trestní právo hmotné*. 4. přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2004. s. 21-23.

¹²⁶ Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

¹²⁷ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 6. vyd. Praha: Leges, 2017. s. 524-525.

aplikační praxe dovozují, že vražda „nagła“ (v doslovném překladu „náhlá“), tedy vražda v afektu, je oproti vraždě s rozmyslem méně závažným trestným činem, kdy je jednak dána nižší společenská škodlivost takového jednání a jednak takový čin vykazuje nižší míru úmyslného zavinění.¹²⁸ Ostatně tento závěr je možné vysledovat i z konstantní judikatury, jako příklad uvádím rozsudek Sądu okręgowego w Słupsku ze dne 25.11.2016 ve věci II K 24/16, ve kterém stojí, že:

„...Jak judikatura, tak doktrína činí rozdíl mezi rozmyslem (dolus premeditatus) a úmyslem náhlým (dolus repentinus), jako mezi dvěma různými druhy úmyslu přímého. Vražda v afektu je charakteristická tím, že pachatel své jednání předem nepromýšlí a vraždí zpravidla pod vlivem emocí, a to bez toho, aby měl možnost promyslet všechny okolnosti svědčící pro a proti spáchání tohoto trestného činu. V judikatuře se poté obecně přijímá, že vražda v afektu je vraždou s nižším stupněm zavinění...“¹²⁹

Tyto závěry ostatně vycházejí zejména z rozhodovací praxe Nejvyššího soudu (dále také např. Wyrok Sądu Najwyższego ze dne 27.10.1995 ve věci III KRN 118/95.)

V dalších aspektech je tedy skutková podstata trestného činu vraždy konstruována v Polsku téměř totožně jako v České republice. Ostatní kvalifikované skutkové podstaty, které se v trestním zákoníku nacházejí ve třetím odstavci, jsou s výjimkou vraždy spáchané na těhotné ženě a dítěti mladším 15 let obsaženy i v polském trestním předpisu. Co se týče trestních sazeb i tyto jsou v případech vraždy v obou státech velmi podobné. V Polsku je spodní hranice trestu odnětí svobody o něco málo nižší a u horní hranice poté zase vyšší, než je tomu v České republice. Totéž platí i pro kvalifikované skutkové podstaty.

Pro tuto práci je stěžejní vztah trestného činu vraždy a domácího násilí jako takového. Jak jsem již uvedla výše, domácí násilí bývá velmi často zaměňováno se skutkovou podstatou trestného činu týrání osoby žijící ve společném obydlí. Ačkoliv je takováto záměna jistě nepřesná a nelze souhlasit s umístěním rovnítka mezi tyto pojmy, je jistě na místě přisvědčit názoru, že tato skutková podstata má k pojmu domácí násilí

¹²⁸ WAŚKA, Andrzej. *Kodeks Karny: część szczególna. Komentarz do artykułów 117-2e21*. 3. wyd. Warszawa: C.H. Beck, 2006. s.165.

¹²⁹ Wyrok sądu okręgowego w Słupsku ze dne 25.11.2016 ve věci II K 24/16. Dostupný z: <https://www.saos.org.pl>

nejblíže. V tomto kontextu je tedy nutné položit si otázku, jak je to se souběhem trestného činu vraždy a týrání osoby žijící ve společném obydlí. Odpověď na tuto otázku nalezneme v judikatuře, která se touto problematikou již opakovaně zabývala. Konstantní názor nejvyšších justičních autorit na toto téma si dovolím demonstrovat citací z Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 20.4.2011, vydaného pod č.j. 3 Tdo 391/2011-27:

„Trestného činu týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě podle § 215a odst. 1, odst. 2 písm. a) tr. zák. se dopustí ten, kdo týrá osobu blízkou nebo jinou osobu žijící s ním ve společně obývaném bytě nebo domě, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 zvlášť surovým způsobem nebo na více osobách.

O tzv. faktickou konzumpci jde v případě, kdy jeden trestný čin je relativně málo významným prostředkem nebo málo významným následkem základního trestného činu. V projednávaném případě se obviněný dopustil dvěma útoky mnohahodinového brutálního až sadistického týrání poškozené, které v určitých momentech vrcholilo pokusy o její usmrcení. Naprosto tedy nelze dovozovat, že by týrání poškozené bylo pouze nějakým málo významným prostředkem pokusu o její usmrcení.

Nejvyšší soud poznamenává, že při souběhu trestného činu podle § 215a tr. zák. s trestným činem ublížení na zdraví podle § 221 odst. 1 tr. zák. je možná faktická konzumpce. Obdobně tomu je i u souběhu s trestným činem ublížení na zdraví z nedbalosti podle § 223 tr. zák. Pokud má jednání pachatele za následek ublížení na zdraví, jak je v praxi obvyklé, jde zpravidla o vedlejší a méně významný následek hlavní trestné činnosti spočívající v týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě. Z toho důvodu posouzení skutku jako závažnějšího trestného činu podle § 215a tr. zák. zpravidla fakticky konzumuje jeho posouzení jako méně závažného trestného činu ublížení na zdraví podle § 221 odst. 1 či § 223 tr. zák. Vedlo-li však týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě u ní ke způsobení těžké újmy na zdraví nebo ke smrti, je to třeba vyjádřit souběhem trestného činu podle § 215a tr. zák. a trestného činu ublížení na zdraví podle § 221 odst. 1, odst. 2 písm. c), příp. odst. 3, § 222 nebo § 224 tr. zák., popř. dokonce trestného činu vraždy podle § 219 tr. zák.“¹³⁰

¹³⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 20.4.2011 ve věci 3 Tdo 391/2011, dostupné z: <http://kraken.slv.cz>

Podobný závěr ostatně dovozuje i polská teorie, když stanoví, že souběh trestného činu vraždy a trestného činu „znęcanie się“ dle ust. § 207 KK je zásadně možný v případech, kdy následkem týrání je smrt týrané osoby, přičemž pachatel při tomto svém smrtícím aktu byl srozuměn s tím, že jeho jednání může způsobit takový následek.¹³¹ Tuto tezi potvrzuje taktéž ustálená rozhodovací praxe, ku příkladu zde uvádím rozsudek Sądu Apelacyjnego w Krakowie ze dne 23.01.1992 ve věci II AKr 198/9, ve kterém stojí, že:

„Trestný čin vraždy a týrání mohou být v jednočinném souběhu v případech, kdy ke spáchání vraždy dojde v rámci týrání, avšak s úmyslem eventuálním vedle přímého úmyslu směřujícího k naplnění skutkové podstaty týrání.“¹³²

Jakkoliv se může zdát, že případů domácího násilí, jejichž vyvrcholením je vražda týrané osoby není mnoho, rozhodně není na místě tento problém bagatelizovat. Z dostupných justičních statistik vyplývá, že ku příkladu v roce 2013 v České republice došlo v rámci trestného činu týrání osoby žijící ve společném obydlí k usmrcení „pouze“ jediné oběti. Nicméně považuji za vhodné se na tuto otázku podívat i z druhé strany, a to z pohledu kriminálních statistik, jež tvrdí, že až k polovině všech spáchaných vražd dochází mezi partnery nebo nejbližšími rodinnými příslušníky.¹³³

Obdobnou statistiku je možné dohledat i v polském právním prostředí, kdy od roku 2012 justiční statistiky zohledňují vícero trestných činů (tzn. ne pouze trestný čin dle ust. § 207 KK), které mohou být kvalifikovány jako domácí násilí. V souvislosti s domácím násilím došlo v Polsku ve shora uvedeném roce ke dvěma vraždám.¹³⁴

¹³¹ WĄSKA, Andrzej. *Kodeks Karny: część szególna. Komentarz do artykułów 117-221*. 3. wyd. Warszawa: C.H. Beck, 2006. s.165.

¹³² Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie ze dne 23.01.1992 ve věci II AKr 198/9. Dostupný z: <https://www.saos.org.pl>

¹³³ VOŇKOVÁ, Jiřina a David OPLATEK. *Vraždy v kontextu domácího násilí*. Praha: proFem o.p.s., 2015. s. 19 a 62.

¹³⁴ MINISTERSTWO SPRAWIEDLIWOŚCI. *Wyciąg z informacji o realizacji przez wymiar sprawiedliwości Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w 2012 roku - dane statystyczne*. Dostupné z: https://www.ms.gov.pl/Data/Files/_public/ppwr/aktualnosci/wyciag-z-informacji-o-realizacji-przez-wymiar-sprawiedliwosci-kppwr---dane-statystyczne.pdf

Jak jsem se již shora zmiňovala, trestný čin zabití je protiprávním jednáním, jehož se v případech domácího násilí nedopouští násilná osoba, nýbrž oběť domácího násilí. Skutková podstata trestného činu zabití, která je upravena v ustanovení § 141 TZ je privilegovanou skutkovou podstatou k trestnému činu vraždy. Tato skutková podstata byla do českého trestního práva znovu zavedena až se současným trestním zákoníkem a inspirací ji byly zejména zahraniční právní úpravy. K tomuto nutno dodat, že polské trestní právo bylo taktéž jedním z pramenů inspirace, a to vedle práva rakouského a švýcarského. Na rozdíl od řady zahraničních úprav však konstrukce trestného činu zabití nevyžaduje naplnění dvou podmínek, tj. afektu a zavrženíhodného jednání poškozeného, nýbrž postačí samotné zavrženíhodné jednání poškozeného, které je tak do určité míry na afektu nezávislé.¹³⁵ Pokud se na danou problematiku podíváme prizmatem domácího násilí, mám za to, že skutková podstata formulována českým trestním zákoníkem je velmi příhodná. Dlouhodobé týrání oběti domácího násilí a psychické hrůzy, které tato zažívá, by dle mého názoru neměly být upozadřovány jen z toho důvodu, že jednání nebylo dostatečně afektivní.

Podobně jako je tomu u vraždy, objektivní stránka trestného činu zabití spočívá ve způsobení následku, tedy ve způsobení smrti člověka, lhostejno jakými prostředky toho pachatel dosáhne a objektem chráněným tímto ustanovením je lidský život. Pachatelem tohoto trestného činu může být kdokoliv. Po subjektivní stránce je vyžadován úmysl, a to buď úmysl přímý nebo úmysl nepřímý.¹³⁶

Pokud má být jednání pachatele hodnoceno jako zabití, a nikoliv jako vražda, musí být splněny podmínky, které tato privilegovaná skutková podstata předvídá. K usmrcení člověka tedy musí dojít v silném rozrušení ze strachu, úleku, zmatku nebo jiného omluvitelného hnutí mysli, anebo v důsledku předchozího zavrženíhodného jednání poškozeného. Důležité je u této privilegované skutkové podstaty nejen to, že na rozdíl od vraždy jejího pachatele může postihnout nižší trest, ale také na něj nebude pohlíženo jako na vraha.

Další neméně důležitou skutečností je fakt, že v ustanovení § 141 TZ není stanoveno, že by zavrženíhodné jednání poškozeného muselo být v té nejužší časové

¹³⁵ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář. 2. vyd.* Praha: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře. s. 1489.

¹³⁶ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 6. vyd.* Praha: Leges, 2017. s. 526–528.

souvislosti s jeho usmrcením. Avšak musí zde být dána příčinná souvislost mezi usmrcením poškozeného a jeho zavrženíhodným jednáním. Zavrženíhodné jednání poškozeného musí být dostatečně intenzivní, aby mohlo být vůbec uvažováno o mírnějším trestu pro pachatele, když ustanovení trestného činu zabití chrání statek nejdůležitější, jakým je lidský život. Takové jednání poškozeného musí být mimořádně zlé, ponižující, zraňující a jako takové se musí jevit i celé společnosti, aby mohlo být vůbec uvažováno o jakési omluvitelnosti jednání pachatele, nikoliv však o jeho beztrestnosti.¹³⁷

Zejména skutečnost, že zlé jednání poškozeného nemusí bezprostředně předcházet jeho usmrcení a nezávislost zavrženíhodného jednání poškozeného a afektu ze strany pachatele, činí z tohoto ustanovení institut široce použitelný v případech, kdy oběť domácího násilí v důsledku dlouhodobého týrání usmrtí násilnou osobu. Ostatně souvislost mezi zabitím a domácím násilím již byla opakovaně judikována, kdy není nikterak překvapivé, že právě domácí násilí je jak justicí, tak odbornou i laickou veřejností považováno za jedno z možných zavrženíhodných jednání ve smyslu ustanovení § 141 TZ.

Polská právní úprava je v této oblasti dle mého názoru pro oběti domácího násilí méně příznivá. V Polském trestním právu byla tato privilegovaná skutková podstata obsažena jak v trestním zákoníku z roku 1932 a z roku 1969, tak i v tom současném. Současný trestní zákoník zabití neupravuje v samostatném paragrafu, nýbrž pouze v samostatném (čtvrtém) odstavci skutkové podstaty trestného činu vraždy. Na rozdíl od české právní úpravy požaduje kumulativní naplnění obou podmínek, tedy jak usmrcení člověka spáchané v afektu, tak omluvitelné okolnosti k jeho usmrcení vedoucí. A samozřejmě musí být zachována příčinná souvislost mezi oběma.¹³⁸

Samotné znění ustanovení je následující: „Kdo zabije člověka pod vlivem silného afektu, který je ospravedlnitelný okolnostmi...“ A je z něj tedy zcela zřejmé, že aby mohlo být jednání kvalifikováno jako zabití, je nezbytně nutné naplnění obou shora

¹³⁷ HOŘÁK, Jaromír. *Vražda a zabití v novém trestním zákoníku* In: Bulletin advokacie, č. 10, 2009.

¹³⁸ MAREK, Andrzej. *Prawo Karne*. 6. wyd. Warszawa: C.H. Beck, 2005. Studia prawnicze. s 428.

pojednávaných podmínek a jako další k nim poté přistupuje skutečnost, že se pachatel do stavu afektu dostal bez vlastního přičinění.¹³⁹

V otázce, co může být považováno za vliv silného afektu má již dnes teorie i judikatura poměrně jasno, když uvádí, že se musí jednat o takový psychický stav člověka, kdy emocionální reakce na určitou situaci potlačují rozumové funkce, což způsobuje výraznou nerovnováhu. Tento stav je potřeba důsledně odlišovat od tak zvaného patologického afektu, který je předmětem zkoumání psychiatrie, neboť zde se jedná o mimořádný a krátkodobý stav psychiky pachatele. V případě afektu u trestného činu zabití tedy nehovoříme o afektu patologickém, nýbrž o afektu fyziologickém, což má zásadní význam pro otázku nutnosti posuzování jednání pachatele znalcem z oboru psychiatrie, které tedy v tomto kontextu většinou nebývá zcela nezbytné.¹⁴⁰

Jelikož tedy musí být u pachatele současně přítomen jak afekt, tak omluvitelná pohnutka k jeho jednání, je ustanovení v polském trestním právu jednoznačně užší a tato skutečnost samozřejmě může mít dopad na pachatele z řad obětí domácího násilí, kdy dlouhodobě frustrovaná oběť může často jednat ve stavu, který nelze nazývat afektem.

V případech, kdy existují pochybnosti o tom, zda se obviněný dopustil trestného činu vraždy či zabití postupuje soud vždy tak, že nejprve zkoumá, zda jednal v afektu a až poté eventuálně přechází k hodnocení, jestli byla jeho pohnutka omluvitelná. V této souvislosti se tedy o hodnocení omluvitelnosti jednání pachatele hovoří až jako o sekundární podmínce.¹⁴¹

V tomto kontextu tedy může často dojít k tomu, že oběť domácího násilí, která vystupuje v roli pachatele, neprojde tímto prvním testem a skutek se bude automaticky považovat nikoliv za zabití, ale za vraždu s nepoměrně vyšší trestní sazbou. V tomto kontextu mám jednoznačně za to, že právní úprava v českém trestním právu je zdařilejší.

¹³⁹ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi ze dne 28.02.2001 ve věci II AKa 19/01. Dostupný z: <https://www.saos.org.pl>

¹⁴⁰ WAŚKA, Andrzej. *Kodeks Karny: część szeregowa. Komentarz do artykułów 117-221. 3. wyd.* Warszawa: C.H. Beck, 2006. s.216-217.

¹⁴¹ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach ze dne 06.04.2000 ve věci II AKa 40/00. Dostupný z: <https://www.saos.org.pl>

Dalším důležitým rozdílem mezi polskou a českou právní úpravou trestného činu zabití je spodní hranice trestní sazby. Zatímco v České republice jsou spodní hranicí trestu odnětí svobody tři léta (což bývá mnohými odborníky kritizováno jako sazba neúměrně nízká s ohledem na hodnotu chráněného zájmu¹⁴²), v Polsku je to dokonce jen jeden rok. A nutno dodat, že v řadě v Polsku mediálně známých případů, skutečně padl pro oběť domácího násilí, která zabila násilnou osobu, trest jednoho či dvou let odnětí svobody.

3.2.2 Ublížení na zdraví

Ublížení na zdraví je další z řady trestných činů, které mohou souviset s domácím násilím. Ve většině případů souvisí především s fyzickým násilím, kdy násilná osoba útočí na tělesnou integritu poškozeného. Jak jsem však již shora uvedla v mezinárodní klasifikaci nemocí se nachází taktéž posttraumatický stresový syndrom, který bývá častým jevem u obětí domácího násilí, a i tento je tedy potřeba považovat za újmu na zdraví. Judikatura dokonce dovozuje, že vznik posttraumatického stresového syndromu, jakožto duševního onemocnění, je zpravidla těžkou újmou na zdraví ve smyslu ust. § 122 odst. 2 písm. i) TZ.¹⁴³

Na tomto místě je potřeba vymezit vzájemný vztah trestných činů týrání osoby žijící ve společném obydlí (či týrání svěřené osoby) dle ust. 199 TZ (resp. 198 TZ) a trestných činů ublížení na zdraví a těžkého ublížení na zdraví. Je na bílé dni, že ne každá facka či pohlavek mohou být kvalifikovány jako ublížení na zdraví, avšak pokud se násilná osoba dopouští takového zásahu do tělesné integrity oběti dlouhodobě a opakovaně, může rozhodně dojít k naplnění skutkové podstaty trestného činu týrání osoby žijící ve společném obydlí. Jak je tomu však v případech, kdy dojde jednak k újmě na zdraví a jednak je oběť dlouhodobě vystavována týrání ze strany osoby žijící s ní ve společném obydlí? Na tuto otázku najdeme odpověď jak v právní teorii, tak v judikatuře.

¹⁴² HOŘÁK, Jaromír. *Vražda a zabití v novém trestním zákoníku* In: Bulletin advokacie, č. 10, 2009.

¹⁴³ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 6.5.2015 ve věci 4 Tdo 1296/2011, dostupné z: <http://kraken.slv.cz>

Vztah trestných činů ublížení na zdraví dle ust. § 146 TZ a týrání osoby žijící ve společném obydlí dle ust. § 199 TZ byl již mnohokrát předmětem zkoumání justičních autorit. Zpravidla je v případech, kdy je oběti týrání způsobena „prostá“ újma na zdraví tato újma konzumována již ustanovením § 199 TZ a hovoříme tedy v této souvislosti o faktické konzumpci. Jak jsem již shora uvedla o faktickou konzumpcí jde dle Nejvyššího soudu ČR v případech, kdy: *„jeden trestný čin je relativně málo významným prostředkem nebo málo významným následkem základního trestného činu“*¹⁴⁴ V případě domácího násilí tedy lze konstatovat, že je prostá újma na zdraví způsobená násilnou osobou oběti domácího násilí, jakožto méně závažný trestný čin, zpravidla konzumována ust. § 199 TZ a pachatel tedy bude odpovědný pouze za tento trestný čin.¹⁴⁵

Jiná je však situace, pokud se jedná o možný souběh trestných činů těžkého ublížení na zdraví a týrání osoby žijící ve společném obydlí. Ačkoliv je v ust. § 199 odst. 2 písm. b) TZ způsobení těžké újmy na zdraví zakotveno jakožto okolnost podmiňující požití vyšší trestní sazby, existují případy, kdy se jednání pachatele neposoudí pouze dle tohoto ustanovení, ale také dle ust. § 145 TZ. Kritériem oddělujícím tyto dvě situace je úmysl. Pokud pachatel jednal v úmyslu týrat osobu žijící ve společném obydlí a způsobil tím této osobě těžkou újmu na zdraví, aniž by způsobení takové újmy bylo jeho cílem, jednalo by se v daném případě nepochybně o trestný čin dle ust. § 199 odst. 2 písm. b) TZ. V situaci, kdy však pachatel úmyslně způsobí týrané osobě také těžkou újmu na zdraví, je na místě posoudit jeho jednání jako souběh obou trestných činů, neboť pouze tak může dojít k plnému vystižení závažnosti pachatelova protiprávního jednání.¹⁴⁶

K tomuto si dovoluji uvést citaci z usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 20.5.2015, sp.zn. 3 Tdo 493/2015, ve kterém stojí:

¹⁴⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 20.4.2011 ve věci 3 Tdo 391/2011, dostupné z: <http://kraken.slv.cz>

¹⁴⁵ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář. 2. vyd.* Praha: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře. s. 1943-1944.

¹⁴⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 22.5.2014 ve věci 6 Tdo 400/2014, dostupné z: <http://kraken.slv.cz>

„Zásadně platí, že každý skutek má být posouzen podle všech zákonných ustanovení, která jsou jím naplněna. Tak zvaný jednočinný souběh dvou nebo více trestných činů je vyloučen pouze tehdy, jestliže jsou ve vzájemném poměru tzv. speciality nebo subsidiarity, nebo pokud jde o případ tzv. faktické konzumpce.“¹⁴⁷

V Polsku je právní úprava ublížení na zdraví v několika aspektech odlišná. Podobně jako je tomu v českém trestním právu, i polský trestní zákoník zná trestný čin těžkého ublížení na zdraví, který nalezneme v ust. § 156 KK. Kromě těžkého ublížení na zdraví rozlišuje polská právní úprava taktéž střední a lehké ublížení na zdraví, a to v ust. § 157 KK. Skutečnost, že polské trestní právo, na rozdíl od českého, rozlišuje mezi středním a lehkým ublížením na zdraví je velmi významná a dle mého názoru může být podstatná právě i v případech domácího násilí. Jako „lehká“ újma na zdraví je charakterizováno zdravotní omezení, které netrvalo déle než 7 dnů (stejná hranice je v soudní praxi respektována i u nás, pokud jde o naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu dle ust. § 146 TZ, a to na základě ustálené judikatury). Co je však možno považovat za skutečně zajímavé, je fakt, že „lehké“ ublížení na zdraví není stíháno z úřední povinnosti, ale pouze na základě soukromé žaloby a dalo by se tedy říci, že v polském trestním právu dochází k prolomení zásady oficiality trestního řízení. Skutečnost, že ke stíhání pachatele dochází až na základě soukromé žaloby je vyjádřena v ust. § 157 odst. 4 KK, které navíc stanoví, že stíhání pachatele trestného činu ublížení na zdraví je zahájeno pouze na základě soukromé žaloby, jestliže poškozený není osobou žijící s pachatelem ve společném obydlí. V případě, že poškozený je takovou osobou, postupují orgány činné v trestním řízení z úřední povinnosti.

Úprava „lehkého“ ublížení na zdraví netrvajícího déle než 7 dnů v polském trestním zákoníku je dle mého názoru úpravou zdařilou, zejména s ohledem na efektivnější postih domácího násilí. Jakkoliv může být této úpravě právem vyčítáno, že kriminalizuje jednání, které není natolik závažné, aby si zasloužilo vyjádření v trestním zákoníku, mám za to, že právě tento přísnější pohled na věc v kombinaci se zakotvením soukromoprávní žaloby může mít výchovný účinek na pachatele domácího násilí. Samozřejmě každá mince má dvě strany a je zde tedy i relativně snadná možnost

¹⁴⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 20.5.2015 ve věci 3 Tdo 493/2015, dostupné z: <http://kraken.slv.cz>

zneužití daného institutu. Co si dle mého názoru zaslouží vyzdvihnout je taktéž výjimka ze zásady stíhání pouze na základě soukromého podnětu, a to v případech, kdy újmu na zdraví poškozenému způsobí osoba žijící s ním ve společném obydlí. Taková úprava je dle mého názoru velmi pokroková, neboť umožňuje efektivně řešit případy, kdy by oběť domácího násilí mohla ze strachu z pachatele soukromou žalobu nepodat. Zároveň je tím vyhověno i požadavkům Istanbulské úmluvy. V českém právním řádu není možnost nepodmíněného stíhání mezi osobami žijícími ve společném obydlí zakotvena ani na úrovni řízení o přestupcích, kdy k projednání přestupku proti občanskému soužití, kterého se dopustí ten, kdo jinému ublíží na zdraví dle ust. § 7 odst. 1 písm. b) zákona č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích (dále také „zákon o přestupcích“) musí být udělen souhlas osoby přímo postižené spácháním přestupku! K tomuto uvádím, že za téměř dva roky mé praxe v advokátní kanceláři, kde se podílím na zpracování přestupkové agendy, byl daný souhlas podán pouze ve dvou případech, i když poučení o možnosti podat souhlas bylo rozesláno desítky.

Abych však nezabíhala příliš daleko, chtěla bych se vrátit k problematice souběhů trestných činů proti lidskému zdraví a týrání osoby žijící ve společném obydlí, polsky „znęcanie się.“ Otázkou možných souběhů se opakovaně zabýval polský Nejvyšší soud, který konstatoval, že souběh trestného činu „znęcanie się“ je zásadně možný ve všech případech, kdy týrání způsobilo následek překračující meze pojmu „týrání“ a zároveň naplnilo znaky jiného trestného činu. Zásadně je tedy možný souběh trestného činu týrání neboli „znęcanie się“ se všemi formami ublížení na zdraví, tedy s „těžkým“, „středním“ i „lehkým.“¹⁴⁸

Nyní bych se chtěla zastavit nad znaky trestných činů, jejichž následkem je újma na zdraví, a to nejprve stran české právní úpravy, poté stran té polské. Ustanovení § 145 a § 146 TZ chrání lidské zdraví, které je objektem těchto trestných činů. Předmětem útoku je živý člověk, který však v době útoku přirozeně nemusí být zcela zdravý a je proto potřeba následně rozlišovat jaká zranění měl poškozený před útokem a jaká mu byla způsobena právě pachatelem. Pachatel se může těchto trestných činů dopustit jak konáním, tak opomenutím takového konání, k němuž byl povinen. Pachatelem těchto trestných činů může být kdokoliv a skutkové podstaty tedy nevyžadují speciální ani

¹⁴⁸ Wyrok Sądu Okręgowego w Gliwicach ze dne 10.11.2015 ve věci VI Ka 785/15. Dostupný z: <https://www.saos.org.pl>

konkrétní subjekt. Po subjektivní stránce je potřeba, aby pachatel jednal v úmyslu způsobit poškozenému ublížení na zdraví či v případě trestného činu dle § 145 TZ těžkou újmu na zdraví.¹⁴⁹

Objektivní stránka těchto trestných činů je tedy charakterizována způsobením ublížení na zdraví či těžkého ublížení na zdraví, kdy ve výkladovém ustanovení § 122 TZ nalezneme klíč k rozlišení, zda byla jednáním pachatele způsobena ta či ona míra škodlivého následku, když stanoví, že:

„(1) Ublížením na zdraví se rozumí takový stav záležející v poruše zdraví nebo jiném onemocnění, který porušením normálních tělesných nebo duševních funkcí znesnadňuje, nikoli jen po krátkou dobu, obvyklý způsob života poškozeného a který vyžaduje lékařského ošetření.

(2) Těžkou újmu na zdraví se rozumí jen vážná porucha zdraví nebo jiné vážné onemocnění. Za těchto podmínek je těžkou újmu na zdraví

- a) zmrzačení,*
- b) ztráta nebo podstatné snížení pracovní způsobilosti,*
- c) ochromení údu,*
- d) ztráta nebo podstatné oslabení funkce smyslového ústrojí,*
- e) poškození důležitého orgánu,*
- f) zohydění,*
- g) vyvolání potratu nebo usmrcení plodu,*
- h) mučivé útrapy, nebo*
- i) delší dobu trvající porucha zdraví.“*

Na tomto místě je potřeba zdůraznit, že jak ublížení na zdraví, tak těžká újma na zdraví jsou právními pojmy a o naplnění jejich znaků tedy rozhoduje vždy soud, nicméně je zcela zřejmé, že se soud v dané otázce neobejde bez znaleckých posudků odborníků v daném odvětví zdravotnictví.¹⁵⁰

U způsobení ublížení na zdraví dle ust. § 146 TZ je tedy v kontextu ust. § 122 odst. 1 TZ vyžadováno, aby porušení normálních tělesných či duševních funkcí

¹⁴⁹ VANTUCH, Pavel. *Trestní zákoník s komentářem: komentář k zákonu č. 40/2009 Sb., ve znění pozdějších předpisů: informace z judikatury: k 1.8. 2011. 1. vyd.* Olomouc: ANAG, 2011. s. 483-484.

¹⁵⁰ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část.* 3. vyd. Praha: Leges, 2013. s. 539.

znesnadňovalo obvyklý způsob života nikoliv jen po krátkou dobu, tato doba je dle konstantní judikatury stanovena na 7 dní, kdy však každý jednotlivý případ je potřeba posuzovat samostatně a ve všech souvislostech.¹⁵¹ Jak jsem již uvedla výše, stejnou dobu vyžaduje také polský trestní zákoník ke způsobení „střední“ újmy na zdraví, tedy takové, která je na rozdíl od zranění vyžadujícího kratší dobu léčby stíhání z úřední povinnosti. Rozdílem je však skutečnost, že polský trestní zákoník dobu 7 dnů výslovně stanovuje v ustanovení upravujícím „lehké“ a „střední“ ublížení na zdraví.

Považuji za důležité zmínit také skutečnost, že ust. § 146 TZ je jednou ze skutkových podstat u níž se vyžaduje souhlas poškozeného, pokud je poškozený ve vztahu k pachateli osobou, vůči které by poškozený v postavení svědka mohl odepřít výpověď v souladu s ust. § 100 odst. 2 zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád (dále také „TR“.)

V případě těžkého ublížení na zdraví musí dojít k naplnění podmínek vyžadovaných ust. § 122 odst. 2 TZ a musí se tedy jednak jednat o vážné onemocnění či vážnou poruchu zdraví, a jednak musí dojít k jednomu z následku taxativně stanovenému v odst. 2 téhož ustanovení písm. a) až i).¹⁵² Dále je na místě zmínit, že delší dobu trvající poruchou zdraví ve smyslu ust. § 122 odst. 2 písm i) TZ je doba 6 týdnů, kdy opět je potřeba přihlédnout k okolnostem každého jednotlivého případu.¹⁵³

Považuji za vhodné zmínit se na tomto místě taktéž o privilegované skutkové podstatě k ustanovením o ublížení na zdraví a těžkém ublížení na zdraví dle § 145 a § 146 TZ. Touto privilegovanou skutkovou podstatou je ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky, které je zakotveno v ust. § 146a TZ. Stejně jako zákonodárce považuje za méně společensky škodlivé případy zabití než vraždy, činí takovýto rozdíl i pokud se jedná o ublížení na zdraví. Podmínky k tomu, aby jednání pachatele mohlo být považováno za ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky jsou stejné jako je tomu v případě ust. § 141 TZ a nepovažuji tedy za potřebné se o nich na tomto místě dále zmiňovat. Přirozeně lze o případech ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky

¹⁵¹ Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 31.10.1985 ve věci Tpjf 24/85. Dostupné z <http://beck-online.cz>

¹⁵² JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 3. vyd. Praha: Leges, 2013. s. 539.

¹⁵³ Rozsudek Nejvyššího soud ČSSR ze dne 2. 12. 1965 ve věci 9 Tz 30/65. Dostupný z <http://beck-online.cz>

v souvislosti s domácím násilím uvažovat pouze v situaci, kdy oběť domácího násilí úmyslně způsobí ublížení na zdraví v silném rozrušení ze strachu, úleku, zmatku nebo jiného omluvitelného hnutí mysli anebo v důsledku předchozího zavrženíhodného jednání poškozeného, jak je uvedeno v ustanovení § 146a TZ.¹⁵⁴ Podobně jako je tomu v případech zabití se tedy nejedná o trestný čin, který lze zahrnout pod pojem domácí násilí, jelikož role jsou v tomto případě „obrácené.“ Považuji však za důležité se o této privilegované skutkové podstatě zmínit, jelikož i ustanovení, která „zvýhodňují“ spáchání trestného činu ze strany oběti vůči pachateli domácího násilí, v určitém smyslu dokreslují legislativní rámec ochrany oběti domácího násilí.

Jak jsem se již opakovaně uváděla, polská právní úprava rozlišuje případy „lehkého“ „středního“ a „těžkého“ ublížení na zdraví. Typové znaky těchto skutkových podstat jsou zásadně stejné jako je tomu v případě ublížení na zdraví v České republice.

Těžké ublížení na zdraví je upraveno v ust. § 156 KK. Na rozdíl od české právní úpravy není potřeba nahlížet do výkladových ustanovení, když ust. § 156 KK vymezuje, že za těžké ublížení na zdraví lze považovat: Způsobení ztráty zraku, sluchu, ztráty schopnosti řeči, ztráty reprodukčních funkcí. Způsobení jiného těžkého postižení, nevyléčitelné nemoci či dlouhotrvajícího onemocnění, které reálně ohrožuje život oběti, způsobení psychické nemoci, způsobení úplné nebo dlouhodobé pracovní neschopnosti, zohydění či způsobení „změny tvaru těla.“

Co lze považovat za zajímavé je skutečnost, že za dlouhotrvající onemocnění je dle ustálené judikatury považováno takové onemocnění, jehož doba léčby je delší než 6 měsíců.¹⁵⁵

Pokud se jedná o trestný čin středního a lehkého ublížení na zdraví, tyto jsou upraveny v ust. § 157 KK. Střední ublížení na zdraví je vymezeno negativně vůči těžkému, a je zde tedy stanoveno, že se jedná o případy ublížení na zdraví, které nespádají pod definici obsaženou v ust. § 156 odst. 1 KK. Lehké ublížení na zdraví je poté vymezeno negativně vůči střednímu v ust. § 157 odst. 2 KK, tak, že se jedná o takovou újmu na zdraví, jejíž léčba netrvala déle než 7 dnů (o případech lehkého ublížení na zdraví a zejména specifik stíhání tohoto trestného činu jsem pojednávala výše.) V polské právní úpravě nalezneme požadavek souhlasu poškozeného s trestním

¹⁵⁴ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář. 2. vyd.* Praha: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře. s. 1152.

¹⁵⁵ MAREK, Andrzej. *Prawo Karne.* 6. vyd. Warszawa: C.H. Beck, 2005. Studia prawnicze. s. 442.

stíháním v případech ublížení na zdraví pouze pokud došlo ke „střední“ či „lehké“ újmě na zdraví a tato byla způsobena neúmyslně.

V polském trestním zákoníku se nenachází ustanovení, které by reflektovalo menší společenskou škodlivost ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky, jako je tomu v českém trestním zákoníku v ust. § 146a TZ a oběť domácího násilí tedy bude v případě, že způsobí újmu na zdraví násilné osobě vždy trestně odpovědná za spáchání trestného činu dle ust. § 156 či § 157 KK (samozřejmě pokud se nebude jednat o případ nutné obrany, či nebude dána jiná okolnost vylučující protiprávnost). Tuto skutečnost považuji za slabší místo polského trestního zákoníku, neboť mám za to, že jestliže trestní právo reflektuje menší společenskou škodlivost zabití oproti vraždě, mělo by reflektovat i ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky, když se jedná o typově méně závažný trestný čin než ten, kterým je způsobena smrt člověka.

Nad rámec shora uvedeného a na okraj této podkapitoly bych si dovolila uvést ještě jeden trestný čin, který zná polské trestní právo, a který sice pojmově nespadá do kategorie ublížení na zdraví, avšak jelikož předmětem jeho ochrany je tělesná integrita, rozhodla jsem se jej uvést právě na tomto místě. Jedná se o ustanovení § 217 KK, které chrání tělesnou integritu člověka a ve výčtu trestných činů, které pojmově spadají pod domácí násilí, je zpravidla taktéž uváděn. Dle tohoto ustanovení je trestně odpovědný každý, kdo zasahuje do tělesné integrity jiného člověka, může se přitom jednat o jakýkoliv zásah, který nemusí způsobit poškozenému žádnou újmu na zdraví (může tak jít na příklad o facku, plivnutí na poškozeného apod.) Toto ustanovení je vyjádřením ústavní zásady dle čl. 41 KRP, který stanoví, že člověk je nedotknutelný. Ustanovení § 217 KZ sice bývá uváděno ve výčtech trestných činů, kterých se zpravidla dopouští pachatel domácího násilí, nicméně je potřeba uvést, že u tohoto trestného činu dochází v případech domácího násilí ke konzumpci ustanovením § 207 KK, který upravuje týrání neboli „znęcanie się.“

3.3 Trestné činy proti svobodě

Listina základních práv a svobod stanoví, že lidé jsou svobodní a rovni v důstojnosti a v právech, a taktéž zaručuje osobní svobodu. Objektem trestných činů nacházejících se v hlavě druhé zvláštní části českého trestního zákoníku a v hlavě osmé zvláštní části polského trestního zákoníku je tedy lidská svoboda. V první části této

podkapitoly pojednám o trestných činech proti osobní svobodě člověka, tedy takových, jejichž důsledkem je omezení volnosti pohybu. V druhé části této podkapitoly se poté budu zabývat trestnými činy omezujícími svobodnou vůli člověka. Trestné činy proti svobodě jsou dle mého názoru velmi signifikantní složkou domácího násilí, i když je násilí často zkratkovitě vnímáno pouze jako násilí fyzické, jehož důsledkem jsou zlomeniny a podlitiny. Je to velmi často právě omezení svobody pohybu a lidské vůle, které zanechává na oběti větší stopy než násilí fyzické. Trestné činy proti lidské svobodě jsou také nezřídka důsledkem toho, proč není oběť schopná ze spirály domácího násilí uniknout. Jen pro úplnost uvádím, že pro různost objektů trestných činů proti svobodě a trestného činu týrání osoby žijící ve společném obydlí (či týrání svěřené osoby a v polském trestním právu týrání neboli „znęcanie się“), je zásadně možný jejich souběh.

3.3.1 Zbavení/omezení osobní svobody

Objektem trestných činů zbavení a omezení osobní svobody je svoboda pohybu. Objektivní stránka skutkových podstat upravených v ust. § 170 TZ (zbavení osobní svobody) a v ust. § 171 TZ (omezení osobní svobody) tedy spočívá v tom, že pachatel brání jiné osobě ve volnosti pohybu, lhostejno jakým způsobem toho pachatel dosáhne. Může tedy jít o uzamčení osoby v uzavřeném prostoru, svázání či úmyslné odebrání kompenzačních pomůcek, bez kterých se poškozený nemůže přemísťovat z místa na místo.¹⁵⁶ Musí se však vždy jednat o takovou překážku v realizaci volnosti a svobody pohybu, která je nesnadno překonatelná.¹⁵⁷ Pachatelem tohoto trestného činu může být kdokoliv a trestní zákoník tedy v tomto smyslu neklade na osobu pachatele žádné zvláštní požadavky. Po subjektivní stránce je k naplnění obou shora uvedených trestných činů požadován úmysl. U trestného činu dle ust. § 171 odst. 1 a 2 TZ je poté podobně jako u ublížení na zdraví dle ust. § 146 TZ požadován souhlas poškozeného k trestnímu stíhání, pokud je poškozený ve vztahu k pachateli osobou, vůči které by poškozený v postavení svědka mohl odepřít výpověď v souladu s ust. § 100 odst. 2 TR.

¹⁵⁶ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 3. vyd. Praha: Leges, 2013. s. 572.

¹⁵⁷ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 11.2.1979 ve věci Tpjf 33/79. Dostupné z <http://beck-online.cz>

Rozdílem mezi trestnými činy omezení a zbavení osobní svobody je, jak již samotný název těchto skutkových podstat napovídá, zejména doba, po kterou takový nezákonný zásah ze strany pachatele trval. Zatímco u omezení osobní svobody se zpravidla jedná o krátkodobé omezení, zbavení osobní svobody má povahu dlouhotrvajícího uvěznění či jiné formy zbavení volnosti pohybu. Kritériem, na základě kterého soudní praxe rozlišuje, zda se jedná o omezení či zbavení osobní svobody, však není pouze délka trvání protiprávního stavu. K otázkám subsumpce, pod tu kterou skutkovou podstatu, se již mnohokrát vyjádřil také Nejvyšší soud ČR, když jako příklad uvádím jeho usnesení ze dne 22.11.2017, ve kterém stojí:

„Pro rozlišení trestných činů zbavení osobní svobody podle § 170 odst. 1 tr. zákoníku a omezování osobní svobody podle § 171 odst. 1 tr. zákoníku jsou významná dvě hlediska, a to jednak povaha a intenzita zásahu do osobní svobody poškozeného, jednak délka trvání takového zásahu. Zásadně platí, že čím je zásah do osobní svobody poškozeného co do povahy a intenzity razantnější, silnější a citelnější, tím kratší doba postačí k tomu, aby bylo možno považovat takový zásah za zbavení osobní svobody (např. při spoutání poškozeného, při jeho umístění do mimořádně stísněného prostoru), a naopak čím menší je razance, síla a citelnost zásahu do osobní svobody poškozeného, tím delší doba je nutná k tomu, aby zásah mohl být posouzen jako zbavení osobní svobody (např. jestliže poškozený má zachovánu určitou možnost volně se pohybovat v rámci nějakého objektu, v němž je proti své vůli držen, třeba v bytě či domě)“¹⁵⁸

Polská právní úprava na rozdíl od té české zná pouze jednu skutkovou podstatu trestného činu proti omezování volnosti pohybu člověka. V ust. § 189 odst. 1 KK stanoví, že trestného činu se dopustí ten, kdo zbaví jiného osobní svobody. Hned v dalším odstavci je však zakotvena kvalifikovaná skutková podstata tohoto trestného činu, záležející ve skutečnosti, že takovéto zbavení osobní svobody trvalo po dobu delší než 7 dnů. Dalo by se tedy říci, že polská právní úprava je v tomto ohledu konkrétnější, když je v zákoně jasně stanovená hranice, kdy se pachatel dopouští základní, a kdy kvalifikované skutkové podstaty tohoto trestného činu. Naproti tomu česká právní úprava dává větší prostor úvaze a hodnocení soudu. Při srovnání skutkové podstaty dle

¹⁵⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 11. 2017 ve věci 8 Tdo 1022/2017. Dostupné z <http://beck-online.cz>

ust. § 171 TZ a základní skutkové podstaty dle ust. 189 odst. 1 KK je dále nutno konstatovat, že polská právní úprava stanoví vyšší sankce. Totožné platí i pro srovnání ust. § 170 TZ a kvalifikované skutkové podstaty dle ust. 189 odst. 2 KK.

Na rozdíl od české právní úpravy, polská úprava trestného činu postihujícího omezení svobody pohybu nezná případy, kdy by bylo k zahájení trestního stíhání potřeba souhlasu poškozeného.¹⁵⁹

3.3.2 Vydírání a útisk

Objektem trestného činu vydírání dle ust. § 175 TZ je svobodná lidská vůle, svoboda rozhodování, zda nějaké jednání vykonat, nevykonat či něco trpět. Objektivní stránka dle tohoto zákonného ustanovení spočívá v tom, že pachatel jiného násilím, pohrůžkou násilí nebo pohrůžkou jiné těžké újmy nutí, aby něco konal, opominul nebo trpěl. Po subjektivní stránce je požadován úmysl a pachatelem tohoto trestného činu může být kdokoliv.

Násilím je myšleno takové násilí, jehož cílem je za pomoci fyzické síly přinutit poškozeného k určitému jednání. Pohrůžkou násilí je poté cílené působení na psychiku poškozeného, jehož důsledkem má být totožné. A konečně pohrůžka jiné těžké újmy je nejširší kategorií, kdy taková pohrůžka může směřovat do různých oblastí života poškozeného, může být pohrůžkou jednání, které má být vykonáno okamžitě či takového, jež má být realizováno až v budoucnu.¹⁶⁰ V případech domácího násilí je často takovou pohrůžkou jiné těžké újmy ku příkladu tvrzení, že pachatel oběti odebere společné děti, že oběť prohlásí za blázna, že ji bude pronásledovat, pokud jej někdy opustí a podobně.

Právě vydírání je dle mého názoru jednou z nejčastějších příčin setrvávání oběti v násilném vztahu po dlouhou dobu. Oběť má na základě vydírání strach, že odchodem ze společného obydlí přijde o děti či ji bude způsobena jiná újma, kterou v dané situaci

¹⁵⁹ STELMASZCZYK, Mariusz. *Przestępstwa prywatnoskargowe a przestępstwa ścigane na wniosek pokrzywdzonego*. Dostupné z: <http://oskarzenieprywatne.pl/przestepstwa-prywatnoskargowe-a-przestepstwa-scigane-na-wniosek-pokrzywdzonego/>

¹⁶⁰ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 3. vyd. Praha: Leges, 2013. s. 570-571.

vnímá jako reálnou a velmi vážnou. Časté je u domácího násilí nepochybně i fyzické násilí, jehož cílem je donutit oběť, aby se chovala dle vůle násilné osoby.

Trestný čin vydírání dle ust. § 175 odst. 1 TZ je jedním z trestných činů, u nichž je požadován souhlas poškozeného k trestnému stíhání, pokud je poškozený osobou, která je v souladu se zákonem oprávněna odepřít výpověď proti pachateli.

Skutková podstata trestného činu útisku dle ust. § 177 TZ je taktéž jednou z těch, které mohou dopadat na případy domácího násilí. Objektem trestného činu útisku je podobně jako u vydírání svobodná lidská vůle. Obecně lze shrnout, že trestné činy útisku a vydírání jsou si velice podobné, přičemž rozdíl mezi nimi tvoří zejména skutečnost, že pachatel trestného činu útisku neužívá násilí, pohrůžky násilí či jiné těžké újmy, ale „pouze“ zneužívá tísně nebo závislosti poškozeného. Jak tíseň, tak závislost jsou stavy, ve kterých je určitým způsobem omezena svoboda rozhodování jedince, který pod tlakem těchto okolností a jejich využití ze strany pachatele jedná jinak, než by jednal za normální situace. Útisk je ve vztahu k vydírání méně závažným trestným činem, neboť prostředky, kterými pachatel zasahuje do svobodné vůle jedince, jsou méně intenzivní.¹⁶¹ Za stejných podmínek jako je tomu u spáchání trestného činu vydírání, je i u útisku vyžadován souhlas poškozeného s trestním stíháním pachatele.

Polské trestní právo kriminalizuje vydírání v ust. § 191 KK, když stanoví, že potrestán bude ten, kdo se vůči jinému dopustí násilí či protiprávní pohrůžky za účelem donucení této osoby, aby něco konala, opomenula nebo trpěla. Již na první pohled je zřejmé, že úprava trestného činu vydírání v polském trestním zákoníku se velmi podobá té české. Nelze než konstatovat, že i teoretická východiska jsou zásadně shodná a rozdíly mezi trestnými činy dle ust. § 175 TZ a dle § 191 KK jsou opravdu jen kosmetické. Jedním ze zásadnějších rozdílů je dle mého názoru (a to zejména s ohledem na otázku domácího násilí, která je předmětem této práce) skutečnost, že na rozdíl od české právní úpravy polské trestní právo ani u trestného činu vydírání nepředpokládá požadavek souhlasu poškozeného, a to ani v případě, kdy je poškozený osobou blízkou pachatele. Ekvivalent trestného činu útisku, tedy situaci, kdy pachatel zneužije tísně či závislosti poškozeného, polský trestní zákoník neupravuje.

¹⁶¹ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře. s. 1769-1770.

Za zajímavou pokládám skutkovou podstatu nacházející se v ust. § 191a KK, která stanoví, že potrestán bude ten, kdo si za užití násilí či protiprávní pohružky vytvoří podobiznu nahé osoby nebo osoby během sexuálního aktu, stejně tak bude potrestán ten, kdo takovýto obsah, bez svolení této osoby šíří či publikuje. Trestní stíhání pro výše uvedenou skutkovou podstatu je proti pachateli zahájeno pouze na základě podnětu poškozeného (zde se ovšem nejedná o soukromou žalobu, nýbrž o pouhý podnět, na základě kterého orgány činné v trestním řízení počnou konat).

Tento trestný čin byl do polského trestního zákoníku zaveden v roce 2009 a jeho cílem bylo podpořit civilněprávní ochranu osobnosti, kdy se případy zveřejňování kompromitujících fotek či videí staly díky rozmachu sociálních sítí prakticky každodenní záležitostí. Často se tak samozřejmě děje za účelem vydírání a ovlivnění svobodné vůle poškozeného, který ze strachu z možného zveřejnění raději udělá to, co po něm pachatel požaduje. Úprava obsažená v ust. § 191a KK je mnohými odborníky kritizována, neboť dle jejich názoru by tyto případy měly být řešeny cestou žaloby na ochranu osobnosti v rámci civilního řízení a v tomto důsledku mají za to, že není naplněna zásada „ultima ratio“, kterou je trestní právo ovládáno.¹⁶² Osobně považuji tuto úpravu za zdařilou, neboť reflektuje aktuální společenský problém, který sebou doba rozmachu moderních technologií přináší. Považuji za důležité, že právo reflektuje i nové formy kriminality, a ačkoliv by se dalo namítat, že takové jednání by se vešlo i pod skutkovou podstatu trestného činu vydírání, jakožto pohružka jiné těžké újmy, v případě ust. § 191a KK není potřeba prokazovat, že poškozený utrpěl těžkou újmu (což je často velmi nesnadné) a tím se otevírá cesta k snazšímu postihu tohoto nebezpečného jevu.

3.4 Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti

Domácí násilí je velmi komplexní problém, který nelze zcela obsáhnout jedinou skutkovou podstatou, jak bývá velmi často a nepřesně uváděno. Sexuální násilí je jednou ze složek domácího násilí, které se samozřejmě nevyskytuje ve všech jeho případech, ale zejména u násilí partnerského je možné jej označit za časté. Většina

¹⁶² KRAJEWSKI, Radosław. *Przestępstwo utrwalania i rozpowszechniania wizerunku nagiej osoby lub osoby w trakcie czynności seksualnej*. In: Prokuratura i prawo, nr. 5, 2012.

společnosti je i nadále přesvědčena, že zejména u trestného činu znásilnění je pachatelem v drtivé většině případů pro oběť neznámá osoba. Dle dostupných statistik však platí opak a případy, kdy se oběť a pachatel znají, jsou naopak častějším jevem.¹⁶³

Stejně jako je tomu v rámci celé problematiky domácího násilí, i u sexuálního násilí vyvstává celá řada často velmi kontroverzních otázek a oběť se nezřídka setkává s nepochopením. Vždyť se přeci jedná o manželku/partnerku/družku, která s násilnou osobou žije, počítaje v to i intimní život. Vždyť se již přece nesčetně krát jistě dobrovolně oddávala hrátkám se svým partnerem, tak proč by se najednou mělo jednat o znásilnění či jinou formu sexuálního násilí? Pokud jsem již u jiných forem násilí vůči oběti domácího násilí uváděla, že jsou ze strany společnosti často považovány za akceptovatelné a čistě interní, u sexuálního násilí to platí dvojnásob. Řada lidí si není schopna uvědomit, že nepostačí jednou svolit k sexuálnímu aktu a mají za to, že pokud již tak oběť učinila, musí tak přeci činit již pokaždé či je toto její svolení, bez možnosti odvolání a platné pro všechny případy.

Otázkou sexuálního násilí se zabývá i Istanbulská úmluva, která v čl. 36 stanoví:

„1. Strany učiní nezbytná legislativní i jiná opatření pro to, aby byly klasifikovány jako trestné následující úmyslné činy:

- a) dojde-li přes nesouhlas oběti k vaginální, anální či orální penetraci sexuální povahy do těla druhé osoby jakoukoli částí těla nebo předmětem;*
- b) je-li přes nesouhlas druhé osoby vykonán jakýkoli jiný akt sexuální povahy;*
- c) je-li druhá osoba přes svůj nesouhlas přinucena podílet se na aktech sexuální povahy se třetí osobou;*

2. Souhlas musí být dán dobrovolně jakožto výsledek svobodné vůle dané osoby posuzované v kontextu stávajících okolností.

3. Strany učiní nezbytná legislativní i jiná opatření pro to, aby ustanovení odstavce 1 bylo možno vztáhnout též na činy spáchané vůči bývalým či stávajícím manželům či partnerům uznávaných v intencích mezinárodního práva.“

¹⁶³ JEŽKOVÁ, Veronika. *Jen ano je ano. Trestný čin znásilnění ve světle Istanbulské úmluvy*. Praha: proFem, 2017. s. 5.

Jakých konkrétních trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti se pachatelé domácího násilí nejčastěji dopouštějí a zda konstrukce těchto trestných činů jak v České republice, tak v Polsku, odpovídá taktéž požadavkům Istanbulské úmluvy, bude předmětem pojednání této podkapitoly.

3.4.1 Znásilnění

Objektem trestného činu znásilnění, nacházejícího se v ust. § 185 TZ, je právo každého člověka svobodně rozhodovat o jeho intimním životě. Obětí tohoto trestného činu může být jakýkoliv člověk, bez ohledu na pohlaví, věk a jiné odlišnosti. Stejně tak pachatelem tohoto trestného činu může být kdokoliv a v tomto směru tedy nejsou trestním zákoníkem požadovány žádné zvláštní vlastnosti. Po subjektivní stránce je vyžadován úmysl. Objektivní stránka záleží v násilném jednání, jehož cílem je pohlavní styk pachatele s obětí. Zákonné ustanovení tedy stanoví, že o znásilnění jde v případech, kdy pachatel donutí oběť k pohlavnímu styku a to násilím, pohrůžkou násilí, pohrůžkou jiné těžké újmy nebo za tímto účelem zneužije její bezbrannosti.¹⁶⁴ O pojmech násilí, pohrůžka násilí a pohrůžka jiné těžké újmy jsem pojednala v pasáži zabývající se trestnými činy proti svobodě a nebudu se tedy na tomto místě jimi dále zabývat.

Znakem trestného činu znásilnění je donucení. Jedná se o situaci, kdy pachatel překonává vážně míněný odpor oběti. Takový odpor musí být skutečný a nemůže se tedy jednat o pouhou hru, či situaci kdy oběť ze začátku s pohlavním stykem nesouhlasí, ale nakonec si to rozmyslí.¹⁶⁵ Právě prokazování ono vážně míněného odporu může být a často také je jedním z největších úskalí postihu tohoto trestného činu. Pachateli totiž velmi často nezbývá jiná možnost obrany než tvrdit, že oběť k pohlavnímu styku svolila, či že o vážně míněném odporu ze strany oběti nevěděl a vše považoval za zcela dobrovolné. Jen stěží si lze představit, jak krušné chvíle musí zažívat oběť znásilnění, když se probírají otázky pro ni tak choulostivé a bolestné a nad to je zevrubně zkoumáno, zda její odpor byl dostatečně projeven.

Českým soudům je někdy vytýkáno, že v případech trestného činu znásilnění až zatvrzele požadují prokázání aktivního odporu ze strany oběti. Ze znění Istanbulské

¹⁶⁴ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 6. vyd. Praha: Leges, 2017. s. 596-597.

¹⁶⁵ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře. s. 1837.

úmluvy přitom vyplývá, že za nedobrovolnost je považováno již pouhé verbální projevení nesouhlasu.¹⁶⁶ K tomuto je nutno dodat, že z provedených kriminologických výzkumů jednoznačně vyplývá, že v drtivé většině případů znásilnění poškozený klade aktivní odpor, nejčastěji ve formě fyzické obrany.¹⁶⁷

Nové trendy v trestním právu dokonce prosazují přesun pozornosti z objektivní stránky trestného činu na subjektivní stránku a hovoří tedy o tom, že by mělo být předmětem dokazování, zda se pachatel skutečně domníval či se vzhledem k okolnostem mohl domnívat, že oběť jedná dobrovolně (ke shora uvedenému uvádím pasáž z rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, který vyslovil: „...*není nezbytné, aby poškozená osoba kladla zřejmý fyzický odpor, postačí, pokud pachateli musela být zjevná nevole této osoby s jeho jednáním...*“¹⁶⁸) Takováto koncepce by přesunula těžiště dokazování z oběti na pachatele. Do jisté míry by se tedy mohla nová koncepce jevit jako zdařilá, neboť by došlo k menšímu zatěžování oběti v rámci trestního řízení. Mám však za to, že tato koncepce by v konečném důsledku zlepšení nepřinesla, neboť je vždy velmi složité prokazovat skutečnosti týkající se vnitřního stavu mysli člověka. Nad rámec toho by taková koncepce mohla být snadno zneužita ze strany „falešných“ obětí znásilnění. Osobně považuji koncepci aktivního odporu ze strany oběti za zcela vyhovující, když není možno pohlížet pouze izolovaně na práva oběti trestného činu, ale měla by být zohledňována i práva obviněných. Obvinění z trestného činu znásilnění může být samozvanou obětí také zneužito k osobní mstě vůči domnělému pachateli, a je proto dle mého názoru na místě, jak chránit oběti proti sekundární viktimizaci, tak pachatele proti stigmatizaci, které trestní stíhání přináší. Požadavek aktivního odporu proto považuji za vyvážený.

Další z pojmů nacházejících se v ust. § 185 TZ, který si zaslouží objasnění je pojem bezbrannost. Zákon tedy staví na roveň násilí, pohrůžce násilí či jiné těžké újmy

¹⁶⁶ JEŽKOVÁ, Veronika. *Jen ano je ano. Trestný čin znásilnění ve světle Istanbulské úmluvy*. Praha: proFem, 2017. s. 5

¹⁶⁷ BLATNÍKOVÁ, Šárka a Petra FARIDOVÁ a Petr ZEMAN. *Kriminologický výzkum o sexuálním násilí v ČR: empirické poznatky o trestných činech a odsouzených pachatelích*. In: *Trestněprávní revue*, č. 6, 2017.

¹⁶⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26.3.2014 ve věci 11 Tdo 294/2014. Dostupné z <http://kraken.slv.cz>.

taktéž případy, kdy pachatel zneužije bezbrannosti oběti. Bezbrannost lze nepochybně považovat za neurčitý pojem, který je pro účely správné právní kvalifikace potřeba upřesnit. Pojem bezbrannosti je judikaturou vykládán jako stav, ve kterém poškozený objektivně není schopen klást odpor či se aktivně bránit. Takovou okolností může být jednak fyzická bezbrannost, jakou může být tělesné postižení, či svázání poškozeného, ale i bezbrannost psychická, jakou může být duševní choroba či nízký věk nedovolující poškozenému rozeznat povahu jednání pachatele.¹⁶⁹

K dokonání trestného činu znásilnění je zapotřebí, aby došlo k pohlavnímu styku. Pojem pohlavní styk je pojmem širším, než jak je většinou všeobecně vnímán. Pohlavním stykem je totiž myšleno jakékoliv ukájení sexuálního pudu pachatele na těle poškozeného a není jim tedy pouze soulož jako taková. Pokud pachatel dokoná trestný čin znásilnění souloží, či způsobem srovnatelným se souloží, bude na takové jeho jednání pohlíženo, jakožto na okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby v souladu s ust. § 185 odst. 2 písm a) TZ. Za provedení pohlavního styku způsobem srovnatelným se souloží je považováno takové jednání pachatele, které se svou závažností a způsobem provedení souloží podobá.¹⁷⁰

K zahájení trestního stíhání proti pachateli trestného činu znásilnění je v souladu s ust. § 163 TŘ potřeba udělení souhlasu poškozeného, a to pokud pachatel je či byl v době, kdy ke spáchání trestného činu došlo ve vztahu k poškozenému manželem, partnerem či druhem. Pokud toto ustanovení konfrontujeme s čl. 36 odst. 3 Istanbulské úmluvy, lze dle mého názoru vyslovit jeho soulad, jelikož po právní stránce je umožněno trestní stíhání pachatelů, kteří jsou manželi, partnery, či druhy poškozených. Nicméně osobně považuji tuto koncepci za ne zcela dokonalou, jelikož v praxi velmi často dochází k neudělení souhlasu ze strany poškozeného pouze z důvodu strachu, či slibu pachatele, že se dané jednání již nebude opakovat. Takovéto případy jsou zejména u domácího násilí až příliš časté. Namítat by se samozřejmě dalo ustanovením § 163a odst. 1 písm. d) TŘ, avšak prokazovat v situaci, kdy poškozený odmítá spolupracovat,

¹⁶⁹ Stanovisko Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 19.1.1982 ve věci Tpjf 158/80. Dostupné z <http://beck-online.cz>

¹⁷⁰ GŘIVNA, Tomáš. *Trestní činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti v novém trestním zákoníku*. In: Bulletin advokacie, č. 10, 2009.

že souhlas nebyl dán nebo byl vzat zpět v tísní vyvolané výhrůzkami, nátlakem, závislostí nebo podřízeností, je v praxi skutečně velmi obtížné. Jestliže se osoba již jednou stala obětí násilí, je logické, že ji strach z dalšího násilí a prožité trauma značně ovlivňují. Obzvláště pak v situaci, kdy je zasaženo tak drastickým způsobem do intimní sféry člověka, jako je tomu právě u znásilnění. Poškozený tak může neudělit souhlas k trestnímu stíhání také z důvodů, že nechce, aby byly záležitosti jeho intimního života veřejně propírány či se lidově řečeno stydí. Ovšem nastavit hranici, kdy bude a nebude potřeba udělení souhlasu poškozeného je opravdu velmi složité. Přeci jen zákon předvídá, že tento souhlas má být dán pouze v případech, kdy je pachatel manželem, partnerem či druhem poškozeného a v těchto případech se zdá býti tento požadavek oprávněným, neboť u těchto právě vyjmenovaných osob zpravidla k intimnímu styku dochází, a je proto o to složitější rozlišit hranici mezi trestným činem a jednáním, jež za protiprávní považovat nelze. Na druhou stranu však je požadavkem souhlasu s trestním stíháním značně ztíženo postavení takových poškozených a jistě tak nezřídka dochází k případům, kdy pachatel díky této skutečnosti spravedlnosti unikne.

Nyní bych se chtěla zaměřit na polskou právní úpravu trestného činu znásilnění. Trestný čin znásilnění je upraven v ust. § 197 odst. 1 KK, ve kterém stojí, že potrestán bude ten, kdo násilím, pohrůzkou násilí nebo lstí přiměje jiného k pohlavnímu styku. V druhém odstavci je poté stanoven nižší trest pro případy, kdy pachatel způsobem stanoveným v odst. 1 přiměje jiného k provozování jiné sexuální činnosti. V ust. § 198 KK je dále zakotvena trestnost takového jednání, jímž pachatel využije bezradnosti, mentálního postižení poškozeného či nedostatku jeho schopnosti rozeznat povahu pachatelova jednání anebo neschopnosti poškozeného ovládat své jednání a přiměje jej tak k pohlavnímu styku či jiné sexuální aktivitě. Je na první pohled zřejmé, že právní úpravy trestného činu znásilnění v obou státech jsou si velice podobné. Polský trestní zákoník rozvádí problematiku o něco málo podrobněji a činí tak ve dvou ustanoveních. Skutečnosti, které polský zákonodárce reflektoval přímo v zákoně jsou v České republice dotvořeny úsilím právní teorie a zejména aplikační praxí, která vytváří a užívá definiční znaky jednotlivých pojmů, jakými jsou bezbrannost, donucení apod.

Podobně jako je tomu v České republice i v Polsku je ze strany poškozeného požadován vážně míněný odpor, ačkoliv tento může být projeven pouze verbálně a k naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu znásilnění tedy není potřeba, aby

poškozený využil všech možností obrany, které se v dané chvíli nabízejí. Postačí, že dá najevo svůj nesouhlas.¹⁷¹

Při výkladu pojmů donucení, násilí či pohrůžka násilí se polská teorie s tou českou téměř beze zbytku shoduje. Ustanovení § 197 KK však na rozdíl od svého české protějšku neobsahuje pojem jiné těžké újmy a ust. § 185 TZ, poté zase nehovoří výslovně o donucení k pohlavnímu styku za použití lsti, ačkoliv to lze samozřejmě dovodit z ust. § 119 TZ, který stanoví, že trestný čin je spáchán násilím i tehdy, je-li spáchán na osobě, kterou pachatel uvedl do stavu bezbrannosti lstí.

Dle polské judikatury je lstí myšleno jednak jednání pachatele, kterým uvede poškozeného v omyl, v důsledku čehož poškozený nejedná stejně, jako by jednal nebýt tohoto omylu, a jednak jednání pachatele, kterým uvede poškozeného do takového stavu, ve kterém poškozený není schopen plně rozeznat co činí či se jednání ze strany pachatele bránit.¹⁷²

Stejně jako je tomu v České republice i v Polsku je přísněji stíháno znásilnění formou soulože oproti jiným formám sexuálního násilí. Za jinou formu sexuální činnosti poté lze považovat dotýkání na intimních partiích poškozeného, líbání a další jednání, jehož cílem je ukojení sexuálního pudu na těle jiného.¹⁷³

Jak jsem již shora uvedla v polském trestním zákoníku je trestný čin znásilnění zakotven ve dvou ustanoveních, kdy v ust. § 198 KK zákonodárce stanovil nižší trest, než jak je tomu u ust. § 197 KK, a to pro případy, kdy pachatel zneužije určité formy bezbrannosti poškozeného a přiměje jej k souloži, či jiné sexuální aktivitě.

Takovým stavem bezbrannosti může být i hluboký spánek, či jiný stav, nedovolující poškozenému bránit se útoku ze strany pachatele. Stejně tak může jít o duševní poruchu či nepřičetnost poškozeného. Klíčovým ukazatelem, zda se v tom kterém případě jedná o trestný čin dle ust. § 197 KK či 198 KK je skutečnost, zda pachatel „pouze“ využije již existujícího stavu bezbrannosti poškozeného, kdy pro takový případ je trestně odpovědný dle ustanovení § 198 KK, či tento stav u poškozeného přímo sám vyvolá v úmyslu jej sexuálně zneužít, kdy takové jednání

¹⁷¹ Wyrok Sądu Najwyższego ze dne 8.10.1997 ve věci KKN 346/96. Dostupný z <https://www.saos.org.pl>

¹⁷² Wyrok Sądu Najwyższego ze dne 27.5.1985 ve věci II KR 86/85. Dostupný z <https://www.saos.org.pl>

¹⁷³ WAŚKA, Andrzej. *Kodeks Karny: część szeregowa. Komentarz do artykułów 117-221*. 3. wyd. Warszawa: C.H. Beck, 2006. s. 830.

zakládá trestní odpovědnost dle ustanovení § 197 KK.¹⁷⁴ Správná kvalifikace jednání je v případě těchto skutkových podstat naprosto zásadní, když za čin uvedený v ustanovení § 198 KK hrozí pachateli trest odnětí svobody v délce trvání od 6 měsíců do 8 let, a to bez ohledu na to, zda dokoná trestný čin souloží či jinou sexuální činností. Naproti tomu u trestného činu dle ustanovení § 197 KK je možno uložit pachateli trest odnětí svobody v délce trvání od 6 měsíců do 8 let pokud je čin dokonán jinak než souloží, avšak v případě, že ke znásilnění dojde formou soulože, může být pachateli uložen trest v rozmezí od 2 do 12 let odnětí svobody. Nepoměr v trestních sazbách je dle mého názoru zcela zásadní a mám za to, že česká právní úprava zohledňující zneužití bezbrannosti poškozeného v ustanovení § 185 TZ a nestanovící za takové jednání zvláštní, mírnější sankci, je více na místě. Tento problém by se samozřejmě dal poměrně snadno překlenout rozlišením závažnosti spáchání trestného činu souloží a jiného pohlavního zneužití i u skutkové podstaty dle ust. § 198 KK.

Zcela zásadní význam měla v oblasti trestního stíhání trestných činů dle ust. § 197 KK, 198 KK a 199 KK (o skutkové podstatě trestného činu dle ust. § 199 KK bude pojednáno níže) novela trestního zákoníku a trestního řádu neboli kodeksu postępowania karnego (celým názvem Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Dz.U. 1997 nr 89, poz. 555, Kodeks postępowania karnego (dále také „KPK“)) z roku 2013, která reagovala na některé požadavky Istanbulské úmluvy. Istanbulská úmluva ve svém článku 18 zavazuje k ochraně obětí před násilnými činy a k jejich postihu bez ohledu na to, zda tato si stíhání pachatele přeje či nikoliv. Takovému požadavku však nevyhovovala polská právní úprava výše zmíněných trestných činů, když v ust. § 205 KK zakotvovala, že trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti dle ust. § 197, 198 a 199 KK jsou stíhány pouze na základě podnětu poškozeného. Novela z roku 2013 tedy ruší ust. § 205 KK a shora uvedené trestné činy jsou tedy od této chvíle stíhány bez ohledu na podnět či souhlas poškozeného.

Trestný čin znásilnění a další trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti, které spadaly pod režim ust. § 205 KK, byly jedinými závažnými trestnými činy, které byly v Polsku stíhány pouze na základě podnětu poškozeného. Bylo tomu tak zejména z toho důvodu, že tyto trestné činy, zasahující do intimní sféry poškozeného,

¹⁷⁴ MYŚLIWIEC, Hubert. *Seksualne wykorzystanie bezradności lub niepoczytalności innej osoby*. In: *Czasopismo prawa karnego i nauk penálních*, nr. 2, 2013.

byly po dlouhou dobu považovány za soukromou záležitost poškozeného, který by se měl sám rozhodnout, zda si trestní stíhání pachatele přeje či nikoliv. Nutno dodat, že tato změna v polském právním řádu, byla poslaneckou sněmovnou přijata téměř jednohlasně, avšak řada teoretiků s ní do dnešního dne polemizuje a považuje ji za nesprávnou.¹⁷⁵

Osobně se domnívám, že tato legislativní změna je změnou veskrze pozitivní, když trestní stíhání takto závažných trestných činů by mělo být, dle mého názoru, zahajováno vždy z úřední povinnosti. V opačném případě dává stát pachatelům těchto trestných činů nebezpečný signál, že jejich velmi závažné protiprávní jednání může zůstat nepotrestáno, a to často pouze díky strachu poškozeného, který je pachatel o to více motivován přizívat.

3.4.2 Sexuální nátlak

Dalším z trestných činů, který se může v případech domácího násilí vyskytovat, je ten, nacházející se v ust. § 186 TZ, a tedy sexuální nátlak. Objekt, který je tímto ustanovením chráněn a stejně tak předmět útoku, je stejný jako u trestného činu znásilnění. Po subjektivní stránce je požadován úmysl.

Trestný čin sexuálního nátlaku sestává ze dvou samostatných skutkových podstat. Objektivní stránka první ze skutkových podstat záleží v tom, že pachatel jiného donutí (prostředky jsou opět stanoveny totožně jako je tomu u trestného činu dle ust. § 185 TZ, tedy násilím, pohrůzkou násilí či pohrůzkou jiné těžké újmy) k pohlavnímu sebeukájení, obnažování nebo jinému srovnatelnému chování, anebo k takovému jednání zneužije jeho bezbrannosti. Jiným srovnatelným chováním může být jakékoliv jiné sexuálně laděné jednání, jenž je pro poškozeného srovnatelně ponižující jako obnažování či pohlavní sebeukájení.¹⁷⁶

Objektivní stránka druhé skutkové podstaty nacházející se v ust. § 186 odst. 2 TZ poté záleží v tom, že pachatel zneužije závislosti poškozeného či svého postavení a důvěryhodnosti či vlivu z něj vyplývajícího a přiměje poškozeného k pohlavnímu styku,

¹⁷⁵ RENKIEWICZ, Agnieszka i Magda DUNIEWSKA. *Zasadność ścigania z urzędu przestępstwa gwałtu*. In: Wydawnictwo Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej, nr. 11, 2015.

¹⁷⁶ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 6. vyd. Praha: Leges, 2017. s. 599-600.

pohlavnímu sebeukájení, obnažování či jiného srovnatelného chování. Tato skutková podstata je koncipována poměrně široce, když zahrnuje jak pohlavní sebeukájení, obnažování či jiné srovnatelné chování, shodně se skutkovou podstatou vyjádřenou v ust. § 186 odst.1 TZ, tak pohlavní styk.

Závislostí je ve smyslu ustanovení § 186 odst. 2 TZ myšleno takové postavení poškozeného vůči pachateli, kdy tento je na něj v určitém smyslu odkázán a jeho svoboda rozhodování je v tomto ohledu takovým stavem omezena. Za vztah závislosti může být považován i vztah mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem. Naopak nelze dovozovat, že by ve vztahu závislosti byla manželka vůči svému manželovi.¹⁷⁷

Dále tato skutková podstata hovoří taktéž o situaci, kdy pachatel zneužije svého postavení a důvěryhodnosti či vlivu z něj vyplývajícího, zde tedy nepostačí pouhý poměr závislosti mezi pachatelem a poškozeným, ale pachatel musí mít takové společenské postavení, že představuje pro poškozeného určitou autoritu a působí tak na něj důvěryhodně či vlivně. Takovou osobou může být ku příkladu uznávaný lékař či soudce nebo vysokoškolský profesor.

V neposlední řadě je potřeba uvést, že sexuální nátlak je trestným činem subsidiárním vůči trestnému činu znásilnění a jejich jednočinný souběh tedy není možný.¹⁷⁸ Trestný čin sexuálního nátlaku je jedním z těch, které vyjmenovává ust. § 163 TŘ a pro jejichž trestní stíhání je tedy potřeba udělení souhlasu poškozeného, je-li poškozený ve vztahu k pachateli osobou, vůči které má právo odepřít výpověď.

Polský trestní zákoník upravuje skutkovou podstatu, která má nejbliže k sexuálnímu nátlaku upravenému ust. § 186 TZ v ust. § 199 KK, když stanoví, že potrestán bude ten, kdo zneužije závislosti či tísně jiného a přiměje jej tak k pohlavnímu styku nebo k jiné sexuální činnosti. Tíseň je právní teorií vykládána jako stav, ve kterém člověku reálně hrozí určitá újma, kterou považuje za vážnou a k jejímuž překonání mu v dané situaci pachatel může dopomoci. Takové situace poté pachatel využívá a přiměje poškozeného k sexuálnímu aktu, ke kterému by nebýt tísně nesvolil.¹⁷⁹

¹⁷⁷ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře. s. 1770.

¹⁷⁸ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 6. vyd. Praha: Leges, 2017. s. 600.

¹⁷⁹ MYŚLIWIEC, Hubert. *Granice penalizacji seksualnego nadużycia stosunku zależności, wykorzystania krytycznego położenia oraz nadużycia zaufania małoletniego*. In: *Czasopismo prawa karnego i nauk penálních*, nr. 3, 2012.

Pojem závislosti definoval polský Nejvyšší soud již v rozsudku z roku 1933 a právní teorie se s touto jeho definicí ztotožnila a nadále ji užívá. Nejvyšší soud se k této problematice vyjádřil následovně: „Skutečnost, zda je poškozený ve vztahu k pachateli v závislém postavení, vyžaduje učinění závěru, zda je osud poškozeného a zejména jeho ekonomická nebo jiná životní situace závislá na vůli pachatele“¹⁸⁰ Opět tedy podobně jako je tomu v České republice, i v Polsku právní teorie dovozuje, že vztahem závislosti může být vztah zaměstnanec zaměstnavatel, či pacient a lékař apod.

V ust. § 199 odst. 3 KK je poté stanovena trestnost takového jednání, kdy pachatel zneužije důvěřivosti nezletilého či mu poskytne nebo slíbí majetkový nebo jiný prospěch a přiměje jej tak k pohlavnímu styku či jiné sexuální aktivitě.

Jak jsem již uvedla shora, díky novele trestních předpisů z roku 2013, je i trestný čin dle ust. § 199 KK stíhán z úřední povinnosti, a to bez ohledu na podnět či souhlas poškozeného.

3.5 Trestné činy narušující soužití lidí

Poslední z kategorie trestných činů, o kterých chci v souvislosti s domácím násilím hovořit jsou trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných, nacházející se v hlavě desáté zvláštní části trestního zákoníku, konkrétně v díle pátém, nesoucím název trestné činy narušující soužití lidí. Objektem trestných činů narušujících soužití lidí je zájem na ochraně nerušeného fungování všech členů společnosti. I tento zájem samozřejmě může narušit pachatel domácího násilí. Děje se tak většinou naplněním skutkové podstaty dle ust. § 353 TZ, tedy trestného činu nebezpečného vyhrožování. Domácí násilí může do určité míry souviset i s ust. § 354 TZ, kterým je založena trestnost nebezpečného pronásledování. Nicméně k naplnění skutkové podstaty dle tohoto ustanovení bude zpravidla docházet až v případech, když již pachatel s poškozeným nežije, či chcete-li nesdílí společné obydlí. Pochopitelně lze nalézt mnohé provázanosti mezi domácím násilím, a tak zvaným stalkingem, ovšem s ohledem na již tak široce vymezený předmět této práce, nepovažuji za vhodné jej ještě dále rozšiřovat i o toto ustanovení. Z tohoto důvodu se dále budu zabývat pouze trestným

¹⁸⁰ Wyrok Sądu Najwyższego ze dne 29.5.1933 publikovaný pod Zb.Orz. 1933, poz. 155. Dostupný z: <https://www.saos.org.pl>

činem nebezpečného vyhrožování, jenž je dle mého názoru velmi častým jevem v případech domácího násilí.

3.5.1 Nebezpečné vyhrožování

Objektem trestného činu nebezpečného vyhrožování je ochrana osob proti výhrůžkám, které lze charakterizovat jako vážné.¹⁸¹ Skutečnost, že výhrůžky, které jsou znakem skutkové podstaty dle ust. § 353 TZ, jsou výhrůžkami vážnými, lze dovodit již ze samotného znění tohoto ustanovení. Objektivní stránka spočívá v tom, že pachatel vyhrožuje poškozenému usmrcením, těžkou újmou na zdraví (k těmto pojmům viz. bod 3.2 a násl., ve kterém je pojednáno o trestných činech proti životu a zdraví) nebo jinou těžkou újmou. Jinou těžkou újmou ve smyslu tohoto ustanovení je potřeba hodnotit jednak ve vzájemné souvislosti s usmrcením a těžkou újmou na zdraví, když stojí v tomto ustanovení vedle sebe, jednak ve vztahu ke konkrétním okolnostem každého případu.¹⁸² Tedy je potřeba vždy pečlivě zvážit, co poškozený v dané chvíli mohl považovat za těžkou újmu. Samozřejmě je potřeba přihlížet i k objektivnímu hledisku, jak by danou výhrůžku vnímal jiný člověk v obdobném postavení jako poškozený. V případech domácího násilí se může o výhrůžku jinou těžkou újmou jednat na příklad v případech, kdy partner hrozí partnerce, že si odveze děti na neznámé místo, a že se partnerka s nimi již nebude moci setkat, případně že dětem ublíží.

Výhrůžka pachatele musí být takové povahy, že v poškozeném může vzbudit důvodnou obavu. Tato u poškozeného sice vzniknout nemusí, ale je nutné, aby reálně hrozilo, že tuto obavu bude poškozený pociťovat.¹⁸³ Od důvodné obavy je potřeba odlišovat případy, kdy pachatel pronese v žertu nebo i v návalu afektu: „já tě asi zabiju“, přičemž je v kontextu okolností zjevné, že výhrůžka není míněná vážně a v poškozeném tak důvodnou obavu vzbudit nemůže. Zda se jedná, či nejedná o výhrůžku je proto nutné vždy hodnotit nejen po verbální stránce (co bylo obsahem sdělení), ale také za jakých okolností a v jakém kontextu bylo prohlášení proneseno.

Dlužno dodat, že pokud je pachatelova výhrůžka pronesena ve snaze vynutit si

¹⁸¹ VANTUCH, Pavel. *Trestní zákoník s komentářem: komentář k zákonu č. 40/2009 Sb., ve znění pozdějších předpisů: informace z judikatury: k 1.8. 2011. 1. vyd.* Olomouc: ANAG, 2011. s. 1229.

¹⁸² ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář. 2. vyd.* Praha: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře. s. 3284.

¹⁸³ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář. 2. vyd.* Praha: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře. s. 3284.

na poškozeném určité chování, bude se jednat o trestný čin vydírání dle ust. § 175 TZ¹⁸⁴ (k tomuto trestnému činu viz. bod 3.3.2 této práce.)

Po subjektivní stránce je požadován úmysl a pachatelem tohoto trestného činu se může stát kdokoliv. Je-li však poškozený ve vztahu k pachateli osobou, proti které může poškozený odmítnout vypovídat, je k trestnímu stíhání pachatele potřeba souhlasu poškozeného v souladu s ust. § 163 TŘ.

Vyhrožování, polsky „groźba karalna,“ je v polském trestním zákoníku upravena v ust. § 190 KK. Předmětem ochrany tohoto ustanovení je, v souladu s jeho zařazením v rámci zvláštní části trestního zákoníku, lidská svoboda. Konkrétně pak, jak dovozuje právní teorie, svoboda každé lidské bytosti žít bez pocitu strachu.¹⁸⁵ Oproti českému trestnímu právu je tedy vyhrožování pojímáno odlišně.

Objektivní stránka tohoto trestného činu spočívá v tom, že pachatel jinému vyhrožuje spácháním trestného činu ku jeho škodě či ke škodě osoby jemu blízké, a to za podmínky, že tato výhrůžka v poškozeném vzbuzuje důvodnou obavu, že bude splněna.

Pachatel tedy musí hrozit spácháním trestného činu. Polská legislativa již mnohokrát zvažovala omezení této skutkové podstaty na vybrané kategorie trestných činů, nicméně do dnešního dne ke změnám vymezení u tohoto trestného činu nedošlo. Pachatel tak může hrozit spácháním jakéhokoliv z trestných činů vymezených polským trestním zákoníkem.¹⁸⁶

Podobně jako je tomu v České republice i v Polsku musí poškozený pociťovat důvodnou obavu, že pachatel vykoná, čím hrozil. Nezáleží přitom na tom, zda pachatel reálně mohl realizovat svou výhrůžku, ale na tom, jak situaci hodnotil ze svého subjektivního pohledu právě poškozený.¹⁸⁷ Jak je zřejmé již ze samotného znění ustanovení § 190 KK, pachatel může poškozenému vyhrožovat způsobením újmy nejen

¹⁸⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 10.11.1982 ve věci 1 Tz 27/82. Dostupné z <http://beck-online.cz>

¹⁸⁵ WAŚKA, Andrzej. *Kodeks Karny: część szczególna. Komentarz do artykułów 117-221*. 3. wyd. Warszawa: C.H. Beck, 2006. s. 737.

¹⁸⁶ WAŚKA, Andrzej. *Kodeks Karny: część szczególna. Komentarz do artykułów 117-221*. 3. wyd. Warszawa: C.H. Beck, 2006. s. 739.

¹⁸⁷ Wyrok Sądu Najwyższego ze dne 18.5.1972 ve věci I KR 74/72. Dostupný z: <https://www.saos.org.pl>

na právech samotného poškozeného, ale i na právech osoby jemu blízké. Není rozhodné, jakou formu výhrůžka pachatele má, může být vyjádřena písmem, slovem, obrazem i gestem apod.

Pachatelem tohoto trestného činu může být kdokoliv a po subjektivní stránce je požadován úmysl. Trestný čin dle ust. § 190 KK je jedním z trestných činů, k jejichž stíhání je možno přistoupit pouze se souhlasem poškozeného.

Na závěr pojednání o skutkových podstatách trestných činů obsahově spadajících pod pojem domácí násilí si dovolím krátce shrnout ty nejvýznamnější rozdíly v české a polské právní úpravě. Polská koncepce ust. § 207 odst. 1 KK na rozdíl od českého protějšku, za který je možno považovat ust. § 199 TZ, nevyžaduje naplnění znaku společného obydlí. Na místo tohoto znaku obsahuje ust. § 207 odst. 1 KK znak závislosti, což osobně považuji za vhodnější. Naopak za přílehavější, minimálně v případech domácího násilí, považuji českou právní úpravu trestného činu zabití, kdy na rozdíl od polské úpravy není vyžadováno kumulativní naplnění podmínek jednání v afektu a předchozího zavrženíhodného jednání poškozeného. Dalším rozdílem je udělování souhlasu s trestním stíháním v případech trestného činu znásilnění, zatímco v České republice je tento vyžadován v případech, že podezřelým je manžel, partner či druh poškozeného, v Polsku tento souhlas není zásadně nikdy vyžadován. Toliko tedy ke stručnému shrnutí, kdy podrobněji se budu srovnání skutkových podstat věnovat ještě v závěru této práce.

3.6 Přestupky proti občanskému soužití

Na tomto místě bych se chtěla alespoň krátce zastavit nad úvahami ohledně skutkových podstat přestupků proti občanskému soužití. Ačkoliv je tato práce věnována trestněprávním aspektům domácího násilí, nepovažuji tuto správněprávní kategorii za odbočení od tématu. Jak jsem tedy již naznačila, v této podkapitole nebudu pojednat o skutkových podstatách trestního práva, ale o skutkových podstatách správního práva dle zákona č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích (dále jen „zákon o přestupcích“). Důvodem, který mě vedl k zařazení této podkapitoly do mé práce je skutečnost, že se již dva roky zabývám, v rámci své praxe v advokátní kanceláři, přestupkovou agendou. Počet možných případů výskytu domácího násilí, které jsem za tu dobu měla možnost, alespoň „na papíře“ vidět, je mnohdy až zarážející. Tím spíše, že se často jedná o

případy skutečně velmi závažné, které daleko překračují hranici subsidiarity trestní represe.

Přestupkem je dle zákonného vymezení v ust. § 5 zákona č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich (dále jen „ZOPŘ“) společensky škodlivý protiprávní čin, který je v zákoně za přestupek výslovně označen a který vykazuje znaky stanovené zákonem, nejde-li o trestný čin. I z této zákonné definice je zřejmá provázanost mezi přestupky a trestnými činy, kdy rozdíl mezi nimi je zejména ve stupni společenské škodlivosti. Posouzení, zda se v daném konkrétním případě jedná o trestný čin či o přestupek zůstává velmi často na policejním orgánu, který vyhodnocuje společenskou škodlivost daného jednání. V případech se znaky domácího násilí se tak velmi často děje, dle mého názoru, v rozporu s oprávněnými zájmy poškozených. Pokud policejní orgán rozhodne o předání věci správnímu orgánu k zahájení přestupkového řízení, je správní orgán v případě osob blízkých v souladu s ust. § 7 odst. 7 ZOPŘ povinen zaslat poškozenému poučení o možnosti udělení souhlasu osoby přímo postižené spácháním přestupku. V případě, že tento souhlas není udělen, nezbyvá správnímu orgánu než věc odložit. A to bez jakéhokoliv bližšího zkoumání celé věci, bez možnosti vůbec řízení zahájit. K udělení souhlasu se zahájeném přestupkového řízení přitom v praxi dochází zcela výjimečně. Ze své praxe mohu nabídnout následující statistiku. Za rok 2017 řešil správní orgán celkem 103 přestupků, z toho v 17 případech existovalo určité podezření na možné domácí násilí, souhlas byl podán pouze ve dvou ze všech těchto případů. Ostatní případy byly odloženy.

Problém dle mého názoru skutečně představuje velmi často práce policie, které po nahlášení možného případu domácího násilí sepisuje úřední záznam o incidentu se znaky domácího násilí. Takový úřední záznam jsem měla možnost vidět a policie v něm vyhodnocovala následující otázky:

- V jakém vztahu jsou násilná a ohrožená osoba?
- Obývají společné obydlí?
- K jaké formě násilí došlo?
- Jde ve vztahu o jasné rozdělení rolí?
- Jedná se o první podobný incident?
- Jedná se o domácí násilí?
- Proč ano/proč ne

Pokud nebyl, byť jediný znak naplněn, závěrem bylo konstatování, že se nejedná o domácí násilí a věc byla předána správnímu orgánu k dalšímu opatření. Osobně považují tuto praxi za značně zjednodušující a zavádějící. V roce 2018 napadl správnímu orgánu k projednání případ, v němž manžel fyzicky napadl manželku. Policie sepsala shora uvedený úřední záznam a incident nevyhodnotila jako domácí násilí, a to proto, že citují: „V daném případě nejsou naplněny všechny znaky domácího násilí. Jedná se o první incident mezi manželi.“ V průběhu dalších dvou měsíců napadly správnímu orgánu další tři přestupky totožného podezřelého a totožné poškozené, opět fyzické násilí ze strany manžela vůči manželce. Policie již však svůj závěr nepřehodnocovala. Úřední záznam byl vyhotoven a další „přestupky“ tohoto podezřelého již byly automaticky předávány správnímu orgánu.

Jednotlivé skutkové podstaty přestupků, kterých se pachatel domácího násilí zpravidla může dopustit jsou zakotveny v ust. § 7 odst. 1 zákona o přestupcích. Může se jednat o přestupek dle ust. § 7 odst. 1 písm. a) zákona o přestupcích, kterého se dopustí ten, kdo jiného zesměšní nebo jiným způsobem hrubě urazí, o přestupek dle písm. b) stejného odstavce, kterého se dopustí ten, kdo jinému ublíží na zdraví. Dále se může jednat o přestupek dle ust. § 7 odst. 1 písm. c) bod 1 zákona o přestupcích, kterého se dopustí ten, kdo jinému vyhrožuje újmou na zdraví, či dle ust. § 7 odst. 1 písm. c) bod 4 zákona o přestupcích, kterého se dopustí ten, kdo se vůči jinému dopustí jiného hrubého jednání.

Právě ono „jiné hrubé jednání“ je nejčastější právní kvalifikací přestupků majících znaky domácího násilí, a to zejména z toho důvodu, že tato skutková podstata je pojata velice široce. Jedná se o velmi neurčitou kategorii, která je dle záměru zákonodárce kategorií zbytkovou.¹⁸⁸

Jak jsem již opakovaně uvedla, jelikož se tato práce zaměřuje na trestněprávní aspekty domácího násilí, ponechám výklad k jednotlivým skutkovým podstatám přestupků stranou.

¹⁸⁸ JEMELKA, Luboš. *Zákon o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich: Zákon o některých přestupcích. Komentář*. Praha: C.H. Beck, 2017. Beckovy komentáře. Komentář k § 7 zákona o přestupcích dostupný z: <http://beck-online.cz>.

Co se týče polského práva je potřeba uvést, že ke „kolizi“ přestupkového práva neboli práva „wykroczeń“ a práva trestního v otázkách domácího násilí příliš nedochází. Odborná literatura tomuto tématu taktéž nevěnuje přílišnou pozornost, a to z prostého důvodu, kterým je skutečnost, že skutkové podstaty přestupků jsou vymezeny rozdílně oproti těm nalézajícím se v trestním zákoníku. Polský zákonodárce se tak vyvaroval možnosti, že by v případech domácího násilí bylo rozhodováno o tom, zda se jedná o přestupek či o trestný čin pouze na základě míry společenské škodlivosti jednání pachatele. Korektiv společenské škodlivosti je samozřejmě velice významným ukazatelem a nechci v žádném případě snižovat jeho vypovídací hodnotu, avšak hranice je mnohdy velmi tenká a těžko rozpoznatelná a v rukou nepovolaného „rozhodce“ může mít fatální důsledky.

Jen pro vyváženost uvádím skutkovou podstatu přestupku, která je v polské odborné literatuře tu a tam uváděna v souvislosti s domácím násilím. Jedná se o skutkovou podstatu dle ustanovení § 107 přestupkového zákoníku - Ustawy z dnia 20 maja 1971 r. (Dz.U. z 1971 nr.12 poz. 114) - Kodeks wykroczeń (dále jen „KW“.) Ustanovení § 107 KW stanoví, že potrestán bude ten, kdo se vůči jinému dopustí schválnosti tím, že jej záměrně uvede v omyl nebo jej jiným způsobem úmyslně znepokojuje.

Dlužno dodat, že polské přestupkové právo umožňuje za naplnění skutkových podstat uvedených v KW uložit trest domácího vězení, či dokonce trest odnětí svobody, a to v délce trvání do 30 dnů. V českém zákoně o přestupcích je naproti tomu za jednání (spadající pod shora uvedené skutkové podstaty), které je mnohdy opravdu velmi závažné, možno uložit maximálně pokutu do výše 20.000,-Kč. I z tohoto důvodu považují polskou úpravu přestupkového práva za efektivnější.

4. Vybrané procesní aspekty

V této kapitole bych se chtěla věnovat některým dalším důležitým opatřením ve věci ochrany před domácím násilím. Jak jsem již uvedla v samém úvodu této práce, mým primárním cílem je zaměřit se zejména na trestněprávní aspekty domácího násilí, zejména pak na jejich hmotněprávní stránku. Je to právě trestní právo, které prostřednictvím jednotlivých skutkových podstat zapovídá ta nejzávažnější protispolečenská jednání a tím i vyjadřuje, které statky a zájmy jsou jím chráněny. Bylo by samozřejmě nanejvýš nerozumné tvrdit, že je to pouze a jen trestní právo, které preventivně působí na případné pachatele a pomáhá obětem a společnosti jako takové v boji s tímto nebezpečným společenským jevem. Jsou zde samozřejmě i jiná právní odvětví, která tuto ochranu poskytují a doplňují.

Problematika domácího násilí je však velmi rozsáhlá a tato kapitola si tedy klade za cíl alespoň se dotknout problematiky domácího násilí, jak je upravena v jiných zákonech, než jakým je český a polský trestní zákoník. Považuji za velmi důležité, aby byla zmíněna úprava problematiky domácího násilí v občanském právu, v trestním právu procesním, ale stejně důležité je také zmínit jiné instituty, jakými jsou například vykazání v České republice a Modrá karta v Polsku. Jedině tak může být pojednání o problematice domácího násilí komplexní, avšak s ohledem na šíři a hloubku celé problematiky nikoliv vyčerpávající.

4.1 Vybrané aspekty občanského práva procesního

V samém úvodu je důležité zdůraznit, že se v rámci této podkapitoly budu zabývat pouze problematikou předběžného opatření v občanském právu, a nikoliv dalšími otázkami, které občanské právo v souvislosti s domácím násilím upravuje.

Reprezentantem práva soukromého v oblasti ochrany před domácím násilím je právo občanské, zejména pak občanský zákoník a zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních (dále také „ZŘS“). Občanský zákoník upravuje některé otázky související s domácím násilím v ustanoveních § 751 až 753 NOZ, souhrnně pojmenovaných zvláštní ustanovení proti domácímu násilí.

Jedná se o ustanovení navazující na zákon č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím. Tato právní úprava byla do

občanského práva hmotného zařazena nově a v občanském zákoníku z roku 1964 se tedy nenacházela.¹⁸⁹

Občanský zákoník ve zvláštních ustanoveních proti domácímu násilí zakotvuje, že: „*Stane-li se další společné bydlení manželů v domě nebo bytě, v němž se nachází rodinná domácnost manželů, pro jednoho z nich nesnesitelné z důvodu tělesného nebo duševního násilí vůči manželovi nebo jinému, kdo v rodinné domácnosti manželů žije, může soud na návrh dotčeného manžela omezit, popřípadě i vyloučit na určenou dobu právo druhého manžela v domě nebo bytě bydlet.*“ A dále pak rozšiřuje okruh osob, které se mohou takového opatření dovolávat také na rozvedené manžele, manžele a rozvedené manžele, kteří spolu bydlí jinde než v rodinné domácnosti a na všechny ostatní osoby, které s nimi společné obydlí sdílejí. Když přihlídneme také k ust. § 3021 NOZ, které stanoví, že se zvláštní ustanovení proti domácímu násilí užijí i na společné bydlení jiných osob, než jsou manželé, lze konstatovat, že okruh osob je vymezen skutečně široce. Jedinými podmínkami, aby občanskoprávní ochrana mohla být poskytnuta, tedy zůstávají společné bydlení osoby ohrožené domácím násilím a násilné osoby a fakt, že v dané domácnosti skutečně k tělesnému nebo duševnímu násilí s určitou mírou pravděpodobnosti dochází.

Ustanovení § 752 NOZ stanovuje, že omezení či vyloučení práva jednoho z manželů ve společném obydlí prodlévat může trvat nejdéle šest měsíců s tím, že v závažných případech může soud o dané věci rozhodovat znovu. Z povahy tohoto ustanovení tedy vyplývá, že se nejedná o vyřešení situace jednou pro vždy, ale o pouhé prozatímní rozhodnutí, které má trvat pouze stanovenou dobu. O takovém institutu tedy hovoříme jako o předběžném opatření. Tím se dostáváme k procesní stránce předběžných opatření, kterou upravuje shora zmiňovaný ZŘS. Činí tak v ust. § 400 až 414 ZŘS.

Zákon o zvláštních řízeních soudních hned v úvodu ustanovení týkajících se předběžných řízení ve věci ochrany proti domácímu násilí stanoví, že místně příslušným soudem k projednání návrhu je obecný soud toho, kdo návrh podal. Logicky lze tedy dovodit, a ustanovení § 401 ZŘS to poté i *expressis verbis* stanoví, že řízení ve věci ochrany proti domácímu násilí je řízením návrhovým. Ustanovení § 402 ZŘS poté

¹⁸⁹ LAVICKÝ, Petr. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2015. Velké komentáře. s. 432.

zakotvuje náležitosti, které takový návrh musí splňovat. Kromě obecných náležitostí návrhu, jak o nich hovoří ust. § 75 zákona č. 99/1963., občanský soudní řád (dále také „OSŘ“), musí návrh na vydání předběžného opatření obsahovat vyličení skutečností, na základě kterých navrhovatel tvrdí, že je společné bydlení s odpůrcem nesnesitelné, a že se odpůrce vůči navrhovateli dopouští tělesného či duševního násilí.

K návrhu by měl navrhovatel doložit listiny, které jeho tvrzení dokládají, to samozřejmě pouze za situace, kdy takovéto listiny existují a navrhovatel je má k dispozici. K tomu, aby mohlo být návrhu na vydání předběžného opatření vyhověno však bude postačovat, pokud budou rozhodné skutečnosti osvědčeny, a není proto zapotřebí, aby tyto byly postaveny na jisto. Požadovaná je pouze větší míra pravděpodobnosti.¹⁹⁰ Za shora řečené osvědčení je tedy zpravidla považována taková míra pravděpodobnosti, která převyšuje 50%.¹⁹¹

Je na místě připomenout, že předběžné opatření je zásahem prozatímní povahy a jeho účelem je rychle a efektivně reagovat na nastalou situaci. Prokazování rozhodných skutečností by však mnohdy mohlo být velice zdlouhavé a bylo by tedy proti smyslu a účelu této právní úpravy.

O potřebě rychlého projednání podaného návrhu svědčí zejména ust. § 404 ZŘS, kde je stanovena povinnost soudu rozhodnout o návrhu do 48 hodin, a to bez toho, aby bylo ve věci nařízeno jednání.

To, zda navrhovatel ke svému návrhu předloží listiny či jiné důkazy podporující jeho tvrzení je zcela stěžejní zejména s ohledem na velice krátkou lhůtu pro vydání rozhodnutí. Soud, na rozdíl od policie, která provádí vykazání, nemá možnost se přesvědčit o tom, jak skutečně daný incident probíhal, nenachází se na místě samém bezprostředně po aktu násilí. O to důležitější je, aby byly rozhodné skutečnosti v návrhu vyličeny tak, aby soud mohl na jejich základě o předběžném opatření rozhodnout.¹⁹²

¹⁹⁰ SVOBODA, Karel a Šárka TLÁŠKOVÁ a David VLÁČIL a Jiří LEVÝ a Miroslav HROMADA a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2015. Beckova edice komentované zákony. s. 754-756.

¹⁹¹ MAŘÁDEK, David. *Právní režim objasňování skutkového stavu v řízení o návrhu na předběžné opatření podle občanského soudního řádu*. In: *Právní rozhledy*, č. 1, 2019.

¹⁹² ČUHELOVÁ, Kateřina. *Předběžná opatření ve věcech ochrany proti domácímu násilí*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. *Právo prakticky*. s. 40.

Na otázku, co konkrétně může soud v tomto řízení odpůrci uložit, a co je tedy obsahem ono rozhodnutí, nám odpovídá ust. § 405 ZŘS, když stanoví, že je možné odpůrci uložit aby:

- *opustil společné obydlí, jakož i jeho bezprostřední okolí, nezdržoval se ve společném obydlí nebo do něj nevstupoval,*
- *nevstupoval do bezprostředního okolí společného obydlí nebo navrhovatele a nezdržoval se tam,*
- *se zdržel setkávání s navrhovatelem, nebo*
- *se zdržel nežádoucího sledování a obtěžování navrhovatele jakýmkoliv způsobem.*

Takovéto rozhodnutí o předběžném opatření je vykonatelné okamžikem jeho vydání a trvá po dobu jednoho měsíce od data svého vydání s tím, že pokud rozhodnutí o předběžném opatření předcházelo vykazání, dojde k prodloužení o tu dobu trvání vykazání, která do vykonatelnosti předběžného opatření ještě neuplynula.

Proti rozhodnutí o předběžném opatření se odpůrce samozřejmě může odvolat a i zde jsou zákonem stanoveny poměrně krátké lhůty, a to jak pro soud prvního stupně k předložení odvolání odvolacímu soudu (15 dnů), tak pro soud odvolací k rozhodnutí o tomto odvolání (7 dnů).

V souladu s ust. § 410 ZŘS je poté možné, aby navrhovatel ještě před uplynutím doby trvání předběžného opatření požádal o jeho prodloužení. Pokud je takový návrh podán, automaticky dochází k prodloužení trvání předběžného opatření až do doby, než bude o návrhu rozhodnuto. Zákon soudu ukládá, aby o návrhu na prodloužení rozhodl do dvou měsíců. Soud zpravidla nařídí k projednání návrhu jednání, na kterém vyslechne obě zúčastněné strany, jestliže má soud za to, že důvody k prodloužení trvání předběžného opatření jsou dány, prodlouží jej o nezbytně nutnou dobu. Celková doba trvání předběžného opatření však v souladu s ust. § 413 ZŘS nemůže být delší než šest měsíců od jeho vykonatelnosti.

Je na místě doplnit, že v souladu s ust. § 337 odst. 2 TZ lze závažné nebo opakované jednání směřující k zmaření vykazání nebo předběžného opatření soudu považovat za naplnění skutkové podstaty trestného činu maření výkonu úředního rozhodnutí nebo vykazání. Je tedy patrné, že porušováním předběžného opatření uloženého dle ZŘS (nebo vykazání) je možné se dostat do konfliktu s trestním právem.

Jaké instituty ochrany oběti domácího násilí konstruuje polské civilní právo bude předmětem následujících odstavců. Jak jsem již uvedla v kapitole zabývající se pojmem domácího násilí, v Polsku byl v roce 2005 přijat zákon o potírání domácího násilí. Tento zákon stanoví pravomoci a procesní postupy pro různé orgány státu v boji s domácím násilím. Zákon je uvozen preambulí, která prohlašuje, že domácí násilí je porušením lidských práv a stanoví, a že je potřeba využít všech prostředků k boji s tímto nebezpečným jevem. Kromě řady užitečných ustanovení je v zákoně o potírání domácího násilí zakotven taktéž institut příkazu k opuštění obydlí, konkrétně jej můžeme nalézt v ust. § 11a tohoto zákona. V ust. § 11a odst. 1 zákona o potírání domácího násilí stojí, že jestliže spolužijící člen rodiny činí společné bydlení nesnesitelným pro užívání násilí, může se dotčená osoba domáhat, aby mu soud přikázal opustit společné obydlí.

Návrh tedy v souladu s dikcí zákona může podat člen rodiny, kterým je myšlena osoba blízká ve smyslu ustanovení čl. 115 odst. 11 KK a také osoba žijící s pachatelem ve společném obydlí, či osoba podílející se na nákladech domácnosti.¹⁹³ K úplnosti je potřeba dodat, že nezáleží na právním titulu bydlení.¹⁹⁴

Procesní stránka vydání soudního rozhodnutí je upravena v občanském soudním řádu - Ustawie z dnia 17 listopada 1964 r. (Dz.U. 1964 nr 43, poz. 296) - Kodeks postępowania cywilnego (dále také „KPC“), a to v části věnující se zvláštním řízením soudním. Dle dikce zákona o potírání domácího násilí se ve věci má vést rozprava, je tedy nutné k projednání návrhu osoby dotčené domácím násilím nařídít jednání. Takové jednání by mělo proběhnout do jednoho měsíce od dne, kdy byl soudu návrh doručen. Dále je v ust. § 11a odst. 3 zákona o potírání domácího násilí stanoveno, že rozhodnutí soudu o příkazu opuštění společného obydlí je vykonatelné okamžikem vyhlášení a může být změněno či zrušeno v případě změny okolností.

V souladu s KPC je potřeba návrh na vydání rozhodnutí o příkazu opustit společné obydlí podat u okresního soudu, v jehož obvodě se nachází společné obydlí, ze

¹⁹³ JURKOWSKA-SOLORZ, Olimpia. *Eksmisja sprawcy przemocy w rodzinie*. Dostupné z: <http://jurkowska-solorz.pl/przemoc-w-rodzinie/eksmisja-sprawcy-przemocy-w-rodzinie/>

¹⁹⁴ KIELTYKA, Andrzej i Andrzej WAŻNY. *Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie. Komentarz*. wyd. 2. Warszawa: Wolters Kluwer, 2015. s. 157.

kterého má být násilná osoba vykázána.¹⁹⁵ Dlužno dodat, že pokud chce být navrhovatel úspěšný musí jeho návrh na vydání rozhodnutí o příkazu opustit společné obydlí obsahovat obecné náležitosti podání, které stanoví ust. § 126 odst. 1 a 2 KPC. Dále by měl navrhovatel ve svém návrhu označit důkazy, které prokazují, že se vůči němu osoba, proti které návrh směřuje, skutečně dopustila domácího násilí. Může se jednat o listinné důkazy, audionahrávky, je možné taktéž označit svědky, kteří mají být během soudního jednání vyslechnuti a další.¹⁹⁶

Jelikož se v případě shora uvedeného institutu dle zákona o potírání domácího násilí nejedná o jakousi obdobu předběžného opatření dle ZŘS, neexistuje ani speciální procesní úprava, kterou by se dalo považovat za alternativu českého předběžného opatření, a která by umožňovala rychlejší a efektivnější řešení situace oběti domácího násilí. Zákon sice stanoví, že jednání ve věci má proběhnout do jednoho měsíce ode dne doručení návrhu na zahájení řízení soudu, v praxi však velmi často dochází k nedodržování této lhůty. Nadto je potřeba zohlednit také skutečnost, že osoba, proti které návrh směřuje má k dispozici procesní prostředky, kterými se návrhu bránit, což samozřejmě ještě více prodlužuje délku řízení. Osobně bych se nedivila, kdyby oběť domácího násilí měla strach celý tento proces absolvovat, neboť po celou dobu řízení, až do vydání rozhodnutí ve věci, s ní násilník může fakticky sdílet domácnost a vyvíjet na ní nátlak.

Za další nedostatek polské úpravy považují skutečnost, že vykázání ze společného obydlí je prakticky časově neomezené a trvá tedy tak dlouho, dokud to okolnosti vyžadují. Za takovou změnu okolností, kdy by mělo být příslušné rozhodnutí zrušeno je považován stav, kdy další společné bydlení již není pro navrhovatele nesnesitelné.¹⁹⁷

¹⁹⁵ STALMASZCZYK, Mariusz. *Do którego Sądu złożyc wnioski o nakaz opuszczenia mieszkania w trybie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie?* Dostupné z: <http://przemocdomowa.com.pl/page/3/>

¹⁹⁶ STALMASZCZYK, Mariusz. *Wymogi formalne wniosku o eksmisję sprawcy przemocy domowej.* Dostupné z: <http://przemocdomowa.com.pl/wymogi-formalne-wniosku-o-eksmisje-sprawcy-przemocy-domowej/>

¹⁹⁷ GRUDOWSKI, Jacek. *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom 3. 4. wyd.* Warszawa: Lexis Nexis, 2012. s. 191.

Kladu si otázku, zda právě i ono časově neomezené pojetí tohoto institutu, není ku škodě délce řízení. Mám za to, že soudce, vědom si skutečnosti, že vydává rozhodnutí, jenž není časově omezeno, jako je tomu ku příkladu u českého předběžného opatření, musí si být daleko jistější správností a spravedlností takového rozhodnutí. Shora uvedené se samozřejmě bezprostředně váže na fakt, že v řízení před soudem musí být nesnesitelnost společného bydlení prokázána a nestačí tedy pouhé osvědčení, jak je tomu v případě předběžného opatření dle českého ZŘS.

Česká varianta „rychlého“ a časově omezeného předběžného opatření je dle mého názoru mnohem efektivnějším institutem než jeho polská „zdlouhavá“ a časově neomezená alternativa. Ačkoliv polská úprava může nepochybně lépe předcházet neoprávněným zásahům do práv nespravedlivě nařčených osob, primárním cílem by dle mého soudu měla zůstat ochrana obětí domácího násilí, do jejichž práv je bydlením s násilnou osobou zasahováno nesrovnatelně více. Považovala bych ze všech shora uvedených důvodů za velmi příhodné a přínosné, kdyby se polský zákonodárce v otázce předběžného opatření inspiroval u toho českého a nahradil by jim stávající právní úpravu.

Skutečností, že polská úprava je zejména délkou řízení zcela nevyhovující povaze tohoto institutu se již v Polsku zabýval i veřejný ochránce práv, který ve svém otevřeném dopise adresovaném ministru spravedlnosti uvedl, že průměrná délka řízení o vydání příkazu k opuštění obydlí je šest měsíců a nezdídko trvá celé řízení i mnohem déle. Ze statistických zjištění dále vyplynulo, že úspěšnost návrhu je pouhých 43 %.¹⁹⁸

4.2 Vybrané aspekty trestního práva procesního

V trestním řízení jako takovém je vždy potřeba brát ohled na poškozeného, tedy toho, komu bylo trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková škoda nebo nemajetková újma, nebo na jehož úkor se pachatel trestným činem obohatil. V případech domácího násilí je potřeba přistupovat k poškozenému velmi citlivě a

¹⁹⁸ BODNAR, Adam. *Wystąpienie do ministra sprawiedliwości w sprawie opuszczenia mieszkania przez sprawcę przemocy w rodzinie.* Dostupné z: https://www.rpo.gov.pl/sites/default/files/Do_MS_ws_opuszczenia_mieszkania_przez_sprawce_przemocy_w_rodzinie.pdf

s rozvahou. Jedná se většinou o dlouhodobě traumatizovaného člověka, jemuž samozřejmě nečiní žádné potěšení vzpomínat na prožité útrapy a nejráději by na vše zapomněl. Ovšem bez svědectví této osoby, bez toho, aby jej orgány činné v trestním řízení vyslechly, není většinou možné pachatele odhalit a usvědčit.

Český zákonodárce vědom si delikátní situace, v jaké se mnohdy oběti trestných činů nacházejí a v případech domácího násilí to platí dvojnásob, přijal do českého právního řádu zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů (dále také „ZOTČ“). Účelem této právní úpravy je zejména posílit práva obětí trestných činů. Zákon hovoří o obětech trestných činů, nikoliv o poškozených. Za oběť je ve smyslu ust. § 2 odst. 2 a 3 ZOTČ považována:

„Fyzická osoba, které bylo nebo mělo být trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková nebo nemajetková újma nebo na jejíž úkor se pachatel trestným činem obohatil.

Byla-li trestným činem způsobena smrt oběti, považují se, utrpěli-li v důsledku smrti oběti újmu, za oběť též její příbuzný v pokolení prímém, sourozenec, osvojenec, osvojitel, manžel nebo registrovaný partner, druh nebo osoba, které oběť ke dni své smrti poskytovala nebo byla povinna poskytovat výživu. Je-li těchto osob více, považuje se za oběť každá z nich.“

Nahlédnutím do důvodové zprávy k ZOTČ zjistíme, že dle mínění zákonodárce je pojem oběť pojmem užším než poškozený v tom smyslu, že se vztahuje pouze na fyzické osoby, a naopak je pojmem širším v tom smyslu, že za oběť můžeme považovat i pozůstalé po oběti. Dalším rozdílem poté je skutečnost, že poškozený je stranou v trestním řízení optikou TŘ zatímco oběť je subjektem, jemuž přísluší zvláštní péče a pozornost. Dalším podstatným rozdílem mezi poškozeným a obětí je skutečnost, že oběť na rozdíl od poškozeného nemůže nikdy postoupit práva vyplývající z jejího postavení.¹⁹⁹

ZOTČ dále zavádí do právního řádu taktéž pojem zvláště zranitelné oběti, kdy se jedná o takové oběti, u kterých ve zvýšené míře hrozí vznik sekundární viktimizace. Jedná se o oběti, se kterými je v souladu se zákonným zněním potřeba zacházet s ještě větší opatrností a tomu pak odpovídá i prohloubení některých práv této zvláště citlivé

¹⁹⁹ Důvodová zpráva k zákonu č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a změně některých zákonů. Dostupná z: <http://www.psp.cz/doc/00/08/45/00084575.pdf>

skupiny obětí.²⁰⁰ Považuji za důležité uvést na tomto místě definici zvláště zranitelné oběti dle ZOTČ, neboť lze konstatovat, že většina obětí domácího násilí bude zvláště zranitelnou obětí ve smyslu ZOTČ. Za zvláště zranitelné oběti jsou ve smyslu ust. § 2 odst. 4 ZOTČ považovány:

- *dítě,*
- *osoba, která je vysokého věku nebo je postižena fyzickým, mentálním nebo psychickým hendikepem nebo smyslovým poškozením, pokud tyto skutečnosti mohou vzhledem k okolnostem případu a poměrům této osoby bránit jejímu plnému a účelnému uplatnění ve společnosti ve srovnání s jejími ostatními členy,*
- *oběť trestného činu obchodování s lidmi (§ 168 trestního zákoníku) nebo trestného činu teroristického útoku (§ 311 trestního zákoníku),*
- *oběť trestného činu proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti, trestného činu, který zahrnoval nátlak, násilí či pohrůžku násilím, trestného činu spáchaného pro příslušnost k některému národu, rase, etnické skupině, náboženství, třídě nebo jiné skupině osob nebo oběť trestného činu spáchaného ve prospěch organizované zločinecké skupiny, jestliže je v konkrétním případě zvýšené nebezpečí způsobení druhotné újmy zejména s ohledem na její věk, pohlaví, rasu, národnost, sexuální orientaci, náboženské vyznání, zdravotní stav, rozumovou vyspělost, schopnost vyjadřovat se, životní situaci, v níž se nachází, nebo s ohledem na vztah k osobě podezřelé ze spáchání trestného činu nebo závislost na ní.*

Oběť je v souladu s účelem zákona nadána celou řadou práv. Jsou jimi zejména právo na informace, právo na odbornou pomoc, právo na ochranu soukromí, právo na peněžitou pomoc, dále se jedná o právo na zvláštní šetření osobnosti oběti během jejího výslechu a mnohá další. Důležitým přínosem ZOTČ je taktéž zavedení některých nových institutů do trestního řádu. V případech domácího násilí je poté jistě na místě zmínit zavedení institutu předběžného opatření dle ust. § 88 TR.²⁰¹

²⁰⁰ GRÍVNA, Tomáš. *Zákon o obětech trestných činů: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2014. Beckovy komentáře. s. 30-33.

²⁰¹ JELÍNEK, Jiří a Vladimír PELC. *Zákon o obětech trestných činů – jeho nedostatky a možnosti řešení*. In: Bulletin advokacie, č. 11, 2015.

A právě institutem předběžného opatření dle TŘ bych ráda pokračovala ve svém výkladu. Jak jsem již shora uvedla, byl to právě ZOTČ, díky kterému byl institut předběžného opatření do trestního řízení zaveden. Podobně jako tomu u předběžného opatření dle ZŘS, i předběžné opatření dle trestního řádu má prozatímní charakter a jeho účelem je upravit poměry zúčastněných osob tak, aby nedocházelo k porušování či ohrožování práv těchto osob, zejména tedy poškozených. Oproti předběžným opatřením dle ZŘS však TŘ stanoví přísnější podmínky pro uložení některého z předběžných opatření, když musí být v souladu s ust. § 88b TŘ kumulativně splněno:

- proti osobě, které je předběžné opatření ukládáno, již bylo zahájeno trestní stíhání a jedná se tedy o obviněného,
- existence důvodné obavy, že obviněný bude trestnou činností opakovat, či že trestný čin dokoná,
- z dosud shromážděných poznatků vyplývá, že skutek je trestným činem, a že se tohoto činu dopustil obviněný,
- účelu předběžného opatření nelze dosáhnout jiným, mírnějším opatřením,
- uložení předběžného opatření obviněnému je odůvodněno oprávněným zájmem společnosti, poškozeného či osoby jemu blízké.

Ustanovení § 88c TŘ dále pod písmenem a) až i) upravuje druhy předběžných opatření, které je v tom kterém případě možné uložit. V případech domácího násilí, které je samozřejmě středobodem našeho zájmu, přichází v úvahu zejména předběžné opatření dle písm a) zmíněného ustanovení, tedy uložení zákazu styku s určitými osobami, které je dále specifikováno v ust. § 88d TŘ. Jako další přichází v úvahu také předběžné opatření dle ust. § 88c písm. b) TŘ, tedy zákaz vstupu do společného obydlí, které je dále specifikováno v ust. § 88e TŘ. Nyní bych tedy chtěla krátce pojednat o obou pro tuto práci relevantních předběžných opatřeních.

Dle ust. § 88d TŘ je možné obviněnému předběžným opatřením uložit zákaz styku s poškozeným či osobou jemu blízkou, případně i s dalšími osobami, kdy zákon příkladmo uvádí, že se jedná zejména o svědky. Tímto opatřením je tedy obviněnému ukládáno, aby se zcela zdržel jakéhokoliv styku se stanovenými osobami, kdy zdržet se styku neznamena pouze vyvarovat se osobního setkání, ale taktéž jakékoliv jiné formy

komunikace, či kontaktování dané osoby. Bude se tedy jednat také o zákaz kontaktování prostřednictvím elektronických komunikací, sociálních sítí, pošty a tak dále. Zapovězena je taktéž snaha o předávání vzkazů prostřednictvím třetích osob.²⁰²

V případech, kdy jsou proto důležité důvody, může být povolena osobní schůzka obviněného a osoby, se kterou má obviněný zakázáno se stýkat. Taková schůzka však dle dikce ust. § 88d odst. 2 TŘ bude probíhat za přítomnosti orgánů činných v trestním řízení. Zbývá dodat, že rozhodnutí o předběžném opatření zákazu styku bude v působnosti předsedy senátu a v přípravném řízení o něm rozhodne státní zástupce.

Dalším relevantním předběžným opatřením v případech domácího násilí je, jak jsem shora uvedla, to upravené v ust. § 88e TŘ, a tedy zákaz vstupu do obydlí. Tímto předběžným opatřením je možné obviněnému uložit, aby nevstupoval a nezdržoval se v obydlí, ve kterém bydlí společně s poškozeným. Institut zákazu vstupu do obydlí dle trestního řádu bezprostředně souvisí jak s vykázáním (o tom viz. bod 4.3), tak s předběžným opatřením dle ZŘS. Samozřejmě však může být aplikováno zcela nezávisle na shora uvedených.²⁰³ Na provázanost institutů předběžného opatření dle TŘ a vykázání pamatuje ust. § 88e odst. 3 TŘ, když stanoví, že v případech, kdy došlo k aplikaci vykázání, je předběžné opatření účinné až dnem následujícím po jeho uplynutí.

Obviněnému je v případě, kdy je vykázán ze svého obydlí umožněno, aby si odnesl své osobní věci, doklady a cennosti, případně i další věci, které potřebuje ke svému podnikání, či výkonu povolání. Dlužno dodat, že o předběžném opatření dle ust. § 88e TŘ rozhoduje předseda senátu a v přípravném řízení na návrh státního zástupce soudce.

Dle ust. § 88n odst. 1 TŘ trvá předběžné opatření tak dlouho, dokud to vyžaduje jeho účel, nejdéle však do okamžiku nabytí právní moci rozhodnutí v trestní věci obviněného, kterým se řízení končí. Obviněný však může žádat o zrušení předběžného opatření kdykoliv a v případě, že mu nebude vyhověno má k dispozici opravný prostředek, kterým je v tomto případě stížnost. Trestní řád stanoví taktéž sankce, které

²⁰² ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád: komentář. 7., dopl. a přeprac. vyd.* Praha: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. s. 1249-1251.

²⁰³ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád: komentář. 7., dopl. a přeprac. vyd.* Praha: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. s. 1255-1256.

je možné aplikovat v případech, kdy obviněný povinnosti uložené předběžným opatřením nerespektuje. Za takové situace lze obviněnému uložit jiné předběžné opatření, pořádkovou pokutu či rozhodnout, za splnění podmínek stanovených TŘ, o jeho vzetí do vazby.

Považuji za vhodné se na tomto místě krátce zamyslet nad možností souběžného ukládání předběžného opatření dle trestního řádu a předběžného opatření konstruovaného občanským právem, jak jsem o něm pojednávala v předchozí podkapitole. Na otázku možného souběhu těchto předběžných opatření nám do značné míry odpovídá ustanovení § 88m odst. 6 TŘ, když stanoví, že:

„Při ukládání předběžných opatření přihlédne orgán činný v trestním řízení k opatřením, která již byla obviněnému uložena i podle jiného právního předpisu“

Ze shora uvedeného je patrné, že se počítá taktéž s ukládáním opatření dle jiných právních předpisů a tyto je potřeba zohlednit. Zohledněním opatření uložených dle jiných právních předpisů je učiněno zadost zásadě zdrženlivosti a cílí nepochybně i na případy, kdy došlo k aplikaci vykázání či uložení předběžného opatření dle ZŘS.²⁰⁴ Z povahy věci tedy vyplývá, že předběžné opatření dle ZŘS i TŘ lze uložit souběžně za předpokladu, že orgány činné v trestním řízení přihlédnou k opatření uloženému dle ZŘS, a i tak shledají potřebným uložit předběžné opatření dle trestního řádu.

Předběžné opatření je nepochybně institutem velice přínosným a zejména v případech domácího násilí široce využitelným, nicméně skýtá i některá úskalí. Jsou jimi zejména skutečnost, že pro vydání rozhodnutí o předběžném opatření neexistuje žádná lhůta a ani délka trvání předběžného opatření není v zákoně zcela jasně určena, když tato je vymezena pouze jeho účelem. Je tedy otázkou, zda by neměla být stanovena alespoň maximální doba trvání předběžného opatření, když je třeba brát v úvahu, že řízení je vedeno proti obviněnému, nikoliv proti usvědčenému pachateli, a intenzita zásahu do jeho práv je dosti vysoká.²⁰⁵

Polské trestní právo taktéž konstruuje institut podobný českému předběžnému opatření dle TŘ. Tento se nachází v ust. § 275a trestního řádu - Ustawy z dnia 6

²⁰⁴ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád: komentář. 7., dopl. a přeprac. vyd.* Praha: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. s. 1291-1298.

²⁰⁵ JELÍNEK, Jiří. *Předběžná opatření v trestním řízení.* In: Bulletin advokacie, č. 5, 2013.

czerwca 1997 r. (Dz.U. 1997 nr. 89, poz. 555) - kodeks postępowania karnego (dále také „KPK“). Institut, o kterém budu na následujících řádcích pojednávat se jmenuje „środek zapobiegawczy“, což by se dalo do češtiny přeložit jako preventivní opatření. Na rozdíl od jiných preventivních opatření, které jsou upraveny v předchozích ustanoveních KPK, tento se zaměřuje přímo a konkrétně na ochranu osob dotčených domácím násilím a je součástí polského trestního řádu poměrně krátce. Konkrétně od 1.7.2015, kdy byl novelou trestního řádu zaveden.²⁰⁶

V ust. § 275a odst. 1 KPK tedy stojí, že jakožto preventivní opatření je možné obviněnému (podezřelému), který je viněn z násilí vůči spolužijící osobě, uložit povinnost dočasného opuštění společného obydlí. Tento institut je možné aplikovat pouze v situaci, kdy existuje důvodná obava, že se obviněný opakovaně dopustí násilného jednání vůči osobě žijící s ním ve společném obydlí, a to zejména v případech, kdy takovým jednáním hrozil.

O povinnosti opustit společné obydlí rozhoduje soud a v přípravném řízení státní zástupce, a to buď z úřední povinnosti, nebo na základě podnětu Policie. Tento institut tedy nevyžaduje iniciativu poškozeného a je tak oproti prostředkům polského civilního práva nejen rychlejší, ale i daleko praktičtější. Povinnost opustit společné obydlí, je poté na rozdíl od českého trestního řádu možno uložit i podezřelému z trestného činu.

Ustanovení § 275a odst. 3 KPK dále stanoví, že pokud byl podezřelý zadržen dle ust. § 244 odst. 1a nebo 1b KPK, kdy se jedná o institut opravňující policii zadržet podezřelého z násilí vůči osobě žijící s ním ve společném obydlí, je policie povinna podat státnímu zástupci bez zbytečného odkladu, nejpozději však do 24 hodin, návrh na vydání preventivního opatření v podobě uložení povinnosti k opuštění společného obydlí. Státní zástupce je povinen o uložení povinnosti opustit společné obydlí rozhodnout nejpozději do 48 hodin od okamžiku zadržení podezřelého. Nutno podotknout, že tuto povinnost lze samozřejmě uložit, i když nedojde k zadržení podezřelého.²⁰⁷

²⁰⁶ GROCHOŁA, Adam. *Aspekty przeciwdziałania przemocy w rodzinie w świetle nowelizacji Kodeksu postępowania karnego z 11 marca 2016 r. Wybrane zagadnienia*. In: *Kwartalnik Policyjny*, nr. 1, 2017.

²⁰⁷ GRAJEWSKI, Jan i Lech PAPRZYCKI. *Kodeks postępowania karnego. Komentarz. 3 wyd.* Warszawa: Wolters Kluwer, 2013.

Povinnost opustit společné obydlí dle ust. § 275a KPK, nemůže být uložena na dobu delší než tři měsíce, přičemž jestliže důvody pro uložení této povinnosti trvají i po uplynutí stanovené doby, může ji soud prodloužit. Povinnost nezdržovat se ve společném obydlí však nemůže být prodloužena na dobu delší než tři měsíce.

Pokud obviněný neplní uloženou povinnost a vstupuje či pobývá v obydlí, ve kterém se dle rozhodnutí soudu či státního zástupce zdržovat nesmí, je na místě aplikovat přísnější prostředky, kterými je zejména vazební stíhání obviněného.²⁰⁸

Toliko tedy k povinnosti obviněného dočasně opustit společné obydlí. K úplnosti zbývá dodat, že polské trestní právo zná taktéž institut zákazu styku s určitými osobami. Toto je upraveno v ust. § 275 KPK, který stanoví, že jakožto preventivní opatření může být nad obviněným vysloven dohled, jenž vykonává policie. V rámci tohoto dohledu je možné obviněnému zakázat styk s určitými osobami, zejména pak s poškozeným a taktéž je možné mu uložit zákaz přibližovat se k těmto osobám na určenou vzdálenost. V přípravném řízení bude o takovém opatření rozhodovat státní zástupce, v řízení před soudem to poté bude předseda senátu.

Preventivní opatření dle KPK tedy lze shledat do jisté míry podobnými s těmi, které stanoví trestní řád, nicméně i zde se samozřejmě najde řada odchylek. Osobně považuji za výhodu, že trestní řád přímo stanoví pravomoci policie a pomoc obětem domácího násilí je tak provázána od prvního kontaktu s příslušníky policie, až po „vystěhování“ násilníka ze společného obydlí. Výhodou oproti polské civilní úpravě je nepochybně skutečnost, že pokud se orgán činný v trestním řízení dozví o skutečnostech nasvědčujících tomu, že v domácnosti dochází k domácímu násilí, rozpohybují se soukolí spravedlnosti bez nutnosti ingerence poškozeného a izolace pachatele od oběti je tak daleko snáze dosažitelná. Skutečnost, že má policie oprávnění zadržet osobu podezřelou z domácího násilí na 48 hodin ve spojení s povinností podat návrh na rozhodnutí o povinnosti podezřelého opustit společné obydlí, považuji taktéž za přílehlavou. Jakkoliv je možné namítat, že dochází k velkému zásahu do práv osob podezřelých, taková úprava dle mého názoru umožňuje skutečně efektivní izolaci násilníka od oběti. Pokud je policie přivolána k incidentu domácího násilí, zadrží pachatele na 48 hodin a zároveň je v této lhůtě rozhodnuto o jeho povinnosti opustit, či

²⁰⁸ STEFAŃSKI, A. Ryszard. *Środek zapobiegawczy nakazu opuszczenia lokalu mieszkalnego zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym*. In: WPP, nr 3, 2010.

neopustit společné obydlí, nezůstává zde žádný časový prostor pro ovlivňování oběti domácího násilí ze strany pachatele. Oproti českého právní úpravě je tedy možné toto opatření uložit již podezřelému z trestného činu, což je dle mého názoru velmi efektivním řešením, a to zejména s ohledem na polskou (velmi slabou) civilněprávní ochranu oběti domácího násilí.

4.3 Vykázání

Vykázání je institutem sloužícím k ochraně osob ohrožených domácím násilím a je zakotveno v zákoně č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky (dále také „zákon o policii“.) Současná právní úprava vykázání je snahou o zjednodušení postupu příslušníku Policie ČR při vykazování násilníka z obydlí.²⁰⁹ Jedním z velmi důležitých kroků směrem k dosažení vytyčeného cíle, tedy zjednodušení a zefektivnění tohoto postupu, je zcela jistě změna pojmání tohoto institutu. Na rozdíl od předchozí právní úpravy se již totiž nejedná o správní akt, nýbrž o faktický úkon. Takové pojetí vykázání mnohem lépe odpovídá jeho převážně „faktické“ povaze, kdy cílem je oddělit násilnou osobu od osoby ohrožené spíše než upravit jejich vzájemné poměry do budoucna.²¹⁰

Zákon o policii upravuje vykázání v hlavě sedmé a konkrétně tedy v ustanoveních § 44 až 47. V ust. § 44 odst. 1 zákona o policii jsou stanoveny podmínky, za nichž k vykázání může dojít. Jedná se o situace, kdy je zde na základě zjištěných skutečností důvodná obava, že se násilná osoba pokusí ohrozit osobu ohroženou na životě, zdraví či svobodě, nebo že podnikne zvlášť závažný útok na její lidskou důstojnost. Pokud je tato podmínka splněna může zasahující policista vykázat násilnou osobu ze společného obydlí a jeho bezprostředního okolí. Násilná osoba může být dle dikce zákona ze společného obydlí vykázána i v případě, že se v době zásahu policie nenachází na místě samém. V takovém případě je násilné osobě dáno poučení o jejich právech a povinnostech v souvislosti s vykázáním při prvním kontaktu s Policií

²⁰⁹ VOŇKOVÁ, Jiřina a Ivana SPOUSTOVÁ. *Domácí násilí z pohledu žen a dětí: právní stav k 1.1.2016*. 3. přepracované vydání. Praha: proFem, 2016. s. 99.

²¹⁰ VANGELI, Benedikt. *Zákon o Policii České republiky: komentář*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2014. Beckovy komentáře. s. 177.

ČR. Dle ustálené judikatury však k takovému „distančnímu“ vykázání může dojít pouze v případech, že se policii vykazovaná osoba nepodaří dohledat.²¹¹

Co se týče doby trvání vykázání, tuto stanoví ust. § 44 odst. 2 zákona o policii na 10 dnů ode dne, kdy bylo fakticky provedeno. V případech, kdy je v průběhu trvání vykázání podán návrh na vydání předběžného opatření dle ZŘS prodlouží se doba trvání vykázání do doby pravomocného rozhodnutí soudu rozhodujícího v občanskoprávních věcech.

Zasahující policista je povinen zúčastněným osobám oznámit, že dochází k vykázání a zároveň o tom vyhotovit potvrzení, ve kterém vymezení prostor, na který se vykázání vztahuje a poučí je o jejich právech a povinnostech. V případech, kdy má vykázaná osoba za to, že její vykázání není důvodné, může proti němu podat námitky, a to buď přímo na místě zasahujícímu policistovi, který tuto skutečnost uvede v potvrzení o vykázání, anebo písemně ve lhůtě tří dnů od převzetí potvrzení o vykázání. O námitkách vykázané osoby rozhoduje příslušné krajské ředitelství, které může v případě vyhovění těmto námitkám vykázání ukončit. Nutno doplnit, že námitky samozřejmě s ohledem na povahu institutu vykázání nemají odkladný účinek.²¹²

Ustanovení § 45 zákona o policii dále stanoví, jaká jsou práva a povinnosti vykázané osoby. Pro nikoho zřejmě nebude velkým překvapením, že se vykázaná osoba musí zdržet kontaktu s osobou ohroženou, dále je povinna opustit a zdržet se vstupu do vymezených prostor, nad to je jí uložena povinnost odevzdat klíče od obydlí, ze kterého je vykazována.

Shora uvedeným zdržením se kontaktu s ohroženou osobou poté není myšleno pouze zdržení se osobního kontaktu, ale také všech ostatních možných forem komunikace, jakými může být zasílání sms zpráv, kontaktování prostřednictvím e-mailu či sociálních sítí. Jedině tímto způsobem může být zajištěno, aby měla ohrožená osoba dostatek prostoru začít svou situaci řešit, a to bez nátlaku vykázané osoby.²¹³

²¹¹ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ČR ze dne 5.12.2013 ve věci 9 Aps 11/2013. Dostupný z <http://beck-online.cz>

²¹² KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *Právo proti domácímu násilí*. Praha: C.H. Beck, 2011. Beckova skripta. s. 85.

²¹³ VANGELI, Benedikt. *Zákon o Policii České republiky: komentář*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2014. Beckovy komentáře. s. 184.

Další ustanovení zákona o policii se věnuje zejména otázkám poučení osoby ohrožené. Těto by měla být ze strany policie sdělena možnost podání návrhu na vydání předběžného opatření dle ZŘS, dále by jí měly být poskytnuty informace týkající se možné psychologické, sociální a jiné pomoci. Policie má dále povinnost sdělit ohrožené osobě, jaké důsledky může mít uvedení vědomě nepravdivých skutečností majících vliv na vykázaní.

S poučovací povinnosti policie poté bezprostředně souvisí i ust. § 60a zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, které stanoví, že na základě rozhodnutí o vykázaní je osobě ohrožené do 48 hodin od doručení úředního záznamu o vykázaní nabídnuta pomoc ze strany intervenčního centra. Pomoc ohrožené osobě může být poskytnuta samozřejmě také na základě její vlastní žádosti, a to v obou případech buď formou ambulantní, pobytové či terénní.²¹⁴

Shora uvedené je vyústěním povinnosti stanovené policii v ust. § 47 odst. 3 zákona o policii, které stanoví, že policista je povinen do 24 hodin od provedení vykázaní o tomto uvědomit intervenční centrum, a to formou zaslání kopie úředního záznamu o vykázaní. Úřední záznam o vykázaní dále zašle taktéž soudu příslušnému rozhodovat o předběžném opatření dle ZŘS.

Další důležitou povinností policie je provedení kontroly, zda vykázaná osoba skutečně dodržuje povinnosti stanovené v rozhodnutí o vykázaní. K tomuto úkonu policisty je ustanovením § 47 odst. 4 zákona o policii stanovena lhůta 3 dnů od vykázaní. Tuto povinnost splní policista zpravidla dotázaním se ohrožené osoby či osobním návštěvou v obydlí, ze kterého byla osoba vykázána.²¹⁵

Osobně se domnívám, že shora nastíněná právní úprava je úpravou velmi zdařilou a efektivní. Umožňuje rychlou segregaci možného agresora od ohrožených osob a zároveň stanovením rozsáhlé poučovací povinnosti a aktivováním intervenčních center podporuje ohroženou osobu v jejím rozhodnutí vyhledat pomoc. Samozřejmě se může stát, že na základě falešného obvinění údajně ohrožené osoby dojde k neoprávněnému zásahu do práv nevinné osoby, nicméně se domnívám, že újma, která

²¹⁴ PLECITÝ, Vladimír. *Problematika ochrany osob a majetku z pohledu soukromého a veřejného práva*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. s. 71.

²¹⁵ VANGELI, Benedikt. *Zákon o Policii České republiky: komentář*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2014. Beckovy komentáře. s. 191-192.

hrozí osobám ohroženým domácím násilím je nepoměrně vyšší než ta, která může být způsobena neoprávněným vykázaním. Zejména z tohoto důvodu právní úpravu vykázaní velmi oceňuji.

Na tomto místě si ještě dovoluji doplnit krátkou zmínku stran četnosti vykázaní. Dle statistických údajů intervenčních center došlo v roce 2018 k 1.283 případům vykázaní.²¹⁶

V polském právním řádu institut vykázaní jako takový zakotven není a policie má pouze kompetenci zadržet podezřelého z domácího násilí a následně dát státnímu zástupci podnět k vydání opatření o povinnosti opustit společné obydlí (o tomto více v podkapitole 4.2).

4.4 Modrá karta

V této podkapitole bych se chtěla krátce věnovat institutu polského právního řádu, který nemá ve svém českém protějšku ekvivalent. Z tohoto důvodu budou následující řádky věnovány jen a pouze polskému právu. Jak jsem již uvedla v podkapitole věnujícím se možným trestně-procesním opatřením ve věcech domácího násilí v Polsku, policie zde má oprávnění jednak zadržet podezřelého z páchaní násilí vůči spoluzijící osobě (ust. § 244 odst. 1a nebo 1b KPK), a jednak může být osoba podezřelá z páchaní domácího násilí podrobena dohledu ze stranu příslušníků policie (ust. § 275 KPK). O těchto institutech, které jsou zakotveny v polském trestním řádu jsem již hovořila, a proto je na místě krátce pojednat ještě o dalším významném instrumentu v rukou polské policie, kterým se tamní právní řád snaží bojovat s domácím násilím. Jedná se o institut „Niebieska karta“ neboli Modrá karta, jehož právní základ nalezneme v ust. § 9d zákona o potírání domácího násilí. Toto ustanovení je provedeno Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury „Niebieskiej Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta” (Dz. U. z dnia 3 października 2011 r.) neboli vyhláškou Rady ministrů ve věci Modré karty a stanovení formuláře pro její aplikaci.

²¹⁶ ASOCIACE PRACOVNÍKŮ INTERVENČNÍCH CENTER ČR, O. S. *Statistické údaje intervenčních center v ČR za rok 2018*. Dostupné z: http://www.domaci-nasili.cz/?page_id=255

Cílem institutu modré karty je co nejefektivnější reakce na případy domácího násilí, a to zejména prostřednictvím sjednocení postupu všech institucí, jejichž posláním je pomáhat obětem domácího násilí.²¹⁷ Modrou kartu mohou založit a započít tak tedy celý proces, který představuje, buď příslušníci policie, Centrum společenské pomoci (Ósrodek pomocy społecznej,) Obecní komise pro řešení problémů s alkoholem (Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych,) nebo zdravotní či pedagogický pracovník. Nejčastěji to však v praxi jsou právě příslušníci policie, kteří jsou přivoláni do společného obydlí, ve kterém dochází k incidentu majícímu znaky domácího násilí.

Pokud se tedy příslušník jedné z výše uvedených institucí dozví, že ve společném obydlí dochází k domácímu násilí či je přímo přivolán na místo právě probíhajícího incidentu, je povinen zahájit proces Modré Karty, a to vyplněním strany „A“ této karty. V této podrobně popíše, k jakému incidentu na místě došlo, ztotožní možnou oběť a násilnou osobu. Na straně „B“ Modré karty se poté nachází poučení pro oběti domácího násilí, ve kterém je podrobně uvedeno, jaký je možný postup řešení problémů domácího násilí, jsou zde uvedeny trestné činy, kterých se násilná osoba pravděpodobně mohla svým jednáním dopustit, a konečně jsou zde i kontaktní údaje na orgány a instituce, které oběti mohou v její situaci pomoci.²¹⁸

Na základě založení Modré karty je příslušník té které instituce povinen předat stranu „A“ svému nadřízenému, a to bez zbytečného odkladu, nejpozději však do 7 dnů od jejího založení. Domácnost, ve které má k domácímu násilí docházet musí být příslušným orgánem monitorována, s tím, že od zahájení procesu Modré karty musí pověřený pracovník navštívit danou domácnost nejpozději do 7 dnů a následně v pravidelných intervalech, které nemohou být delší než 1 měsíc.

Celý proces dále pokračuje sestavením pracovní skupiny, kterou nejčastěji tvoří příslušník policie, sociální pracovník a pedagogický pracovník. Takto sestavená skupina má za úkol vyplnit stranu „C“ Modré karty, a to ideálně za součinnosti možné oběti domácího násilí a dále vyplnit stranu „D“ Modré karty, za součinnosti osoby podezřelé

²¹⁷ WRONA, Grzegorz. *Procedura „Niebieskiej Karty” – zarys schematu postępowania*, In: Niebieska Linia, nr 2, 2014.

²¹⁸ MIŁOWSKI, Mariusz. *„Niebieska karta” - procedura interwencji policyjnej*. Katowice: Wydawnictwo Szkoły Policji, 2010. s. 26-27.

z domácího násilí. Posléze tato skupina na základě získaných poznatků vytváří program, díky kterému by mělo dojít k ukončení domácího násilí v dané domácnosti.²¹⁹

Celý proces trvá tak dlouhou, dokud není prokázáno, že v daném obydlí k domácímu násilí nedochází, či dokud nedojde k opatření, kterým je domácí násilí ukončeno. Důležitým poznatkem je skutečnost, že jednou zahájený proces Modré karty, nemůže poškozený ze své vůle vzít zpět a jedná se tedy o záznam, který nelze zvrátit. Modrá karta může být taktéž užita jako důkazní prostředek v trestním řízení.²²⁰

Skutečnost, že je v případech podezření z domácího násilí zakládána Modrá karta má kromě jiného tu výhodu, že jsou tyto případy evidovány a díky této evidenci je poté možné sledovat nárůst či pokles případů možného domácího násilí. Statistiku případů, ve kterých došlo k zahájení procesu Modré karty si vede zejména policie, která je v drtivé většině případů tou, kdo Modrou kartu zakládá. Dle údajů polské policie došlo k založení Modré karty pro podezření z domácího násilí v roce 2018 u 73.153 osob. Nutno dodat, že se jedná pouze o Modré karty založené policií a nejsou tedy zohledněny ty, které založily jiné oprávněné instituce.²²¹

5. Závěr

Závěrem této práce budiž zjištění, že právní řády obou států jsou si v oblasti problematiky domácího násilí podobné, což samozřejmě vyplývá zejména z jejich geografické, kulturní, historické a konečně i právní blízkosti. Při bližším a důkladnějším pohledu na věc však nalezneme také řadu odlišností, které určitě stojí za zmínku. Dalo by se říci, že v obou státech je vývoj této problematiky značně podobný, kdy v období totalitních vlád byl tento problém víceméně přehlížen, následně docházelo

²¹⁹ WRONA, Grzegorz. *Konflikt a przemoc zastosowanie art. 207 §1 KK w przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie*. Rozprawa doktorska, Uniwersytet Warszawski, Wydział prawa i administracji, 2017-06-12. Dostupné z <https://depotuw.ceon.pl/bitstream/handle/item/2167/Praca%20doktorska%2027%20listopada%202016.pdf?sequence=1>. s. 90-95.

²²⁰ URAWSKA, Żaneta. *Kto zakłada „Niebieskie Karty”?* Dostupné z: <https://www.infor.pl/prawo/pomoc-spoleczna/przemoc-w-rodzinie/254357,Czym-jest-Niebieska-Karta.html>

²²¹ KOMENDA GŁÓWNA POLICJI. *Przemoc w rodzinie – dane statystyczne*. Dostupné z: <http://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/przemoc-w-rodzinie/50863,Przemoc-w-rodzinie.html>

k postupnému otevírání této problematiky až po dnešní den, kdy stále více sílí hlasy těch, kteří chtějí s domácím násilím skutečně bojovat a volají z tohoto důvodu po kvalitním legislativním zázemí. Toho se jim, dle mého názoru, již v obou zemích dostává. Nicméně právě na základě oněch shora zmiňovaných odlišností v právních řádech lze dobře demonstrovat, že neexistuje jedno, univerzální a dokonalé řešení. Z tohoto důvodu se domnívám, že je důležité abychom se neustále dívali na to, co je možné zlepšit a zefektivnit. Podívat se, jak ten který problém řeší právní řád jiného státu, je jednou z možných cest. Na základě sepsání této práce si troufám říci, že jak polský, tak český zákonodárce by se od sebe navzájem mohli v otázkách domácího násilí v mnohém inspirovat. Nyní si tedy dovoluji přejít ke stručnému zhodnocení těch nejdůležitějších odlišností, které oba právní řády v otázkách domácího násilí obsahují.

V Polsku na rozdíl od České republiky existuje legální definice pojmu domácí násilí. Tato je zakotvena v zákoně o potírání domácího násilí. Legální definice pojmu však stojí vedle trestního práva, a toto s ní tedy nijak nepracuje a nepočítá. V určitých situacích tak může docházet k eskalaci pocitů nespravedlnosti u oběti domácího násilí, kdy mohou být naplněny znaky legální definice domácího násilí, avšak nevyvolá to žádnou reakci orgánů činných v trestním řízení, neboť nedojde k naplnění znaků žádné ze skutkových podstat. I v České republice jsou slyšet hlasy volající po zavedení legální definice pojmu domácí násilí do českého právního řádu. Osobně se domnívám, že boj s domácím násilím nikterak nekomplikuje její absence a nepovažují ji tak za nutnou či potřebnou. Polské řešení této otázky zůstalo dle mého mínění tak nějak na půl cesty, kdy rozhodně nelze říci, že by definice byla zbytečná, ale jejím nepropojením s trestním právem zůstává jaksí daleko před hranicí svých možností. Jak jsem již v této práci opakovaně uváděla, domácí násilí je problém, který řeší mnohá právní odvětví a mnohé zákony a nelze proto rozhodně říci, že by polská legální definice byla „k ničemu“, když s ní samozřejmě aktivně pracují jiné zákony než právě trestní zákoník. Nad rámec shora uvedeného si dovoluji vyzdvihnout polskou definici v tom smyslu, že v souladu s čl. 3 Istanbulské úmluvy, a tedy s vymezením pojmu domácí násilí dle této úmluvy, nesetrvává na znaku společného bydlení násilné osoby a oběti. Za domácí násilí tak je možné označit i jednání jehož se pachatel dopouští vůči oběti, která s ním nesdílí společnou domácnost.

A právě tato skutečnost je zřejmě nejvýznamnějším rozdílem mezi českou a polskou právní úpravou, když polský trestní zákoník k naplnění skutkové podstaty dle ust. § 207, který je podobně jako v České republice ust. § 199 TZ považován za nejdůležitější článek v boji s domácím násilím na úrovni trestního práva, nevyžaduje, aby pachatel a oběť žili ve společném obydlí. Skutková podstata dle ust. § 199 TZ se poté z hlediska hodnocení tohoto konkrétního znaku zcela rozchází s ust. § 207 KK, když nese tento znak již v samotném názvu – týrání osoby žijící ve společném obydlí. Osobně považuji tuto koncepci za chybnou, neboť může nastat celá řada případů, kdy budou naplněny všechny ostatní znaky této skutkové podstaty s výjimkou společného bydlení oběti a pachatele. Nevidím důvod, proč by jednání s takovou mírou škodlivosti mělo být tolerováno jen z důvodu, že oběť a pachatele žijí každý v jiném domě či bytě. I Nejvyšší soud ČR se ve své rozhodovací praxi opakovaně vyjádřil, že společné bydlení je specifickým vztahem závislosti. Proč tedy znak společného bydlení rovnou nenahradit vztahem vzájemné závislosti pachatele a oběti? Takovým vymezením skutkové podstaty dle ust. § 199 TZ, by se dalo pokrýt i případy, které nejsou nikterak méně závažné a v současné době mohou zůstat nepotrestány. Obzvláště pak za situace, kdy z konstantní judikatury vyplývá, že ukončením společného bydlení pachatele s obětí je „ukončena“ i možnost nadále kvalifikovat jednání pachatele vůči oběti jako týrání osoby žijící ve společném obydlí.

Polský zákonodárce naproti tomu v ust. § 207 KK vymezil vztah mezi pachatelem a obětí jako vztah vzájemné závislosti, což je dle mého názoru daleko lepší koncepce. Tímto znakem, který by i v rámci českého trestního zákoníku mohl být zaveden, by se dalo nahradit i ust. § 198 TZ, neboť pro svěření osoby do něčí péče je taktéž nepochybně signifikantní právě vztah závislosti osoby svěřené a osoby pečující. Skutečnost, že týraná osoba byla pachateli svěřena do péče by poté mohla být pojata jakožto okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby. Nahrazením znaku společného bydlení pojmem závislost, bychom tedy získali dle mého názoru širší prostor pro postih domácího násilí a zjednodušení v podobě existence jediné a zcela vyhovující skutkové podstaty. Pojem závislost by poté bylo vhodné definovat v rámci obecné části trestního zákoníku. K tomuto závěru jsem dospěla nejen díky srovnání s polskou právní úpravou, ale dílem taktéž analýzou nejzranitelnějších skupin obětí domácího násilí v druhé

kapitole této práce, kdy jsem shledala, že společným znakem všech těchto skupin je právě závislost. Bez ohledu na to, z jakých příčin vzniká a trvá.

Podobné závěry lze vyvodit i ze srovnání ust. § 198 TZ a 207a KK. Týrání svěřené osoby dle ust. § 198 TZ vyžaduje naplnění znaku svěřeni do péče, i když se může jednat o pouhé faktické svěřeni do péče. A opět se zde dle mého názoru může vyskytnout celá řada případů, kdy postih pachatele bude znemožněn jen s ohledem na nenaplnění tohoto jediného znaku. Polský zákonodárce v ust. § 207a KK hovoří o znaku bezradnosti, kdy za tento je v souladu s ustálenou rozhodovací praxí možné považovat takový stav, kdy osoba nemůže o své vlastní vůli změnit svou situaci.

Jakkoliv je k naplnění zásad trestního práva potřeba, aby skutkové podstaty byly určité a jasné, domnívám se, že tato určitost a definovanost by se měla vztahovat zejména k jednání, kterým pachatel naplňuje danou skutkovou podstatu, a nikoliv ve vztahu ke komu se tohoto jednání dopouští. Úzkým vymezením okruhu osob, vůči kterým se pachatel trestného činu může dopustit, zákonodárce zbytečně svazuje „ruce“ orgánům činným v trestním řízení a dává tím částečně najevo, že jsou oběti rovné a rovnější. Tedy ty, jejichž újma reakci orgánu činných v trestním řízení vyvolá a ty druhé.

Další z významnějších rozdílů mezi českou a polskou právní úpravou, které jsem zaznamenala v rámci srovnání vybraných skutkových podstat obsahově spadajících pod pojem domácí násilí, je možné spatřovat v ust. § 141 TZ a 148 odst. 4 KK. Jedná se tedy o právní úpravu trestného činu zabití. V obou právních řádech je možný postih za trestný čin zabití mírnější, než je tomu u trestného činu vraždy. Česká právní úprava však, na rozdíl od té polské, nevyžaduje kumulativní naplnění podmínek, kterými jsou jednání pachatele v afektu a předchozí zavrženíhodného jednání poškozeného, nýbrž postačí samotné zavrženíhodné jednání poškozeného. Jak vyplývá z předchozí věty, v Polsku tyto podmínky musí být splněny obě současně, přičemž nejprve je zkoumáno, zda pachatel jednal v afektu a až pokud je odpověď na tuto otázku kladná, zkoumá se, zda jednal také z omluvitelné pohnutky. Pokud u pachatele v době činu afekt dán nebyl, jeho čin bude automaticky posuzován jako vražda. Tato úprava se mi jeví jako problematičtější zejména ve vztahu k pachatelům, kteří jsou zároveň oběťmi domácího násilí. Lze si snadno představit, že dlouhodobě týraná oběť chladnokrevně připraví vraždu svého tyrana, neboť ze své situace nevidí v daném okamžiku jiného východiska.

Skutečnost, že nebude v rámci subsumpce tohoto jednání pod konkrétní skutkovou podstatu zohledněno předchozí zavrženíhodné jednání poškozeného, se mi jeví jako nespravedlivá. V tomto směru se tedy domnívám, že je česká úprava, minimálně z hlediska problematiky domácího násilí, přílehavější.

Dále bych polské právní úpravě vytkla neexistenci skutkové podstaty, která by odpovídala skutkové podstatě uvedené v ust. § 146a TZ, tedy ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky. Pokud tedy v Polsku oběť domácího násilí zraní násilnou osobu a není dána žádná z okolností vylučující protiprávnost, bude se jednat o klasické ublížení na zdraví, a to bez ohledu na to, že poškozený pachatele dlouhodobě týral. Toto považuji za velký nedostatek polské právní úpravy, který by dle mého názoru měl být zhojen zavedením nové skutkové podstaty, která by zohledňovala jednání poškozeného vůči pachateli před činem. Oprávněnost požadavku existence takové skutkové podstaty je ještě umocněna tím, že v případech vraždy je předchozí jednání poškozeného zohledňováno a pachatel tak může být potrestán v rámci mírnější skutkové podstaty. Pokud je tedy tato možnost stanovena u závažnějšího trestného činu, nevidím důvod, proč by neměla být také u trestného činu méně závažného, jakým ublížení na zdraví nepochybně je.

Dalším důležitým rozdílem v rámci jednotlivých skutkových podstat je poté udělování souhlasu s trestním stíháním v případech znásilnění. Zatímco v České republice je tento souhlas vyžadován v případech, kdy má být z trestného činu znásilnění obviněn manžel, partner či druh oběti, v Polsku souhlas vyžadován není nikdy. Osobně se domnívám, že oba přístupy mají své výhody a nevýhody, ale kloním se spíše k polskému modelu. Jedná se o natolik závažný trestný čin, že je dle mého názoru na místě se jim zabývat vždy, bez ohledu na to, zda si to oběť přeje či nikoliv.

Problematika řešení domácího násilí v rámci přestupkového řízení v České republice je z mého pohledu slabším místem české právní úpravy. Člověk nemusí mít nutně právní vzdělání, aby viděl, že řešit tak závažné jednání jakožto přestupek proti občanskému soužití není zcela v pořádku. Bohužel, v České republice se tak děje. Když k tomu ještě připočteme fakt, že k projednání přestupku mezi osobami blízkými je potřeba souhlasu osoby přímo postižené spácháním přestupku „šedá zóna“ nikdy neprojednaných a nepotrestaných protiprávních jednání majících znaky domácího násilí se ještě značně rozrůstá. Z vlastní zkušenosti, získané díky pomoci při administrativním

zpracování přestupkové agendy, mohu říci, že většina těchto „přestupků“ je správním orgánem usnesením odložena pro neudělení souhlasu osoby přímo postižené spácháním přestupku. Tedy věc je odložena bez zahájení řízení, bez provádění dokazování. V Polsku jsou naproti tomu skutkové podstaty přestupku vymezeny tak, že nedochází ke konfliktu se skutkovými podstatami stanovenými trestním právem pro problematiku domácího násilí a tohoto problému jsou tak zcela ušetřeni.

Co je potřeba v české právní úpravě určitě vyzdvihnout, je institut předběžného opatření formulovaný civilním právem, konkrétně NOZ a ZŘS. Vydání předběžného opatření je rychlým, účinným a velmi efektivním způsobem segregace potencionálního násilníka od jeho oběti. V Polsku je dosažení ochrany prostředky civilního práva velmi problematické a zdoluhavé, nadto je potřeba zdůraznit, že nemá povahu předběžného opatření. Ve věci se tedy nařizuje jednání, provádí dokazování a celý proces trvá průměrně až šest měsíců! Zde bych rozhodně doporučila pozornosti polského zákonodárce civilní úpravu této problematiky v českém ZŘS.

Oba právní řády se různí taktéž v otázce možných opatření dle trestního řádu. Zatímco v českém TŘ je zakotven institut předběžného opatření, v Polsku je to preventivní opatření. Ačkoliv jsou obě úpravy rozdílné, domnívám se, že jak české, tak polské řešení lze pokládat za vyhovující. Předběžné opatření dle českého trestního řádu je dle mého názoru úpravou zdařilou, kdy však jediné úskalí shledávám v tom, že pro vydání rozhodnutí o předběžném opatření neexistuje žádná lhůta a ani délka trvání předběžného opatření není v zákoně zcela jasně určena. V Polsku naproti tomu institut preventivního opatření plynule navazuje na možnost policie zadržet podezřelého z domácího násilí, kdy je přímo stanoveno, že policie musí u takto zadrženého podezřelého zaslat státnímu zástupci návrh na vydání preventivního opatření o povinnosti násilné osoby opustit společné obydlí. Státní zástupce je povinen o preventivním opatření rozhodnout ve lhůtě 48 hodin, tedy do doby, než bude podezřelý propuštěn na svobodu. Trvání preventivního opatření je poté omezeno na dobu tří měsíců a nejvýše o tuto dobu může být následně prodlužováno. Preventivní opatření je možné uložit již podezřelému z trestného činu, v České republice lze uložit předběžné opatření až obviněnému.

Tím se plynule dostáváme k otázce vykázaní, kdy lze shrnout, že ačkoliv jej polský právní řád neupravuje, je plně nahrazeno shora uvedenou právní úpravou v rámci

trestního řádu, neboť podezřelého z trestného činu majícího znaky domácího násilí je možno na 48 hodin zadržet a ve stejné lhůtě rozhodnout o povinnosti opustit společné obydlí. Jelikož však český trestní řád umožňuje uložit předběžné opatření až obviněnému z trestného činu, je zcela na místě, že zákon o policii obsahuje ustanovení o vykázání. Vykázání je dle mého mínění zdařilým institutem. Oceňuji také provázání institutu vykázání s oznámením případu majícího znaky domácího násilí příslušnému intervenčnímu centru.

Vyzdvihnout si nepochybně zaslouží i institut, o kterém jsem hovořila v poslední podkapitole této práce, tedy Modrá karta. Modrá karta dle mého názoru vhodně propojuje a aktivuje různé složky a orgány pomáhající obětem domácího násilí a občanskou společnost. Pomoc na základě založení modré karty je oběti sestavována „na míru“ v podobě individuálního plánu překonání krizové situace. Navíc důkazy získané v rámci procedury Modré karty, včetně jí samotné, mohou v trestním řízení sloužit jako důkaz. Nespornou výhodou pak je i skutečnost, že jednou založená Modrá karta nemůže být z vůle oběti domácího násilí smazána. Jakoukoliv takovou iniciativu směrem k aktivizaci občanské společnosti k boji s domácím násilím považuji za velmi důležitou a příhodnou.

Seznam použitých zkratk

TZ	zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
TŘ	zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád
OZ	zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
NOZ	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
LZPS	ústavní zákon č. 2/1993 Sb., listina základních práv a svobod
ZŘS	zákon č. 292/2013., o zvláštních řízeních soudních
OSŘ	zákon č. 99/1963., občanský soudní řád
ZOPŘ	zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich
KK	ustawa z dnia 6 czerwca 1997 (Dz. U. 1997 Nr 88, poz. 553) Kodeks karny
KPK	ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. (Dz.U. 1997 nr. 89, poz. 555) Kodeks postępowania karnego
KRP	ustawa z dnia 2 kwietnia 1997 (Dz.U. 1997 nr 78 poz. 483) Konstytucja Rzeczypospolitej Polski
KW	ustawa z dnia 20 maja 1971 r. (Dz.U. z 1971 nr.12 poz. 114) Kodeks wykroczeń
KPC	ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. (Dz.U. 1964 nr 43, poz. 296) Kodeks postępowania cywilnego

Seznam použité literatury a pramenů

Česká a polská literatura

ATKINSON, Rita L. *Psychologie*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-640-3.

BADURA-MADEJ, Wanda i Agnieszka DOBRZYŃSKA-MESTERHAZY. *Przemoc w rodzinie*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2000. ISBN 83-233-1384-9.

ČUHELOVÁ, Kateřina. *Předběžná opatření ve věcech ochrany proti domácímu násilí*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. Právo prakticky. ISBN 978-80-7552-341-9.

DOBRZYŃSKA-MESTERHAZY, Agnieszka i Wanda BADURA-MADEJ. *Przemoc w rodzinie: diagnoza i interwencja kryzysowa, Wybrane zagadnienia interwencji kryzysowej. Poradnik dla pracowników socjalnych, wybór i oprac.* Katowice: Wydawnictwo naukowe Śląsk, 1999. ISBN: 83-7164-162-2.

DUNOVSKÝ, Jiří a Ondřej TROJAN a Petr WEISS. *Sexuální zneužívání dětí a sexuální násilí: sborník z konference East-West, Praha 1996*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky, 1997. ISBN 80-85529-31-9.

GRAJEWSKI, Jan i Lech PAPRZYCKI. *Kodeks postępowania karnego. Komentarz. 3 wyd.* Warszawa: Wolters Kluwer, 2013. ISBN 978-83-264-4127-1.

GRUDOWSKI, Jacek. *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom 3. 4. wyd.* Warszawa: Lexis Nexis, 2012. ISBN 978-83-7806-249-3.

ŘIVNA, Tomáš a Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie. 4., aktualiz. vyd.* Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978-80-7478-614-3.

GŘIVNA, Tomáš. *Zákon o obětech trestných činů: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2014. Beckovy komentáře. ISBN 978-80-7400-513-8.

HOKR MIHOLOVÁ, Petra a Jitka ONDRUŠKOVÁ a David DOHNAL. *Ekonomické dopady domácího násilí v oblasti zdraví*. Praha: proFem, 2016. ISBN 978-80-904564-4-0.

HUŇKOVÁ, Markéta a Jiřina VOŇKOVÁ. *Domácí násilí v ČR z pohledu práva: (efektivnost právních norem ČR posuzovaná vzhledem k cíli ochrany společnosti před domácím násilím)*. Stráž pod Ralskem: Justiční akademie ČR, 2004. ISBN 80-239-6230-2.

JASZCZAK-KUŹMIŃSKA, Dorota i Katarzyna MICHALSKA. *Przemoc w rodzinie wobec osób starszych i niepełnosprawnych*. Warszawa: Wydawnictwo Edukacyjne PARPAMEDIA, 2010. ISBN 978-83-61849-93-3.

JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 3. vyd. Praha: Leges, 2013. ISBN 978-80-87576-64-9.

JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 6. vyd. Praha: Leges, 2017. ISBN 978-80-7502-236-3.

JEMELKA, Luboš. *Zákon o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich: Zákon o některých přestupcích. Komentář*. Praha: C.H. Beck, 2017. Beckovy komentáře. ISBN 978-80-7400-666-1. Komentář k § 7 zákona o přestupcích dostupný z: <http://beck-online.cz>.

JEŽKOVÁ, Veronika. *Jen ano je ano. Trestný čin znásilnění ve světle Istanbulské úmluvy*. Praha: proFem, 2017. s. 5. ISBN 978-80-904564-9-5.

JUNDZIŁŁ, Irena. *Dziecko – ofiara przemocy*. Warszawa: Wydawnictwo Szkolne i Pedagogiczne, 1993. ISBN 83-02-05129-2.

KAISER, Günther. *Kriminologie: Úvod do základů*. Praha: C.H. Beck, 1994. Beckovy právnické učebnice. ISBN 80-7179-002-8.

KIEŁTYKA, Andrzej i Andrzej WAŻNY. *Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie. Komentarz. wyd. 2*. Warszawa: Wolters Kluwer, 2015. ISBN: 978-8326481864.

KLÍMA, Karel. *Ústavní právo*. 3., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006. Právnické učebnice. ISBN 80-7380-000-4.

KRAJEWSKA-KUŁAK, Elżbieta. *Różne barwy przemocy*. Białystok: Uniwersytet Medyczny w Białymstoku Wydział Nauk o Zdrowiu, 2016. ISBN 978-83-940670-9-0.

KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *Právo proti domácímu násilí*. Praha: C.H. Beck, 2011. Beckova skripta. ISBN 978-80-7400-381-3.

KRÓLIKOWSKI, Michał i Robert ZAWŁOCKI (red.). *Kodeks karny. Część szczególna*, Tom I, Warszawa: C.H. Beck, 2013. ISBN 978-83-2554-565-9.

LAVICKÝ, Petr. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2015. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-287-8.

MACHALOVÁ, Tatiana. *Domácí násilí: filosofická analýza pojmu*. Brno: Masarykova univerzita, 2014. ISBN 978-80-210-6765-3.

MAREK, Andrzej. *Prawo Karne. 6. wyd.* Warszawa: C.H. Beck, 2005. Studia prawnicze. ISBN 83-7287-575-1.

MARTINKOVÁ, Milada a Jiří VLACH a Soňa KREJČOVÁ. *Špatné zacházení s osobami pokročilého věku-se zvláštním zřetelem k domácímu násilí*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2009. ISBN 978-80-7338-087-8.

MATEJEWSKA, Henryka a BIURO SŁUŻBY PREWENCYJNEJ KOMENDY GŁÓWNEJ POLICJI. *Raport o rozpoznanych zjawiskach patologii społecznej, przestępczości i demoralizacji nieletnich w 2001 r.* Legionowo: Wydaw. Centrum Szkolenia Policji, 2002. ISBN 8385714715.

MAZUR, Jadwiga. *Przemoc w rodzinie. Teoria a rzeczywistość.* Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „Żak”, 2002. ISBN 83-88149-84-9.

MIŁOWSKI, Mariusz. *„Niebieska karta” - procedura interwencji policyjnej.* Katowice: Wydawnictwo Szkoły Policji, 2010.

NOVOTNÝ, Oto. *Trestní právo hmotné. 4. přeprac. vyd.* Praha: ASPI, 2004. ISBN 80-86395-67-7.

PLECITÝ, Vladimír. *Problematika ochrany osob a majetku z pohledu soukromého a veřejného práva.* Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. ISBN 978-80-7380-247-9.

POSPISZYL, Irena. *Przemoc w rodzinie,* Warszawa: Wydawnictwo Szkolne i Psychologiczne, 1994. ISBN: 83-02055-56-5.

POSPISZYL, Irena. *Razem przeciw przemocy.* Warszawa: Żak, 1999. ISBN: 83-88149-13-X.

SASAL, Hanna Dorota. *Przewodnik do procedury interwencji wobec przemocy w rodzinie,* Warszawa: Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, 2005. ISBN 9788389566119.

SPUREK, Sylwia. *Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie: komentarz.* Wydanie 3. uzupełnione. Warszawa: Oficyna Wolters Kluwer Polska Sp. zo.o., 2012. ISBN 978-83-2643-989-6.

STOŽEK, Maria. *Przemoc w rodzinie. Zapobieganie w świetle przepisów prawa*, Warszawa: Instytut Psychologii Zdrowia. Polskie Towarzystwo Psychologiczne, 2009. ISBN 978-83-60747-13-1.

STRÍLKOVÁ, Patricie a Marek FRYŠTÁK. *Vykázání jako prostředek ochrany před domácím násilím*. Ostrava: Key Publishing, 2009. ISBN 978-80-7418-020-0.

SVOBODA, Karel a Šárka TLÁŠKOVÁ a David VLÁČIL a Jiří LEVÝ a Miroslav HRMADA a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2015. Beckova edice komentované zákony. s. 754-756. ISBN 978-80-7400-297-7.

ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád: komentář. 7., dopl. a přeprac. vyd.* Praha: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-465-0.

ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář. 2. vyd.* Praha: C.H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-428-5.

ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář. 2. vyd.* V Praze: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5.

ŠEVČÍK, Drahomír a Naděžda ŠPATENKOVÁ. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-690-2.

TOMASZEWSKA, Ludmiła. *Przemoc wobec kobiet w rodzinie*. Warszawa: Centrum Praw Kobiet, 2007. ISBN 978-83-89888-91-4.

TOPINKA, Daniel, ed. *Domácí násilí z perspektivy aplikovaného výzkumu: základní fakta a výsledky*. Ostrava: SocioFactor, 2016. ISBN 978-80-906615-0-9.

VANGELI, Benedikt. *Zákon o Policii České republiky: komentář. 2. vyd.* Praha: C.H. Beck, 2014. Beckovy komentáře. ISBN 978-80-7400-543-5.

VANTUCH, Pavel. *Obhajoba obviněného. 3., dopl. a přeprac. vyd.* Praha: C.H. Beck, 2010. Beckovy příručky pro právní praxi. ISBN 978-80-7400-321-9.

VANTUCH, Pavel. *Trestní zákoník s komentářem: komentář k zákonu č. 40/2009 Sb., ve znění pozdějších předpisů: informace z judikatury: k 1.8. 2011. 1. vyd.* Olomouc: ANAG, 2011. s.483-484. ISBN 97-8807-263-677-8.

VOŇKOVÁ, Jiřina a Ivana SPOUSTOVÁ. *Domácí násilí z pohledu žen a dětí: právní stav k 1.1.2016. 3. přepracované vydání.* Praha: proFem, 2016. ISBN 978-80-904564-5-7.

VOŇKOVÁ, Jiřina a Markéta HUŇKOVÁ. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen.* Praha: proFem, 2004. ISBN 80-239-2106-1.

VOŇKOVÁ, Jiřina a OPLATEK, David. *Vraždy v kontextu domácího násilí.* Praha: proFem o.p.s., 2015. ISBN 978-80-904564-3-3.

WALBY, Sylvia a Jonathan ALLEN. *Domácí násilí, sexuální napadení a pronásledování: výsledky britského průzkumu o kriminalitě.* Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2009. ISBN 978-80-7338-088-5.

WAŚKA, Andrzej. *Kodeks Karny: część szególna. Komentarz do artykułów 117-221. 3. wyd.* Warszawa: C.H. Beck, 2006. ISBN 83-7387-980-3.

#ZAISTANBUL. *Domácí násilí a vybraná témata z oblasti genderově podmíněného násilí.* Praha: Český svaz žen, 2017. ISBN 978-80-87227-05-3.

Odborné články

BAXA, Josef a Vladimír KRÁL. *Domáci násilí a právní možnosti jeho řešení*. In: *Trestněprávní revue*, č. 10, 2002. ISSN 1213-5313.

BLATNÍKOVÁ, Šárka a Petra FARIDOVÁ a Petr ZEMAN. *Kriminologický výzkum o sexuálním násilí v ČR: empirické poznatky o trestných činech a odsouzených pachatelích*. In: *Trestněprávní revue*, č. 6, 2017. ISSN 1213-5313.

BŁOCH – GNYCH, Anna, *Syndrom sztokholmski w relacjach międzyludzkich*. In: *Niebieska Linia*, nr. 4, 2010. ISSN 1507-2916.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Domáci násilí ve faktech a teoriích*. In: *Gender. Rovné příležitosti. Výzkum*, č.1, 2002. ISSN 1213-0028.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Zatím víme více o ohrožených osobách*. In: *Zpravodaj BKB*, č. 2, 2003. ISSN 1213-8282.

ČUHELOVÁ, Kateřina a Petr DOSTALÍK. *Postavení muže a ženy, instituty ochrany před domácím násilím v římském právu a dnes*. In: *Právní fórum*, 2012, č. 3, roč. 9. ISSN 1214-7966.

GROCHOŁA, Adam. *Aspekty przeciwdziałania przemocy w rodzinie w świetle nowelizacji Kodeksu postępowania karnego z 11 marca 2016 r. Wybrane zagadnienia*. In: *Kwartalnik Policyjny*, nr. 1, 2017. ISSN 1898 1453.

GŘIVNA, Tomáš. *Trestní činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti v novém trestním zákoníku*. In: *Bulletin advokacie*, č. 10, 2009. ISSN 1210-6348.

GUBOVÁ, Naďa. *Domáci násilí*. In: *profem o.p.s.* Dostupné z: <http://www.profem.cz/clanek.aspx?a=55>.

HORÁK, Jaromír. *Vražda a zabití v novém trestním zákoníku*. In: Bulletin advokacie, č. 10, 2009. ISSN 1210-6348.

JELÍNEK, Jiří, PELC, Vladimír. *Zákon o obětech trestných činů – jeho nedostatky a možnosti řešení*. In: Bulletin advokacie, č. 11, 2015. ISSN 1210-6348.

JELÍNEK, Jiří. *Předběžná opatření v trestním řízení*. In: Bulletin advokacie, č. 5, 2013. ISSN 1210-6348.

JURKOWSKA–SOLORZ, Olimpia. *Eksmisja sprawcy przemocy w rodzinie*. Dostupné z: <http://jurkowska-solorz.pl/przemoc-w-rodzinie/eksmisja-sprawcy-przemocy-w-rodzinie/>.

KRAJEWSKI, Radosław. *Przestępstwo utrwalania i rozpowszechniania wizerunku nagiej osoby lub osoby w trakcie czynności seksualnej*. In: Prokuratura i prawo, nr. 5, 2012. ISSN 1233–2577.

MAŘÁDEK, David. *Právní režim objasňování skutkového stavu v řízení o návrhu na předběžné opatření podle občanského soudního řádu*. In: Právní rozhledy, č. 1, 2019. ISSN 1210-6410.

MYŚLIWIEC, Hubert. *Granice penalizacji seksualnego nadużycia stosunku zależności, wykorzystania krytycznego położenia oraz nadużycia zaufania małoletniego*. In: Czasopismo prawa karnego i nauk penálnych, nr. 3, 2012. ISSN - 1506-1817.

MYŚLIWIEC, Hubert. *Seksualne wykorzystanie bezradności lub niepoczytalności innej osoby*. In: Czasopismo prawa karnego i nauk penálnych, nr. 2, 2013. ISSN 1506-1817.

PASZKIEWICZ, Wanda i Anna WIECHCIŃSKA. *Przemoc to nie to samo, co agresja*. In: Niebieska Linia. Dostupné z: <http://www.niebieskalinia.info/index.php/przemoc-w-rodzinie/7-przemoc-a-agresja>.

RENKIEWICZ, Agnieszka i Magda DUNIEWSKA. *Zasadność ścigania z urzędu przestępstwa gwałtu*. In: Wydawnictwo Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej, nr. 11, 2015. ISSN 1733-8271.

STALMASZCZYK, Mariusz. *Do którego Sądu złożyć wniosek o nakaz opuszczenia mieszkania w trybie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie?* Dostępne z: <http://przemocdomowa.com.pl/page/3/>.

STALMASZCZYK, Mariusz. *Przestępstwa prywatnoskargowe a przestępstwa ścigane na wniosek pokrzywdzonego*. Dostępne z: <http://oskarzenieprywatne.pl/przestępstwa-prywatnoskargowe-a-przestępstwa-szigane-na-wniosek-pokrzywdzonego/>.

STALMASZCZYK, Mariusz. *Wymogi formalne wniosku o eksmisję sprawcy przemocy domowej*. Dostępne z: <http://przemocdomowa.com.pl/wymogi-formalne-wniosku-o-eksmisje-sprawcy-przemocy-domowej/>.

STEFAŃSKI, A. Ryszard. *Środek zapobiegawczy nakazu opuszczenia lokalu mieszkalnego zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym*, In: WPP, nr 3, 2010. ISSN 0137-7272.

TOBIS, Aleksander. *Główne przestępstwa przeciwko rodzinie: charakterystyka prawna i skuteczność kary pozbawienia wolności*. In: Seria prawo, nr. 97, 1980. ISSN 0083-4262.

TUCHOLSKA, Stanisława, *Charakterystyka sprawców przemocy domowej*. In: Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze, nr. 1, 2002. ISSN 0552-2188.

URAWSKA, Żaneta. *Kto zakłada „Niebieskie Karty”?* Dostępne z: <https://www.infor.pl/prawo/pomoc-spoeczna/przemoc-w-rodzinie/254357,Czym-jest-Niebieska-Karta.html>.

WRONA, Grzegorz. *Procedura „Niebieskiej Karty” – zarys schematu postępowania*,
In: *Niebieska Linia*, nr 2, 2014. ISSN 1507 2916.

Judikatura

Česká republika. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 20.4.2011 ve věci 3 Tdo 391/2011, dostupné z: <http://kraken.slv.cz>

Česká republika. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 22.5.2014 ve věci 6 Tdo 400/2014, dostupné z: <http://kraken.slv.cz>

Česká republika. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 20.5.2015 ve věci 3 Tdo 493/2015, dostupné z: <http://kraken.slv.cz>

Česká republika. Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 31.10.1985 ve věci Tpjf 24/85. Dostupné z <http://beck-online.cz>

Česká republika. Rozsudek Nejvyššího soud ČSSR ze dne 2. 12. 1965 ve věci 9 Tz 30/65. Dostupný z <http://beck-online.cz>

Česká republika. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 11.2.1979 ve věci Tpjf 33/79. Dostupné z <http://beck-online.cz>

Česká republika. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 11. 2017 ve věci 8 Tdo 1022/2017. Dostupné z <http://beck-online.cz>

Česká republika. Stanovisko Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 19.1.1982 ve věci Tpjf 158/80. Dostupné z <http://beck-online.cz>

Česká republika. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 11.4.2018 ve věci 8 Tdo 368/2018. Dostupné z <http://iudictum.cz>

Česká republika. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 19.9.2012 ve věci 7 Tdo 1072/2012. Dostupné z <http://beck-online.cz>

Česká republika. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 14.1.2009 ve věci 3 Tdo 1446/2008. Dostupné z <http://beck-online.cz>

Česká republika. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 14.9.2005 ve věci 3 Tdo 1160/2005. Dostupné z <http://beck-online.cz>

Česká republika. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 17.12.2014 ve věci 15 Tdo 887/2014. Dostupné z <http://kraken.slv.cz>

Česká republika. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 1. 2018 ve věci 7 Tdo 40/2018. Dostupné z <http://iudictum.cz>

Česká republika. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 10.8.2006 ve věci 7 Tdo 870/2006. Dostupné z <http://beck-online.cz>

Česká republika. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 10.11.1982 ve věci 1 Tz 27/82. Dostupné z <http://beck-online.cz>

Česká republika. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 6.5.2015 ve věci 4 Tdo 1296/2011, dostupné z: <http://kraken.slv.cz>

Česká republika. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26.3.2014 ve věci 11 Tdo 294/2014. Dostupné z <http://kraken.slv.cz>

Česká republika. Rozsudek Nejvyššího správního soudu ČR ze dne 5.12.2013 ve věci 9 Aps 11/2013. Dostupný z <http://beck-online.cz>

Polská republika. Wyrok sądu okręgowego w Słupsku ze dne 25.11.2016 ve věci II K 24/16. Dostupný z: <https://www.saos.org.pl>

Polská republika. Wyrok Sądu Najwyższego ze dne 27.10.1995 roku ve věci III KRN 118/95. Dostupný z: <https://www.saos.org.pl>

Polská republika. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie ze dne 23.01.1992 ve věci II AKr 198/9. Dostupný z: <https://www.saos.org.pl>

Polská republika. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi ze dne 28.02.2001 ve věci II AKa 19/01. Dostupný z: <https://www.saos.org.pl>

Polská republika. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach ze dne 06.04.2000 ve věci II AKa 40/00. Dostupný z: <https://www.saos.org.pl>

Polská republika. Wyrok Sądu Okręgowego w Gliwicach ze dne 10.11.2015 ve věci VI Ka 785/15. Dostupný z: <https://www.saos.org.pl>

Polská republika. Wyrok Sądu Najwyższego ze dne 8.10.1997 ve věci KKN 346/96. Dostupný z: <https://www.saos.org.pl>

Polská republika. Wyrok Sądu Najwyższego ze dne 27.5.1985 ve věci II KR 86/85. Dostupný z: <https://www.saos.org.pl>

Polská republika. Wyrok Sądu Najwyższego ze dne 29.5.1933 publikovaný pod Zb.Orz. 1933, poz. 155. Dostupný z: <https://www.saos.org.pl>

Polská republika. Wyrok Sądu Najwyższego ze dne 24.7.1974 ve věci I KRN 31/74. Dostupný z: <https://www.saos.org.pl>

Polská republika. Wyrok Sądu Najwyższego ze dne 4.6.1990 ve věci V KRN 96/90. Dostupný z: <https://www.saos.org.pl>

Polská republika. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie ze dne 16.11.1997 ve věci II Aka 1998/97. Dostupný z: <https://www.saos.org.pl>

Polská republika. Wyrok Sądu Najwyższego ze dne 9.6.1976 ve věci VI KZP 13/75.
Dostupný z: <https://www.saos.org.pl>

Polská republika. Wyrok Sądu Najwyższego ze dne 18.5.1972 ve věci I KR 74/72.
Dostupný z: <https://www.saos.org.pl>

Právní předpisy

Česká republika. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Česká republika. Zákon č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím

Česká republika. Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod

Česká republika. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Česká republika. Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

Česká republika. Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

Česká republika. Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky

Česká republika. Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách

Česká republika. Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů

Česká republika. Zákon č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích

Česká republika. Zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich

Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí

Rzeczpospolita Polska. Ustawa z dnia 29 lipca 2005 (Dz.U. 2005 r. nr. 180, poz. 1493)
O przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie

Rzeczpospolita Polska. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 (Dz. U. 1997 Nr 88, poz. 553)
Kodeks karny

Rzeczpospolita Polska. Ustawa z dnia 2 kwietnia 1997 (Dz.U. 1997 nr 78 poz. 483)
Konstytucja Rzeczypospolitej Polski

Rzeczpospolita Polska. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. (Dz.U. 1997 nr 89, poz. 555)
Kodeks postępowania karnego

Rzeczpospolita Polska. Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. (Dz.U. 1964 nr 43, poz. 296)
Kodeks postępowania cywilnego

Rzeczpospolita Polska. Ustawa z dnia 20 maja 1971 r. (Dz.U. z 2018 r. poz. 618)
Kodeks wykroczeń

Rzeczpospolita Polska. Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r.
(Dz. U. z dnia 3 października 2011 r.) w sprawie procedury „Niebieskiej Karty” oraz
wzorów formularzy „Niebieska Karta”

Ostatní prameny

Česká republika. Důvodová zpráva k zákonu č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím. Dostupná z: beck-online.cz

Česká republika. Důvodová zpráva k zákonu č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů. Dostupná z: <http://www.psp.cz/doc/00/08/45/00084575.pdf>

Česká republika. Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. Dostupná z: beck-online.cz

Česká republika. BÍLÝ KRUH BEZPEČÍ. *Co je a co není domácí násilí*. Dostupné z: <https://www.bkb.cz/pomoc-obetem/domaci-nasili/co-je-a-co-neni-domaci-nasili/>

Česká republika. STEM PRO BÍLÝ KRUH BEZPEČÍ A PHILIP MORRIS ČR. *Shrnutí základních výsledků reprezentativního výzkumu pro občanské sdružení Bílý kruh bezpečí a Philip Morris ČR a.s.* Dostupné z: <http://www.domacinasili.cz/statistiky/shrnuti-zakladnich-vysledku-cervenec-2006/>

Česká republika. ASOCIACE PRACOVNÍKŮ INTERVENČNÍCH CENTER ČR, O. S. *Statistické údaje intervenčních center v ČR za rok 2018*. Dostupné z: http://www.domaci-nasili.cz/?page_id=255

Polská republika. WRONA, Grzegorz. *Konflikt a przemoc zastosowanie art. 207 §1 KK w przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie*. Rozprawa doktorska, Uniwersytet Warszawski, Wydział prawa i administracji, 2017-06-12. Dostupné z <https://depotuw.ceon.pl/bitstream/handle/item/2167/Praca%20doktorska%2027%20listopada%202016.pdf?sequence=1>

Polská republika. OGÓLNOPOLSKIE POGOTOWIE DLA OFIAR PRZEMOCY W RODZINIE. *Przemoc w rodzinie - definicja*. Dostupné z: <http://www.niebieskalinia.pl/edukacja/podstawowe-informacje-o-przemocy/definicje/3987-przemoc-w-rodzinie-definicja>

Polska republika. KOMENDA GŁÓWNA POLICJI. *Sprawozdania z realizacji procedury "Niebieskiej Karty"*. Dostępne z: <http://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/przemoc-w-rodzinie/137709,Sprawozdania-z-realizacji-procedury-quotNiebieskie-Kartyquot.html>

Polska republika. TNS OBOP DLA MINISTERSTWA PRACY I POLITYKI SPOŁECZNEJ. *Polacy wobec zjawiska przemocy w rodzinie oraz opinie ofiar, sprawców i świadków o występowaniu i okolicznościach występowania przemocy w rodzinie*. Dostępne z: https://www.niebieskalinia.pl/spaw/docs/wyniki_badan_20071113_obop.pdf

Polska republika. GŁÓWNY URZĄD STATYSTYCZNY. *Struktura administracyjna Kościoła katolickiego w Polsce i podstawowe statystyki*. Dostępne z: <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/inne-opracowania/wyznania-religijne/struktura-administracyjna-kosciola-katolickiego-w-polsce-i-podstawowe-statystyki,7,1.html>

Polska republika. MINISTERSTWO SPRAWIEDLIWOŚCI. *Wyciąg z informacji o realizacji przez wymiar sprawiedliwości Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w 2012 roku-dane statystyczne*. Dostępne z: https://www.ms.gov.pl/Data/Files/_public/ppwr/aktualnosci/wyciag-z-informacji-o-realizacji-przez-wymiar-sprawiedliwosci-kpppw---dane-statystyczne.pdf

Polska republika. KOMENDA GŁÓWNA POLICJI. *Przemoc w rodzinie – dane statystyczne*. Dostępne z: <http://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/przemoc-w-rodzinie/50863,Przemoc-w-rodzinie.html>

Polska republika. BODNAR, Adam. *Wystąpienie do ministra sprawiedliwości w sprawie opuszczenia mieszkania przez sprawcę przemocy w rodzinie*. Dostępne z: https://www.rpo.gov.pl/sites/default/files/Do_MS_ws_opuszczenia_mieszkania_przez_sprawce_przemocy_w_rodzinie.pdf

Domácí násilí v České republice a v Polsku – komparativní studie

Résumé

Předkládaná rigorózní práce se zabývá tématem domácího násilí, a to zejména z pohledu trestního práva hmotného. Práce je koncipovaná jako komparativní a srovnává tedy právní úpravu v této oblasti v České republice a v Polsku. Jejím cílem je zejména nalézt odpověď na otázku, čím se mohou zákonodárci jednotlivých států inspirovat jeden od druhého, a co je ve které právní úpravě řešeno jinak. Téma domácího násilí je stále velice aktuální, a je proto dle mého názoru potřeba neustále hledat nové způsoby, jak s ním bojovat. Nahlédnout do právní úpravy této problematiky v jiném státě je dle mého názoru jedním z možných způsobů, jak hledat nová a snad i efektivnější řešení.

Práce sestává z pěti kapitol, kdy v první je vymezen pojem domácího násilí, jeho jednotlivé znaky a možné formy. Dále je v ní přistoupeno ke krátkému pojednání o tom, jak je domácí násilí vnímáno společností v obou státech. K tomu poté neodmyslitelně patří i mýty a stereotypy týkající se této problematiky. Jedná se tedy o základní vymezení, díky kterému je následně možné s pojmem dále pracovat.

Druhá kapitola pojednává o osobě pachatele a oběti a je tedy stručným zhodnocením zejména kriminologických poznatků o tomto nebezpečném společenském fenoménu. Tato kapitola se snaží nalézt odpověď na otázku, zda existují nějaké predispozice k tomu, stát se pachatelem či obětí domácího násilí. Dále jsou zde uvedeny potencionálně nejohroženější skupiny obětí.

Třetí kapitola je stěžejní a nejobsáhlejší částí celé práce, neboť se zabývá jednotlivými skutkovými podstatami trestných činů a jejich srovnáním v obou právních řádech. Jelikož domácí násilí není problematikou, která by se dala podřadit pod jediné ustanovení, odpovídá tomu i výběr jednotlivých skutkových podstat. V této části práce je tedy přistoupeno nejen k analýze zvláštní části obou trestních zákoníků, ale také k jejich vzájemnému srovnání a zhodnocení.

Čtvrtá kapitola poté, alespoň ve stručnosti pojednává o nejdůležitějších procesních institutech souvisejících s domácím násilím. Je v ní přistoupeno k vymezení jednak trestněprocesních, jednak občanskoprávních institutů. Dále jsou uvedeny i jiné neméně důležité prostředky ochrany před domácím násilím zakotvené v obou právních řádech.

Poslední kapitola práce je shrnutím toho, co je v českém a polském právním řádu v oblasti domácího násilí odlišné, a co tedy může být předmětem zlepšení či inspirace. Jedná se o kapitolu, jenž si klade za cíl sumarizovat ty nejdůležitější poznatky zjištěné v průběhu psaní této práce.

Klíčová slova

- Domácí násilí
- Trestní právo
- Oběť
- Pachatel

Domestic violence in the Czech Republic and Poland - comparative study

Abstract

The following thesis deals with the topic of the domestic violence especially from the point of view of substantive law. The thesis compares the legislation in the Czech Republic and Poland. The aim of the thesis is to find out how the legislators of those two countries can inspire each other and what are the differences in the legislations of those two countries. The topic of the domestic violence is still very current and therefore I think it is very important to seek for new ways how to fight the problem. In my opinion it is possible to find new solutions by having look into the legislation of another country.

The thesis consists of five chapters. The first chapter explains the concept of the domestic violence its features and forms. It also says how the phenomenon of the domestic violence is perceived by the people in those two countries. The myths and the stereotypes concerning the issue are also mentioned.

The second chapter deals with the personality of the perpetrator and the victim. This chapter tries to find out the answer to the question if there are any dispositions to become a perpetrator or the victim of the domestic violence. The most endangered groups of people are also mentioned.

The third chapter is the crucial chapter of the whole thesis. It deals with the facts of the case of the criminal acts and its comparison in both Czech and Polish legal systems. Because of the fact that the domestic violence is not the issue that can be subordinate under one regulation there are more facts of the case which are concerned. The third part deals with the comparison, analysis and the evaluation of the criminal codes of those two countries.

The fourth chapter deals with the most important procedural institutes connected with the domestic violence. The criminal and the civil institutes are mentioned. Other ways how to protect victims from the domestic violence are also introduced.

The last chapter is the summary of the differences in Czech and Polish legal orders. It also says what can be the inspiration to improve the situation. It also provides the summary of the most important findings of this thesis.

Keywords

- Domestic violence
- Criminal law
- Victim
- Perpetrator